

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
ŽENSKÁ KRIMINALITA V TÁBOŘE V 16. A 17.
STOLETÍ

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Dibelka, Ph. D.

Autor práce: Eva Šuláková

Studijní obor: Historie

Ročník: 3

2016

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 1. května 2016

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Jaroslavu Dibelkovi, Ph. D. za jeho cenné rady, připomínky a velkou pomoc, kterou mi poskytl během psaní této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině a především svému příteli za velkou trpělivost a podporu během celého mého studia.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se zabývá ženskou kriminalitou v Táboře v 16. a 17. století s užším časovým zaměřením do let 1523-1609. Stručně shrnuje právní normy raného novověku s důrazem na městské právo. Dále jsou zde charakterizovány trestné činy, které byly zapsány v táborské smolné knize. Tresty, které táborští konšelé udělili provinilým ženám, jsou porovnávány se soudobou právní normou představovanou městským zákoníkem Pavla Kristiána z Koldína. Poznatky z táborské smolné knihy jsou dále komparovány s jinými smolnými knihami z daného období a nechybí ani konkrétní příběhy táborských žen.

The Annotation

The submitted Bachelor thesis deals with female criminality in Tábor during 16th and 17th century where the time range is narrowed between years 1523 and 1609. It briefly summarizes legal standards of the early modern period emphasising the city law. Also, other crimes which were noted in the black book of Tábor are characterised in this work. The punishments meted out to guilty women by aldermen of Tábor are compared with the contemporary law standards represented by Pavel Kristián z Koldína's code of law. The findings from the black book of Tábor are further compared with another black books from the period and even the stories of particular women are not missing.

Obsah

1. Úvod.....	9
1.2. Literatura	10
1.3. Prameny.....	13
2. Vývoj práva a soudnictví v předbělohorské době.....	16
2.1 Právo	16
2.2 Soudy a soudnictví	20
2.2.1. Městské hrdelní soudnictví.....	21
3. Delikty a jejich postih	27
3. 1. Delikty proti oficiální ideologii.....	27
3. 1. 1. Čarodějnictví	27
3. 2. Delikty proti životu a zdraví	30
3. 2. 1. Vražda	30
3. 2. 2. Infanticidium	32
3. 3. Delikty proti majetku	35
3. 3. 1. Krádeže	35
3. 3. 2. Žhářství	38
3. 4. Delikty proti mravům.....	39
3. 4. 1. Cizoložství.....	39
3. 4. 2. Smilstvo.....	41
3. 5. Tulačky a žebračky	42
4. Analýza trestné činnosti zapsané ve smolných knihách s důrazem na smolnou knihu města Tábora.....	46
4. 1. Táborská smolná kniha	46
4. 2. Další smolné knihy.....	52
4. 2. 1. Komparace smolných knih měst Tábora, Milevska, Velké Bíteše, Pardubic a Kutné Hory.....	57
5. Příběhy táborských žen.....	68
5. 1. Zmrhané ženy.....	68
5. 2. „Item oheň jsem položila“	70
5. 3. „ A já jsem brávala...“	71
5. 4. „Poctivost moji nařkla“	73
6. Závěr	75
7. Použitá literatura a prameny	77
7. 1. Literatura	77
7. 2. Archivní prameny	80

7. 3. Vydané prameny	80
8. Přílohy.....	82

1. Úvod

V biblickém ráji žili první lidé, Adam a Eva. Mohli si do sytosti užívat plodů rajské zahrady kromě jediného stromu. Tento strom se nazýval strom poznání. Evu však zlákal ďábel, aby utrhla jablko, které rostlo na zakázaném stromě uprostřed zahrady. Eva jej poslechla, ochutnala jablko z tohoto stromu a dala jej i svému muži Adamovi. Bůh se na ně za to rozhněval a vyhnal je z ráje pryč.¹ Tento biblický příběh vyprávěl o prvním zločinu spáchaném ženou a prvním trestu, který byl za zločin udělen a následně vykonán. Právě tento příběh ovlivňoval spolu s příběhem o Panně Marii a Máří Magdaléně středověké a raně novověké vnímání ženy v křesťanském světě. Probíhaly různé učené diskuze o ženě, její podstatě a postavení vůči muži. Z těchto diskuzí vyplynul názor, že žena byla „nádobou hříchu“, méněcenná bytost, která měla být podřízena muži, který dotvářel její podstatu. Ani muž však nebyl bez ženy kompletní. Potřeboval, aby pečovala o něj a jeho majetek, a mohl se tak věnovat svému povolání. Tím bylo určeno místo ženy v sociálních vazbách, její role v manželství a rodině jako matky a pečovatelky a stejně tak i místo muže.²

Výzkum všech vydaných i nevydaných pramenů týkajících se ženské kriminality by zdaleka přesahoval rámec této práce. Zvolila jsem si tedy pouze jedno město, v němž působil hrdelní soud, a to jihočeský Tábor mezi léty 1523 až 1609. Tyto dva letopočty totiž ohraničují edici černé knihy města Tábora, kterou zpracoval Josef Straka.³ Právě o tento pramen se předkládaná práce opírá nejvíce. Pokusím se zjistit, jaký byl poměr ženských a mužských procesů v Táboře, jaký trestný čin byl v Táboře nejčastější a kolik žen jej spáchalo. Získané poznatky porovnáám pomocí komparativní metody s jinými vydanými smolnými knihami, které se alespoň zčásti časově shodují se Strakovou edicí. Tímto způsobem se pokusím zjistit, ve kterém městě s právem hrdelního soudu bylo nejvíce ženských deliktů a jaký delikt byl nejčastější. Pomocí historické antropologie nastíním také konkrétní příběhy žen, které stanuly před tábořským městským soudem.

---

¹ Gn 2,3-3,23, Praha 1992, s. 22-24.

² Milena LENDEROVÁ – Božena KOPIČKOVÁ – Jana BUREŠOVÁ – Eduard MAUR (edd.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009, s. 564.

³ Josef STRAKA (ed.), *Z tábořské knihy černé*, Tábor 1937.

1.2. Literatura

Zájem českých historiků o dějiny městské kriminality se objevil v první polovině 19. století, kdy Josef Ehrenberger vydal jednu z prvních edic smolné knihy.⁴ Do té doby se badatelé tomuto tématu vyhýbali. K tomu pravděpodobně přispěl i střet drsné reality s představami obrozenecké společnosti. Zloději, lupiči, žháři a ženy vraždící své čerstvě narozené děti nezapadali do romanticky idealizované představy o raně novověkém člověku.⁵ Postupně se začaly vydávat i další smolné knihy, nejvíce pak v první polovině 20. století. Právnický Emil Pavel Lány se během druhé světové války věnoval ediční činnosti a rozvinul myšlenku vydání všech pramenů k městskému hrdelnímu soudnictví v Čechách.⁶

Práci s těmito prameny se jako první věnovala kulturní historie v čele s Josefem Svátkem, Zikmundem Wintrem a Čeněkem Zibrtem. Svátek se mimo jiné věnoval dějinám poprav a katů. K jeho dílu je však potřeba přistupovat s opatrností, neboť se někdy nebál domýšlet si skutečnosti, které se mu hodily do jinak velmi poutavého příběhu, ale neopíraly se o pramennou základnu.⁷ O začlenění hrdelního soudnictví do celkového obrazu českých měst předbělohorské doby se pokusil Zikmund Winter.⁸ Čeněk Zíbrt se mimo jiné věnoval projevům pověřivosti a čarování a podobě trestů za konkrétní provinění.⁹ Všechny tyto práce však provázela metodická nevyjasněnost a nekritické přepisování pramenů bez dalšího výzkumu. Právě tento přístup však zachoval pro současné badatele informace obsažené v dnes již ztracených pramenech.

Jako první kriticky studoval smolné knihy František Jílek-Oberpfalcer. Na rozdíl od svých předchůdců se jimi zabýval z hlediska dějin českého jazyka.¹⁰ Také sestavil výběrovou edici smolných zápisů s důrazem na jazykovou, obsahovou i právní stránku textů.¹¹

---

⁴ Josef EHRENBERGER (ed.), *Výpisky ze Smolné knihy města Solnice*, Časopis Českého muzea (dále jen ČČM) 21, 1847, s. 608.

⁵ Jaroslav PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách (Výsledky, problémy a perspektivy studia)*, Československý časopis historický (dále jen ČsČH) 32, 1984, s. 698.

⁶ Emil Pavel LÁNY (ed.), *Knihy černé, jinak smolné při hrdelním soudu v městě Bystrém od r. 1625*, Liberec 1946; TÝŽ, *Knihy smolné založené léta 1588 (Dobruška)*, Liberec 1947; TÝŽ, *Smolná, jinak černá kniha města Solnice 1569 – 1721*, Liberec 1948; TÝŽ, *Knihy černé, jinak smolné města Smidar 1631 – 1729*, Liberec 1948.

⁷ Josef SVÁTEK, *K dějinám katů a poprav v Čechách*, in: *Obrazy z kulturních dějin českých II*, Praha 1891, s. 121-215.

⁸ Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku I – II*, Praha 1890-1892.

⁹ Poslední obsáhlý seznam Zíbrtových prací sepsal Ludvík KUNZ, *Soupis prací Zíbrtova Českého lidu*, Praha 1960.

¹⁰ František JÍLEK-OBERPFALCER, *Jazyk knih černých jinak smolných*, Praha 1935.

¹¹ Týž (ed.), *Vyznání na mučidlech. Texty ze starých knih černých jinak smolných*, Praha 1937.

Tam kde historie metodicky zaostávala, zaujala její místo právní historie. Richard Horna se zaměřil na systematické studium konkrétní problematiky čarodějnických procesů a svým studiem pranýřů a jejich významu zavdal podnět k rozvoji právní archeologie u nás.¹² Rovněž velmi cenné práce sepsali Jiří Klabouch, Václav Vaněček a Karel Malý.¹³

Čarodějnickým procesům se u nás v širším měřítku poprvé věnovali Josef Kočí a Bedřich Šindelář. Přestože vzali v úvahu i další aspekty, nahlíželi na tyto procesy především optikou třídního boje.¹⁴

Přelomem ve studiu městských soudů byl téměř deset let trvající výzkum Jaroslava Pánka a Evy Procházkové zaměřující se na region mezi Sázavou a Brdy, kteří poukázali i na možnost výzkumu za pomoci dalších trestněprávních pramenů. Výsledky této práce, metodologická východiska a možnosti dalšího studia trestně právních pramenů shrnul Jaroslav Pánek ve své studii *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách*.¹⁵ Podle jeho kvalifikace trestných činů byly hodnoceny také trestné činy v této práci.

V devadesátých letech se projevil nový přístup historiků ke zkoumání trestněprávních pramenů, ke kterému přispělo také obnovení kontaktu se západní historiografií. Na konferenci v Pardubicích zaměřené na hrdelní soudnictví v 16. - 18. století byly nastíněny nové možnosti bádání a zkoumání starších témat odlišným způsobem. Mimo jiné zde poprvé v českém prostředí zazněl požadavek výzkumu ženské kriminality.¹⁶ Na základě této konference byl vytvořen soupis pramenů a literatury k hrdelnímu soudnictví.¹⁷ Jindřich Francek, který se na tomto soupisu podílel, se ve svých četných publikacích věnoval všem aspektům hrdelního soudnictví a převyprávěním různých hrdelních procesů se je snažil nastínit širšímu publiku. Svůj

---

¹² Richard HORNA, *Příspěvky k dějinám procesů s čarodějnicemi v západním Slovensku*, Bratislava 1928; TÝŽ, *Monstrproces s čarodějnicemi v Šamoríně koncem XVII. století*, Bratislava 1934; TÝŽ, *Marie Terezie a procesy s čarodějnicemi*, Bratislava 1936; TÝŽ, *Pranýře na Slovensku*, Praha 1937; TÝŽ, *Pranýř. O některých zachovaných pranýřích v našich a okolních zemích*, Praha 1941.

¹³ Karel MALÝ, *České právo v minulosti*, Praha 1995; TÝŽ, *K českému trestnímu právu 15. – 16. století*, Praha 1962; TÝŽ, *Trestní právo v Čechách v 15. – 16. století*, Praha 1979; Václav VANĚČEK, *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1914*, Praha 1970. Jiří KLABOUCH, *Staré české soudnictví (Jak se dříve soudilo)*, Praha 1967.

¹⁴ Josef KOČÍ, *Čarodějnické procesy. Z dějin inkvizice a čarodějnických procesů v českých zemích v 16. - 18. století*, Praha 1973; Bedřich ŠINDELÁŘ, *Hon na čarodějnice. Západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha 1986.

¹⁵ J. PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví*, s. 693-728.

¹⁶ Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16. – 18. století*. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích 21. – 22. 9. 1995, Pardubice 1996.

¹⁷ Jindřich FRANCEK – Tomáš ŠIMEK (edd.), *Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury*, Zámorsk – Pardubice 1995.

výzkum pak shrnul v syntéze *Zločinnost a bezpráví* vydané v rámci edice Velké dějiny zemí Koruny české, první kompletní edice českých dějin.¹⁸

S nástinem nových možností výzkumu se rozvinulo bádání o ženě jako aktérce kriminálních činů. Martina Havlůjová se pomocí vydaných smolných knih pokusila nastínit základní rysy ženské kriminality na našem území.¹⁹ Z hlediska historické demografie se ženské kriminalitě věnovala Alena Šubrtová, která se zabývala problémem potratu a vraždy dítěte a poukázala na prameny vhodné k tomuto výzkumu,²⁰ a Pavla Horská, která se rovněž věnovala potratům prostřednictvím matričních záznamů.²¹ Do mezinárodního kontextu zařadila infanticidium Daniela Tinková, ovlivněná francouzskou historiografií, která ve své studii *Předcházet či trestat* zkoumala tento problém v souvislosti s reformami trestního práva v Habsburské monarchii a ve Francii.²² Své výzkumy v této oblasti završila v knize *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*, kde nahlíží touto perspektivou také další trestné činy a jejich dekriminální.²³ Jaroslav Dibelka studoval prostřednictvím výslechových protokolů obranné strategie žen obviněných ze smilstva, cizoložství a infanticidia. S využitím metod historické antropologie představil jednotlivé osudy konkrétních žen.²⁴ Mezi ženy na okraji patřily také tulačky a žebračky. Z jakého důvodu se tyto ženy ocitly mimo usedlou společnost, zkoumala Jana Koutná, která ve své studii *Ženy na scestí*, představila rovněž příběhy konkrétních žen.²⁵ Pavel Matlas se ve svém výzkumu zaměřil na chování jedince ve venkovské společnosti na schwarzenberském panství 17. a 18. století. Pomocí velkostatkových pramenů zkoumal vliv morálních pravidel,

---

¹⁸ J. FRANCEK, *Velké dějiny zemí koruny české – zločinnost a bezpráví*, Praha 2011.

¹⁹ Martina HAVLÚJOVÁ, *Ženská kriminalita v Čechách ve světle smolných knih (16. - 18. století)*, in: Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice, série C. Ústav jazyků a humanitních studií 5, 1999, s. 189-211.

²⁰ Alena ŠUBRTOVÁ, *Kontracepce, aborty a infanticida v pramenech k předstatistickému období*, *Historická demografie* (dále jen HD) 15, 1991, s. 9-46.

²¹ Pavla HORSKÁ, *Umělé přerušování těhotenství pohledem historické demografie*, HD 27, 2003, s. 225-242.

²² Daniela TINKOVÁ, *Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvícenské společnosti*, ČČH 101, 2003, s. 27-76.

²³ TÁŽ, *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*.

²⁴ Jaroslav DIBELKA, *Obranné strategie „zmrhaných“ žen na jindřichohradeckém panství v 17. a na počátku 18. století*, *Historická demografie* (dále jen HD) 31, 2007, s. 5-20; TÝŽ, *Příběh Johany Peřkové. Každodenní život tulačky a zlodějky v první polovině 18. století*, *Opera historica* 12, 2007, s. 315-332; TÝŽ, *Tajemství rodiny Hlučných. Obranné strategie žen obviněných z infanticidia*, *Dějiny a současnost* (dále jen DaS) 9, 2007, s. 37-39; TÝŽ, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství. Panství Třeboň na přelomu 17. – 18. století*, České Budějovice 2012.

²⁵ Jana KOUTNÁ, *Ženy na scestí. Příspěvek k životu tulaček, zlodějek a taškářek v polovině 18. století*, *Vodňany a Vodňansko* 5, 2002, s. 59-74.

dobových vzorců chování a normativních pramenů na chování konkrétních osob.²⁶ Kriminalitou v Táboře se zabýval Vladimír Šindelář. V jeho pojetí se však jednalo spíše o zpopularizování hrdelních příběhů než o vědeckou studii.²⁷

V zahraniční historiografii se konkrétnímu člověku věnuje mikrohistorie a historická antropologie. Průkopníky mikrohistorie byli především italsí historikové v čele s Carlem Ginzburgem. Ginzburg sledoval ve své slavné práci *Sýr a červi* osud furlánského mlynáře Menocchia, který se kvůli svým odlišným názorům na svět a jeho fungování několikrát ocitl před inkvizičním soudem.²⁸ V dalších dílech se Ginzburg věnoval čarodějnickým procesům a jejich vlivu na myšlení a fungování společnosti.²⁹ Historické antropologii se věnoval německý historik Richard van Dülmen, který shrnul metodické přístupy historické práce a poukázal na další možnosti výzkumu.³⁰ Van Dülmen se mimo jiné zabýval lidmi na okraji, problematikou cti v raném novověku³¹ a také rituálu soudního procesu a popravy.³² Natalie Zemon Davis ve své práci *Ženy na okraji* přiblížila tři osudy žen, které se postavily osudu a získaly si místo v mužském světě raného novověku³³

1.3. Prameny

Hlavním pramenem, o který se tato práce opírá, je již výše zmíněná Strakova edice smolné knihy města Tábora.³⁴ Smolná neboli černá kniha vznikla činností městského hrdelního soudu. Nachází se zde zápisy výslechů *před trápením, na trápení a po trápení*, tedy před, po a během mučení provinilce, včetně datace a ortelu, a také různé soukromoprávní zápisy snižených lidí, to znamená kata a jeho rodiny. Tento pramen je nesmírně cenný nejen z hlediska poznání kriminality a fungování soudu, ale také z pohledu každodenního života obyčejných lidí a jejich zapojení do života raně novověké společnosti, ke kterému existuje pouze omezené množství pramenů. Při práci

---

²⁶ Pavel MATLAS, *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17. – 18. století*, Praha 2011.

²⁷ V. ŠINDELÁŘ, *Hrdelní příběhy Tábořské. Pitaval z města pod Jordánem*, Písek 2004.

²⁸ Carlo GINZBURG, *Sýr a červi. Svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*, Praha 2000.

²⁹ TÝŽ, *Benandanti. Čarodějnické a venkovské kultury v 16. a 17. století*, Praha 2002; TÝŽ, *Noční příběh. Sabat Čarodějnic*, Praha 2003.

³⁰ Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, Problémy, Úkoly*, Praha 2002. V českém prostředí se možnostem výzkumu prostřednictvím historické antropologie věnují Martin NODL – Daniela TINKOVÁ (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.

³¹ R. Van DÜLMEN, *Bezectní lidé, O katech děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*, Praha 2003.

³² TÝŽ, *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*, Praha 2001.

³³ Natalie ZEMON DAVIS, *Ženy na okraji. Tři životy 17. století*. Praha 2013.

³⁴ J. STRAKA (ed.), *Z tábořské knihy*, Tábor 1937.

se smolnými knihami je nutné přihlížet k tomu, že vyslyšení byli v krajní situaci a výslech byl doprovázen mučením. Výpověď před soudem byla, alespoň pro některé obžalované, otázkou života nebo smrti. Snažili se tedy svou výpověď upravit tak, aby měla co nejmenší následky. Dalším rizikem je promítání dnešních norem a myšlení do zkoumaného období. Abychom mohli pochopit jednání raně novověkého člověka, musíme na něj pohlížet očima raně novověké společnosti, nikoliv očima společnosti současné, jejíž normy a hodnoty jsou značně odlišné.

Existují desítky dochovaných smolných knih, jejichž menší část byla edičně zpracována.³⁵ Z hlediska ediční práce lze vydané smolné knihy rozdělit do dvou skupin. V první skupině jsou edice, které jsou zpracované velmi podrobně. Všechny obsažené případy jsou pečlivě rozepsány a doplněny edičními poznámkami a je zde také nastíněna historie města a dané smolné knihy.³⁶ Do druhé skupiny se řadí edice, v nichž se případy nachází pouze v regestech obsahujících nejnútnejší informace jako jméno provinilce, rok soudního přelíčení, provinění, svědci či spolupachatelé a trest.³⁷ Z množství vydaných smolných knih jsou pro komparaci v této práci vhodné pouze některé, které se časově alespoň z části shodují s táborskou edicí a obsahují procesy se ženami.³⁸

---

³⁵ J. PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví*, s. 700.

³⁶ Například J. STRAKA (ed.), *Z táborské knihy*.

³⁷ Například Eva PROCHÁZKOVÁ, *Hrdelní soudnictví města Miličina v 15. - 18. století (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách)*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka (dále jen SVPP) 26, 1985, s. 249-270.

³⁸ Jako vhodné se ukázaly tyto edice smolných knih: Zdeněk BIČÍK (ed.), *Knihy smolné*, Hradec Králové 1969; Marie a Zdeněk BISINGEROVI (edd.), *Kutnohorský manuál práva útrpného 1521 – 1571 (smolná kniha)*, Práce z Okresního archivu v Kutné Hoře, 1987; Petros CIRONIS (ed.), *Knihy Černá neb smolná královského svobodného města Rokycan z let 1573 – 1630 s přílohou pozdějších čarodějnických procesů*, Rokycany 1994; Emil Pavel LÁNY (ed.), *Knihy smolné založené léta 1588 (Dobruška)*, Liberec 1947; TÝŽ, *Smolná, jinak černá kniha města Solnice 1569 – 1721*, Liberec 1948; Josef KYTKA, *Smolná kniha města Milevska*, Milevsko 1939; Miroslav MARADA (ed.), *Smolná kniha města Lipníka*, Sborník Státního okresního archivu v Přerově 2, 1994; E. PROCHÁZKOVÁ, *Hrdelní soudnictví*, SVPP 26, 1985, s. 249-270; Bohumír ROEDL (ed.), *Smolné knihy města Loun*, Sborník Okresního archivu v Lounech 6, 1993; s. 138-149; Jan POHL (ed.), *Knihy černá nebo smolná královského svobodného města Rokycan z let 1573-1630*, Rokycany 1911; Jan RENNEN (ed.), *Knihy černé královského města Rakovník*, Rakovník 1927; Ivan ŠTARHA – Jan SKUTIL (edd.), *Letovická kniha naučení*, Vlastivědná ročenka Okresního archivu v Blansku 1973, s. 81-120; Antonín VERBÍK – Ivan ŠTARHA (edd.), *Smolná kniha velkobítešská 1536 – 1636*, Brno 1973. Věra VAŇKOVÁ (ed.), *Smolná kniha města Dvora Králové nad Labem*, Krkonoše – Podkrkonoší 1972. V tomto výčtu nejsou zahrnuty hrdelní soudy měst Votice, Sedlec-Prčice, Vlašim a Benešov, jejichž smolné knihy se sice shodují se zkoumaným obdobím, ale nebyl zde zapsán žádný případ souzení ženy ve stanovených letech. J. PÁNEK, *Hrdelní soudnictví na Vlašimsku v 16. – 18. století (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách)*, SVPP 23, 1982, s. 163-197; E. PROCHÁZKOVÁ, *Hrdelní soudnictví města Benešova v 16. – 18. století*, SVPP 21, 1980, s. 211-254; Táž, *Hrdelní soudnictví města Votice v 16. – 18. století (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách)*, SVPP 22, 1981, s. 203-244; Táž, *Hrdelní soudnictví městečka Prčice a Sedlce v 16. – 18. století*, SVPP 24, 1983, s. 239-258.

Příběhy žen, které tvoří další část této práce, jsem čerpala jak ze Strakovy edice, tak z dalších dochovaných pramenů k městskému soudnictví uložených ve Státním okresním archivu v Táboře ve fondu Archiv Města Tábor. Jedná se o soudní knihy obsahující podrobně rozepsané různé pře projednávané před městským soudem v Táboře, a to i s opravou od vyššího práva. Přestože se těchto knih dochovalo poměrně velké množství, pro tuto práci je většina z nich nepoužitelná.³⁹ Nejčastěji jsou zde totiž zapsány majetkové spory týkající se dluhů a kšaftů, které jsou mimo toto téma. Pouze ve třech knihách jsem mezi těmito spory našla také zápisy týkající se ženské kriminality.⁴⁰

---

³⁹ Státní okresní archiv (dále jen SOkA) Tábor, Archiv Města (dále jen AM) Tábor, inv. č. 293, 294, 295, 296, 300, 301.

⁴⁰ SOkA Tábor, AM Tábor, inv. č. 291, 292 a 297.

2. Vývoj práva a soudnictví v předbělohorské době

2.1 Právo

Pokud chceme studovat zločin, je třeba nejdříve zjistit, jak vlastně vzniká. Aby mohla být nějaká činnost nazývána zločinem a jako zločin souzena a potrestána, musí existovat patřičný zákon, který danou činnost zakazuje, a tím ji definuje jako zločin.⁴¹ V úvodu práce je proto podán alespoň základní přehled o vývoji práva a právních norem na zkoumaném území, v tomto případě v Českém království.

První státní celek, který je zde doložen, byla Velkomoravská říše. Zákony, které zde platily, se s největší pravděpodobností opíraly o ústní tradici zvykového práva ovlivněného prvky byzantského práva a nařízení panovníka.⁴² Zákony v pravém slova smyslu byly poprvé kodifikovány až po roce 863, jímž se datuje příchod Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu. V této době vznikl *Zákon sudnyj ljudem*, jehož předobrazem bylo především byzantské právo a tzv. *Ekloga*. Zabýval se majetkovým, manželským a trestním právem. Tento zákoník se používal pouze jako podpůrný pramen.⁴³ Hlavním zdrojem práva nadále zůstávalo právo zvykové, které se předávalo z generace na generaci a bylo hluboko zakořeněné v paměti obyvatelstva.⁴⁴

Kromě zvykového práva platila jako zákon nařízení panovníka, která byla nazývaná dekrety, statuta či privilegia. K vyhlášení nového nařízení docházelo výjimečně, protože každé nové nařízení znamenalo zásadní změnu a jeho šíření mezi obyvatele probíhalo hlavně ústně.⁴⁵ Prvním takovým nařízením, nyní již na území Českého knížectví, byla *dekreta knížete Břetislava*, která tento kníže vyhlásil nad hrobem svatého Vojtěcha v polském Hnězdně.⁴⁶ Zde nastává zlom v soužití muže a ženy, neboť až do vydání dekret byla povolena bigamie. Nyní však platila jen manželství, která spojovala jednoho muže a jednu ženu, a byla uzavřena podle zákonů křesťanské církve. Pokud jeden z manželů tento svazek opustil, musel se odebrat do vyhnanství do Uher. Stejný osud čekal i cizoložnice a matky, které si záměrně vyvolaly potrat. Z právního hlediska je zde také velice důležitý bod, který vrahy předával do rukou soudu. Podle dřívějších zvyků se na vrahy uplatňovala krevní msta.⁴⁷

---

⁴¹ Daniela TINKOVÁ, *Hřích zločin šilenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004, s. 20.

⁴² Václav VANĚČEK, *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*, Praha 1976, s. 43-46.

⁴³ Karel MALÝ, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2005, s. 25.

⁴⁴ Jindřich FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 27.

⁴⁵ Karel MALÝ-Florián SIVÁK, *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1918*, Praha 1988.

⁴⁶ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 55.

⁴⁷ J. FRANCEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 2007, s. 21.

Na konci 12. století byla vydána *statuta Konráda Oty*, která mimo jiné upravovala dědické právo, v tomto případě zahrnující také ženy, a trestní řízení.⁴⁸

Důležitým zohledňovaným bodem při rozhodování soudu byly rozsudky jiných soudů vydané v podobných případech, tedy tzv. nálezové právo. Nálezové právo se užívalo tehdy, když se zemský soud nemohl opřít o zvykové právo, a tak musel učinit nález, o který se později opíraly další soudy při svém rozhodování. Opisy soudních nálezů se pak šířily k dalším soudním tribunálům. Tato praxe byla zrušena až Obnoveným zřízením zemským v roce 1627.⁴⁹

Aby se soudní tribunál snadněji orientoval v právních normách a obyčejích, zapisovali je znalci práva do soukromých právních knih. Nejstarší česky psanou knihou tohoto typu je *Rožmberská kniha*⁵⁰, která pocházela ze 13. - 14. století.⁵¹ Německy psané právní knihy, které měly vliv na našem území, bylo *Saské zrcadlo* neboli *Magdeburské právo* a *Švábské zrcadlo*. *Saské zrcadlo* se užívalo v severní části Čech a Moravy, dále pak ve Slezsku a Lužici s vrchní stolicí v Litoměřicích a Olomouci. Do oblasti vlivu *Švábského zrcadla* neboli *Švábského práva* patřily střední a jižní Čechy a jižní Morava se stolicí na Starém Městě pražském a v Brně.⁵²

Z konce 14. století pochází *Řád práva zemského*⁵³. Tato kniha je v podstatě český překlad latinského *Ordo iudicii terrae* upravený tak, aby odpovídal českým právním normám a obyčejům.⁵⁴ Pro Moravské prostředí vznikla ve 14. století *Knih pisaře Jana*⁵⁵, která byla označovaná též kniha šefů podle konšelů, kteří měli v oblastech švábského práva soudní moc. Tato latinsky psaná kniha se zabývala právní praxí brněnského městského soudu.⁵⁶

Roku 1400 byla sepsána *Práva zemská česká*⁵⁷. Tuto knihu vytvořil Ondřej z Dubé, odborník na zemské právo, který vykonával úřad nejvyššího zemského sudího.⁵⁸ Dalším odborníkem na slovo vzatým byl Viktorín Kornel ze Všehrd, který

---

⁴⁸ TÝŽ, *Velké dějiny*, s. 29.

⁴⁹ TÝŽ, *Zločin*, s. 22.

⁵⁰ Vincenc BRANDL (ed.), *Knih Rožmberská*, Praha 1872.

⁵¹ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 93.

⁵² J. FRANCEK, *Zločin*, s. 26.

⁵³ František PALACKÝ (ed.), *Ordo iudicii terrae. Řád práva zemského*, AČ II, oddíl D IV, Praha 1842, s. 76-135.

⁵⁴ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 93.

⁵⁵ Miroslav FRODL (ed.), *Jan z Gelhausenu, Příručka práva městského (Manipulus vel direktorium iuris civilis)*, Brno 2009.

⁵⁶ K. MALÝ – F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 169.

⁵⁷ František ČÁDA (ed.), *Nejvyššího sudího království českého Ondřeje z Dubé Práva zemská česká*, Praha 1930.

⁵⁸ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 93.

v druhé polovině 15. století působil u zemských desek jako místopísař. Dlouhou dobu sbíral materiál na své knihy s názvem *O práviech, sudiech i dskách země české knihy devatery*, které se zabývaly soudobým procesním, trestním i majetkovým právem. Vydání se dočkaly až o čtyři století později, tedy roku 1841. Vydavatelem byl Václav Hanka.⁵⁹ Podobný osud mají také dvě knihy z moravského prostředí, tedy *Knih Tovačovská*⁶⁰ z roku 1482 od Ctibora Tovačovského z Cimburka a *Knih Drnovská*⁶¹ sepsaná v 80. letech 15. století Ctiborem z Drnovic. Obě knihy byly vydány až v 19. století. Pro Lužici byla zpracována *Právní kniha Zhořelecká*.⁶² Tyto knihy nesloužily jako zákon, ale shrnovaly právní obyčeje a normy v českých zemích.⁶³

Velice důležitou právní památkou jsou *Desky zemské*, které zaznamenávaly sněmovní usnesení zemského soudu od poloviny 13. století. Postupně nabývaly významu až do 15. a 16. století, kdy se sněmovní usnesení zaznamenaná v *zemských deskách* využívala jako jeden z hlavních pramenů práva. Pro tyto účely se v 16. století začaly také tisknout.⁶⁴ *Desky zemské* se ukládaly na Pražském hradě, který v roce 1541 zachvátil požár. Většina knih shořela a do dnešní doby se dochovala jen nepatrná část.⁶⁵

Po období husitských bouří bylo nutné opět stabilizovat zemi po stránce hospodářské i právní. Po celou dobu husitských bouří totiž nezasedal zemský soud. Tím pádem nevycházely nové nálezy zemského soudu, čímž se po dlouhou dobu neměnily ani právní normy. Bylo tedy třeba vytvořit nové normy, které by odpovídaly aktuálnímu stavu. Šlechta navíc nabyla nové moci, kterou potřebovala právně potvrdit. Proto začaly roku 1487 práce na novém zemském zřízení. Tohoto úkolu se zhostila šlechta. Města se od této práce sama distancovala a přišla tak o možnost změnit články, které vliv měst výrazně snižovaly a měly je připravit o hlas na zemském sněmu. Nadále je měl na zemském sněmu zastupovat panovník jako své poddané.⁶⁶ Hlavní postavou, která se na tvorbě zemského zřízení podílela, byl královský prokurátor Albrecht Rendl z Oušavy. Společně s Petrem a Zdeňkem ze Šternberka tvořil komisi pro závěrečnou redakci

---

⁵⁹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 30-31.

⁶⁰ V. BRANDL (ed.), *Knih Tovačovská*, Brno 1868. srovnání F. ČÁDA (ed.), *Knih Tovačovská*, StR 6, 1967, s. 1-52.

⁶¹ V. BRANDL (ed.), *Knih Drnovská*, Praha 1868. srov. F. ČÁDA (ed.), *Knih zvaná Drnovská*, StR 11, 1972, s. 5-40.

⁶² V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 172.

⁶³ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 30.

⁶⁴ K. MALÝ – F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 171. Více o zemských deskách Pavla BURDOVÁ, *Desky zemské království českého*, Praha 1990.

⁶⁵ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 31.

⁶⁶ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 33-34.

Zemských zřízení království českého nebo též *Vladislavského zřízení zemského*.⁶⁷ Tento dokument vyšel roku 1500, ale král jej potvrdil až o dva roky později. Města jej z výše uvedených důvodů zcela odmítla. Uznala jej až roku 1517, kdy byla podepsána *Svatováclavská smlouva*.⁶⁸ V rámci ní se šlechta vzdala části své soudní jurisdikce ve prospěch měst. Podíl na zemském sněmu si města vydobyla již o dva roky dříve.⁶⁹

Kromě Svatováclavské smlouvy byly v průběhu 16. století vytvořeny ještě další tři dodatky a v letech 1530, 1549 a 1564⁷⁰ prošlo *Zemské zřízení* novou redakcí. Po bělohorské porážce bylo později vydáno *Obnovené zřízení zemské*⁷¹, které rušilo platnost všech dosavadních zemských zřízení.

Vladislavské zřízení zemské kodifikovalo zemské právo. Města však svoji kodifikaci i přes zjevnou potřebu stále neměla. Zemský sněm jmenoval roku 1523 komisi, která se měla postarat o dosud chybějící kodifikaci městského práva. Jedním z jejích členů byl i Brikcí z Licska. Tento pokus nebyl úspěšný. Brikcí z Licska se však do dějin městského práva zapsal tím, že přeložil z latiny do češtiny knihy písaře Jana, které vyšly tiskem roku 1536 jako *Knihy práv městských*⁷². Stále se však nejednalo o kodifikaci, pouze o překlad dvě stě let starých knih.⁷³

Kodifikaci městského práva, která byla obecně přijata, vytvořil roku 1579 Pavel Kristián z Koldína. Jeho *Práva městská království Českého*⁷⁴ vycházela z práva Starého Města pražského, kde Koldín působil jako kancléř. Platnost tohoto zákoníku potvrdil panovník a za závazný pramen práva jej považoval také apelační soud. Roku 1581 vyšla zkrácená verze Koldínova zákoníku, tzv. *Krátká summa*.⁷⁵ Koldínův zákoník nepřinesl žádnou zásadní změnu v právních normách. Byl to však první zákoník, který sjednotil až doposud rozdrobené městské právo.⁷⁶

---

⁶⁷ Nejnověji Petr KREUZ - Ivan MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*, Praha – Dolní Břežany 2007.

⁶⁸ Více J. FRANCEK, 24. 10. 1517. *Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006.

⁶⁹ K. MALÝ – F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 174-176.

⁷⁰ Josef JIREČEK – Hermenegild JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská království českého XVI. věku*, Praha 1882.

⁷¹ H. JIREČEK (ed.), *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého 1627*, Praha 1888.

⁷² J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *Brikcí Licska, Práva městská*, Praha 1880.

⁷³ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 177.

⁷⁴ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jejich summou od M. Pavla Krystyána z Koldína*, Praha 1876. Nově K. MALÝ a kol. (ed.), *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*, Praha 2013.

⁷⁵ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 26.

⁷⁶ Jiří KLABOUCH, *Staré české soudnictví (jak se dříve soudovalo)*, Praha 1967, s. 142.

2.2 Soudy a soudnictví

V dobách přemyslovského státu byl kníže a později král nejvýše postavenou osobou. Země, které vládl, byla zároveň jeho majetkem, o kterém rozhodoval. Při příležitosti církevních svátků svolával panovník dvorský sjezd. Na tomto shromáždění významných osob mimo jiné zasedal dvorský soud, který řešil závažné soudní spory trestní i majetkové provenience. Stížnost zde mohl podávat kdokoliv.⁷⁷ Organizaci dvorského soudu měl na starosti dvorský sudí, který v některých případech, projednávaných mimo dvorský soud, zastupoval panovníka. Pokud byl panovník přítomen, řešil tyto případy sám či v přítomnosti svého dvora.⁷⁸

Protože panovník nemohl dohlížet na celou zemi, které vládl, obklopil se družinou, ze které si vybíral úředníky. Tito úředníci získali pravomoc zastupovat vladaře v různých záležitostech na jednom z jeho hradů, čímž vznikl systém zvaný hradská správa. Tato pravomoc se vztahovala i na výkon soudní moci.⁷⁹ Na některých hradech se kromě správce neboli kastelána objevuje také hradský sudí, který jménem panovníka rozhodoval soudní pře svobodného lidu. Hradský sudí si k soudu přizval další významné muže, se kterými dohromady vytvořil soudní tribunál. O sporech, které se týkaly nesvobodného obyvatelstva závislého na knížeti (králi), rozhodoval hradský vladař, tzv. vilik, s přísedícími, kteří byli vybíráni zpravidla z hradské posádky.⁸⁰

Z panovníkovy družiny se postupně vyvinula šlechta, která ovládala více a více půdy.⁸¹ K této půdě se vztahovali také poddaní a šlechta potřebovala nějakým způsobem řešit spory nejen mezi poddanými navzájem, ale také potrestat osoby, které se provinily vůči vrchnosti. Šlechtici postupně získávali soudní pravomoc nad svými poddanými, kterou pak přesunuli na svá poddanská města. Ta se zodpovídala vrchnostenským úředníkům. Případy závažných provinění proti vrchnosti soudili šlechtici sami.⁸²

13. století by se dalo nazvat stoletím změn v zemské správě. Dvorský sjezd se přeměnil v zemský sněm, na kterém zasedala šlechta v čele s panovníkem a královskou radou. Z dvorského soudu se vyvinul zemský soud, který se uzavřel široké veřejnosti a soudil pouze šlechtice. Veškeré nálezy zemského sněmu a zemského soudu platily za obecné právo, které se zapisovalo do desek zemských.⁸³

---

⁷⁷ K. MALÝ – F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 48-49.

⁷⁸ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 120.

⁷⁹ K. MALÝ – F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 48-49.

⁸⁰ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 121.

⁸¹ J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 121

⁸² K. MALÝ – F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 66.

⁸³ Karolína ADAMOVIČOVÁ a kol., *Dějiny českého soudnictví do roku 1938*, Praha 2005, s. 10.

Hradská správa byla v průběhu 13. a 14. století nahrazena krajskou správou, v jejímž čele byli krajští soudci, tzv. poprávci (činili po právu). Tito muži měli zločince nejen soudit, ale také stíhat. V případě, že o vině osoby nemohlo být pochyb (například pokud byla přistižena při činu), mohli poprávci okamžitě vykonat exekuci, tedy popravu.⁸⁴ Poprávce nahradili v 15. století krajští hejtmané.⁸⁵ Během husitských bouří zanikly krajské soudy a krajští hejtmané ztratili soudní pravomoc, která přešla na místní vrchnost.⁸⁶ Krajští hejtmané nadále stíhali zločince, ale také mohli zasahovat v případech špatného zacházení s poddanými.⁸⁷

Šlechta vlastnila stále více půdy na úkor krále. Bylo tedy třeba vytvořit nový systém správy, kdy se krajská správa postupně přeměnila ve vrchnostenskou neboli patrimoniální. Správní celky se odvíjely od toho, kolik daný šlechtic vlastnil půdy. Tato půda, kterou spravoval šlechtic, se nazývala velkostatek. Hlavní slovo zde měl urozenec, který velkostatek vlastnil.⁸⁸

2.2.1. Městské hrdelní soudnictví

Městu uděloval soudní pravomoc jeho zakladatel. Ten také ovlivňoval její rozsah, a tak neměla všechna města stejné soudní pravomoci. Zakladatelem poddanského města mohl být šlechtic nebo církev, přesněji biskup či klášter. Obyvatelé těchto měst byli závislí na své vrchnosti. Královská města, jejichž obyvatelé byli svobodní, zakládal král. Každý zakladatel udělil danému územnímu celku privilegium. Teprve na základě tohoto privilegia se mohlo stát městem.⁸⁹ Nejvíce měst bylo založeno ve 13. a 14. století. Soudní pravomoc nad těžkými zločiny si nejprve ponechávala vrchnost a menší delikty soudil městský soud v čele s rychtářem vybraným vrchností. V případě královských měst zastupoval krále podkomoří, který měl na starosti veškerou panovníkovu agendu, jež se těchto měst týkala.⁹⁰ Výjimku tvořila města privilegovaná, která spadala přímo pod královu pravomoc, jako byla například Pražská města. Královská horní města spadala pod královského mincmistra a o správu věnných měst se staral purkrabí hradeckého kraje. Věnná města získávala královna při korunovaci. Jejich

---

⁸⁴ Tamtéž, s. 9.

⁸⁵ Tamtéž, s. 22.

⁸⁶ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích*, Praha 2007, s. 111.

⁸⁷ J. PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví*, s. 707.

⁸⁸ K. MALÝ- F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 50.

⁸⁹ Tamtéž, s. 62.

⁹⁰ J. KLABOUC, *Staré české soudnictví*, s. 139-140.

vlastnictví bylo doživotní. Po královnině smrti přešla věnná města opět na korunu.⁹¹ Ve městech se soustřeďovali obchodníci a řemeslníci, bohatí a vlivní, ale i méně bohatí měšťané a chudina. Královská města si postupně vydobyla vliv na zemskou politiku, který v průběhu staletí stoupal a klesal podle aktuálního vývoje.⁹²

Všechna královská města získala hrdelní pravomoc v roce 1337 od krále Jana Lucemburského. Poslední instancí jejich soudů byl panovník. Jan Lucemburský také upřesnil, jaký vliv má mít podkomoří a co má být náplní jeho práce.⁹³ Díky tomu, že byly u poddanských i královských městských soudů mimo jiné vynášeny rozsudky smrti, začalo se jim říkat hrdelní soudy. Rozsudek smrti, tedy ztráty hrdla, byl ovšem často pouze podmíněčný s cílem zastrašit další osoby, které by se o konkrétní čin pokusily.⁹⁴ Městský soud mohl soudit nejen osoby, které žily v daném městě, ale také osoby, které se dopustily trestného činu na přilehlém panství či v blízkosti města. Často se k tomuto soudu dostali lidé, kteří náleželi k sousednímu panství, které nemělo svůj vlastní soud. Městské hrdelní soudy mohly soudit kohokoliv kromě vrchnosti. Občas se před nimi ocitli i vrchnostenští úředníci.⁹⁵ Pokud vrchnost neměla na svém panství soudce, ale nechtěla podezřelého posílat k městskému soudu, mohl vzniknout tzv. hraniční soud. To znamenalo, že na panství přišel soudce z města, který tak překročil hranice. Zde pak mohl daný soudce soudit kohokoliv bez rozdílu stavů.⁹⁶

O vlastní správu města se starala městská rada, která byla složená z konšelů, jež vybral zakladatel či jeho zástupce. Rada se skládala ze čtyř (podle magdeburského práva), nebo z dvanácti konšelů (podle brněnského a staroměstského práva). Předsedal jí purkmistr, který byl zároveň i představitelem města. V tomto úřadu se konšelé střídali po jednom nebo po čtyřech měsících podle toho, v jaké oblasti práva se dané město nacházelo. Ten z konšelů, který byl v novém roce zvolen jako první do úřadu purkmistra, byl nazýván primátor neboli primas. Měl na starosti klíče od městských bran a finance města až do následujícího roku.⁹⁷ Každý rok se vybírala nová rada, která musela složit přísahu.⁹⁸ Na městskou radu měl dohlížet rychtář, jenž byl dosazený vrchností. Postupem času se vliv zakladatele na volbu městské rady začal snižovat.

---

⁹¹ K. MALÝ- F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 62.

⁹² J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 139-140.

⁹³ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 15.

⁹⁴ J. PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví*, s. 695.

⁹⁵ Tamtéž, s. 706.

⁹⁶ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 58.

⁹⁷ K. MALÝ- F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 62-63.

⁹⁸ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 52.

Měšťané vykoupili právo volby rychtáře a upravili jeho pravomoci.⁹⁹ Namísto dohlížení na městskou radu dohlížel nyní rychtář na pořádek ve městě.¹⁰⁰

Městská rada zároveň představovala městský soud. Jeho složení však nebylo všude stejné. Podle magdeburského práva zde zasedali všichni radní. Podle práva švábského, někdy též norimberského, byla rada rozdělena na konšely, kteří vykonávali správu, a na šefy, kteří měli v rukou soudní moc.¹⁰¹ Šefové byli do úřadu jmenováni doživotně.¹⁰² Na Starém Městě pražském vznikl šestipanský a desetipanský soud. Šestipanský rozhodoval v trestních záležitostech, zatímco desetipanský soudil dlužníky.¹⁰³

Soudy prováděly svá řízení nejprve pouze ústně, jazykem, kterému všichni rozuměli, tedy česky. V 16. století se začaly soudní spory zapisovat.¹⁰⁴ Pokud člověk spáchal nějaký trestní čin, musel být nejdříve předvolán (popohnán) k soudu a až poté se mohl soud konat. K tomuto účelu existovaly tzv. pùhony, které si nejdříve obstarával sám žalobce, později je opatroval soud. Papírové soudní obeslání začalo v 16. století nahrazovat pùhon, který byl roku 1627 Obnoveným zřízením zemským zcela zrušen.¹⁰⁵ Pokud se obžalovaný nedostavil v daném termínu k soudu, spor vyhrála žalující strana.¹⁰⁶ Podezřelý mohl být rovněž zatčen, pokud byl chycen při činu nebo z rozkazu vrchnosti či městské rady. Někdy se podezřelému podařilo uprchnout. Po dopadení daného provinilce následoval výslech, na jehož základě byla sestavena žaloba pro městskou radu.¹⁰⁷

Aby obviněný neutekl, byl umístěn do vězení, která nejprve sloužila k zajištění obviněného, jenž zde čekal na rozsudek a případně i exekuci. Až v 18. století začala vězení sloužit také k výkonu trestu. Vězení se dělila na lehká, která se nacházela v městské věži či na radnici, a těžká, což byla tzv. šatlava, která byla většinou umístěna ve sklepě radnice.¹⁰⁸

Soudního procesu se celá městská rada účastnila pouze na jeho začátku a konci, výslechy vedl rychtář společně s několika vybranými konšely. Záznamy o výsleších a

---

⁹⁹ J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 139.

¹⁰⁰ Marek STARÝ, *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*, Praha 2007, s. 41.

¹⁰¹ K. ADAMOVIČ a kol., *Dějiny*, s. 20.

¹⁰² J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 218-219.

¹⁰³ K. MALÝ- F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 132.

¹⁰⁴ K. ADAMOVIČ a kol., *Dějiny*, s. 21.

¹⁰⁵ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 27.

¹⁰⁶ K. ADAMOVIČ a kol., *Dějiny*, s. 20.

¹⁰⁷ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 58.

¹⁰⁸ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 40-41.

průběhu trestního řízení prováděl písař, který se rovněž staral o další písemnou agendu spojenou s městskou radou.¹⁰⁹ Místnost, ve které se soud konal, byla šraňkami rozdělena na část pro diváky a část pro soudní zasedání. V čele části pro zasedání byly zpravidla tři lavice, na kterých seděli dva soudci a vprostřed rychtář. Na čtvrté seděl zády otočený písař, který vše pečlivě zapisoval. Vpravo a vlevo měly své místo soudní strany.¹¹⁰

Procesy, které u městského soudu probíhaly, můžeme rozdělit na dva druhy. Prvním z nich je proces civilní, kdy nějaká osoba podala stížnost k soudu, na základě této stížnosti pak započal proces. Strany, které proti sobě při soudu stály, si byly rovny. Průběh jednání, především výpovědi svědků, na kterých byl tento proces založen, se zapisoval do knih svědomí.¹¹¹ Druhý proces byl inkviziční. Zde stál obžalovaný proti městu v podřízeném postavení. Hlavní výslechovou metodou bylo mučení, a to i přes to, že se obžalovaný dobrovolně přiznal. Obviněný totiž mohl zatajit ještě nějaký důležitý fakt, ke kterému se pak během mučení přiznal nebo mohl případně zatajovat spolupachatele. Pokud někoho nařkl jako svého spolupachatele, dobovou řečí spolutovaryše, byl proveden takzvaný vejvod. To znamenalo, že se spolupachatelé přivedli k obžalovanému, který před nimi měl říct vše, co řekl soudu. Svě nařčení pak mohl odvolat, o což se samozřejmě spolupachatelé snažili, protože jinak sami skončili v rukou soudu a popřípadě i kata.¹¹² O tom, jakým způsobem má být obžalovaný mučen, rozhodoval soud. Neexistovala žádná právní norma. Obvykle byl na obžalovaného nejprve vyvinut psychický nátlak. Pokud bylo potřeba, sáhlo se k dalším metodám. Vrcholem mučení pak bylo natažení na skřípec či žebřík.¹¹³ Mučení vždy vykonával kat a jeho pacholci. Pokud město nemělo svého vlastního kata, povolávala si městská rada kata z jiného města.¹¹⁴

Během civilního procesu byly v určité dny předkládány důkazy, takzvané průvody, které pak byly vyvracovány, což se nazývalo odvody. Předkládání důkazů se dalo odkládat až do tzv. zavitého roku, tedy posledního termínu, kdy bylo možné předkládat důkazy. Poté bylo řízení ukončeno a byl vynesena rozsudek.¹¹⁵ Inkviziční

---

¹⁰⁹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 54.

¹¹⁰ K. ADAMOVIČ a kol., *Dějiny*, s. 20.

¹¹¹ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 27-28.

¹¹² J. FRANCEK, *Já jsem se dopustila... Sexuální delikty ve východních Čechách 16. - 18. století*, Ústí nad Orlicí 2008, s. 5.

¹¹³ K. MALÝ- F. SIVÁK, *Dějiny*, s. 194.

¹¹⁴ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 36-37. O katech více Richard van DÜLMEN, *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích*, Praha 2003.

¹¹⁵ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 213.

proces byl ukončen po vykonání všech potřebných výsledků vynesemím rozsudku.¹¹⁶ V obou případech vyhlášovali rozsudek konšelé. Ještě před vyhlášením se tajně radili. Rozsudek byl právoplatný, pokud souhlasila polovina konšelů a dva hlasy navíc.¹¹⁷

Pokud nebyla některá ze stran spokojená s výrokem soudu, mohla požadovat poučení od soudu vyšší instance, tedy vrchního soudu. Soudy spadající do oblasti magdeburského práva zasedaly v Litoměřicích, Hradci Králové, na Malé Straně, v Olomouci a Opavě. Od těchto soudů se pak nespokojené soudní strany obracely k Magdeburskému soudu i přes to, že takové počínání bylo zakázané. V oblasti švábského práva zasedaly vrchní soudy v Německém Brodě, Chebu, Jihlavě a Hodoníně. Od těchto soudů se již neobracelo k zahraničnímu soudu, ale k soudu nejvyšší instance v království, jenž zasedal na Starém Městě Pražském. Odvolávací praxe tak byla nejednotná.¹¹⁸

Od roku 1548 sloužil jako poslední instance městských soudů Apelační soud nebo též rada nad apelacemi. Apelační soud byl královský tribunál financovaný panovníkem a nezávislý na zemském právu, který vytvořil Ferdinand I. Tomuto soudu předsedal prezident vybraný ze šlechtického stavu. Jako první byl jmenován Ladislav Popel z Lobkovic. Dále zde zasedalo pět šlechticů (tři zástupci panského a dva zástupci rytířského stavu), tři zástupci za Pražská města a čtyři právníci.¹¹⁹ K tomuto soudu se mohl odvolat kdokoliv, kdo byl souzen městským soudem.¹²⁰ Apelační soud daný případ posoudil, a pokud na původním rozsudku neshledal nic špatného, pak jej potvrdil, neboli zanechal při právě. Jestliže shledal původní rozsudek chybný, pak jej revidoval, neboli napravil.¹²¹ Rozhodnutí, které mělo být učiněno nejpozději do jednoho měsíce od podání odvolání, vyhlášoval ten soud, u kterého byl učiněn první rozsudek. Limit jednoho měsíce pro rozsudek Apelační soud často nedodržel. Pokud Apelační soud rozhodl v neprospěch odvolávajícího se, mohla si daná osoba do deseti dnů podat žádost o revizi u krále.¹²² Ferdinand I. také znovu zavedl funkci rychtáře v královských

---

¹¹⁶ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 58.

¹¹⁷ V. VANĚČEK, *Dějiny*, s. 213.

¹¹⁸ J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 141.

¹¹⁹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 19.

¹²⁰ J. KALBOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 142. Ke komunikaci mezi městským a apelačním soudem více Michaela NEUDERTOVIČOVÁ – Lenka KUTHANOVÁ, *Ke komunikaci apelačního soudu a městských hrdelních soudů v době předbělohorské*, in: *Hrdelní soudnictví v Českých zemích 16. – 18. století* (Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích 21. - 22. 9. 1995), Pardubice 1996, s. 119-132.

¹²¹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 56-57.

¹²² K. ADAMOVIČOVÁ a kol., *Dějiny*, s. 21.

městech. Rychtář měl za úkol jmenovat městskou radu a dohlížet nad městskými soudy, kde rovněž působil jako veřejný žalobce.¹²³ Rychtáře zaštiťovala Česká komora.¹²⁴

---

¹²³ J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 142.

¹²⁴ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 52.

3. Delikty a jejich postih

3. 1. Delikty proti oficiální ideologii

3. 1. 1. Čarodějnictví

Pronásledování čarodějnic začalo z podnětu katolické církve již ve středověku a skončilo až v době osvícenství.¹²⁵ Masového měřítka dosáhlo Evropě v první polovině 15. století, přičemž vrcholilo v letech 1560-1630. V západní Evropě a především v římskoněmecké říši propukla vlna čarodějnických procesů v padesátých a šedesátých letech 16. století mimo jiné díky opakované neúrodě, kterou lidé připisovali právě čarodějnicím. V Čechách a na Moravě proběhly tři velké čarodějnické procesy. V moravském prostředí je třeba zmínit proces ve Velké Bíteši, kde bylo v letech 1571-1576 z čarodějnictví obžalováno 20 žen. V tomto případě představovalo čarodějnictví „sušení lidí“, tedy travičství a trávení dobytka. Druhý velký proces se odehrával ve městech Nymburk, Poděbrady, Kopidlno a Dobruška. Z dvaceti obžalovaných bylo deset lidí popraveno. Z hlediska celého Českého království proběhla největší série procesů ve Velkých Losinách a v Šumperku v letech 1678-1696. Vyžádaly si kolem stovky obětí.¹²⁶ Nešlo však jen o pronásledování „shora“, jak se historiografie dlouho domnívala, ale také o pronásledování „zdola“, neboť k žalobě dávali podnět konkrétní lidé z okolí obviněné osoby, ať už je k tomu vedlo cokoliv. Obžalované osoby také nebyly vždy pouze nevinné oběti, jak je vidět z výše zmíněného velkobítešského procesu. Proces pronásledování se v Evropě lišil mezi jednotlivými zeměmi a někdy i regiony a stejně tak se lišil přístup jednotlivých duchovních a vrchností. Vyskytovali se zde zatvrzelí lovci čarodějnic i stejně tak zarytí odpůrci.¹²⁷

V době pronásledování čarodějnic bylo vydáno velké množství různých traktátů, které tyto procesy ospravedlňovaly, a dokonce zdůrazňovaly jejich nutnost. Nejvýznamnějším z nich se stal spis *Malleus maleficarum*, neboli Kladivo na čarodějnice, sepsané kolem roku 1486 inkvizitorem Heinrichem Kramerem-Institorem. V úvodu tohoto spisu byl otištěn reskript papeže Inocence VIII. *Summis desiderantes affectibus* z roku 1484, který je dnes považován za hlavní podnět k masovým čarodějnickým procesům. Vydání papežského reskriptu vycházelo z iniciativy

---

¹²⁵ R. VAN DÜLMEN, *Historická antropologie*, s. 53.

¹²⁶ Jindřich FRANCEK, *Čarodějnické příběhy*, Praha 2005, s. 12-29.

¹²⁷ R. VAN DÜLMEN, *Historická antropologie*, s. 53-54.

samotného Institorise, jenž se rovněž podílel na jeho formulaci. Institoris ho zde otiskl, aby ideově podpořil pronásledování čarodějnic.¹²⁸

V čarodějnických procesech měl velkou úlohu ďábel, tedy padlý anděl, který byl bohem svrhnut do pekel a stal se jeho nepřítelem svádějícím ovečky boží k hříchu. Ten, kdo chtěl čarodějné schopnosti, ať muž či žena, musel přísahat věrnost ďáblu, zřici se Boha, Ježíše Krista a křtu a hlavně upsat ďáblu svou duši. Za to mu byly poskytnuty nadpřirozené schopnosti dle vlastního výběru.¹²⁹ Nejčastěji byly z čarodějnictví podezřívány ženy, což vycházelo z dobového vnímání tohoto pohlaví. Žena byla považována za nečistou, vlhkou a studenou, měla být posedlá svou sexualitou. Takový obraz ženy v očích soudobé společnosti vycházel z představy zakřiveného Adamova žebra, z něhož byla stvořena.¹³⁰ Ďábel si měl čarodějnice označit svým znamením (signum diaboli). Takovým znamením mohla být jakákoliv bradavice, piha, jizva či jiná kosmetická vada. Pokud stanula před soudem žena obviněná z čarodějnictví, kat nebo felčar důkladně prohlédl celé její tělo a pokud našel nějakou kosmetickou vadu, propíchl ji jehlou nebo špendlíkem. Z ďáblova znamení, způsobeného jeho ostrým jazykem, drápem nebo cejchem, neměla po propíchnutí téct krev a místo mělo být necitlivé. Zjištění ďáblova znamení stačilo k odsouzení dané ženy.¹³¹ Vyšetřující si někdy vypomohli k usvědčení ženy podvodem. Najít na jejím těle nějakou vadu na krásu, která by mohla být označena jako znamení, nebylo těžké. Dané místo pak propíchl zvláštní dutou jehlou, jejíž hrot byl pohyblivý, při kontaktu s kůží zajel dovnitř jehlice a tím kůži nijak nepoškodil, takže daná žena nic necítila a nemohla jí ani z údajného vpichu téct krev.¹³²

V myšlení raně novověkého člověka měla magie své místo. Za čarodějnicí byla označována žena, která se vyznala v magii, ale využívala ji negativně, zatímco ženě, která se sice vyznala v magii, ale nikdy s ní nikomu neublížila, se toto nařčení vyhýbalo.¹³³ Magické schopnosti byly připisovány především pastýřům, kteří se vyznali v bylinách.¹³⁴ Právě byliny sloužily k připravování různých mastí a lektvarů. Pokud

---

¹²⁸ Ve starších publikacích je tento reskript uváděn jako bula. Nejnovější poznatky toto tvrzení vyvrátily. J. FRANCEK, *Čarodějnické příběhy*, s. 12.

¹²⁹ Josef KOČÍ, *Čarodějnické procesy. Z dějin inkvizice a čarodějnických procesů v 16. – 18. století*, Praha 1973, s. 8-12.

¹³⁰ Milena LENDEROVÁ – Božena KOPIČKOVÁ – Jana BUREŠOVÁ – Eduard MAUR (edd.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009, s. 564.

¹³¹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 115.

¹³² J. KOČÍ, *Čarodějnické procesy*, s. 11-12.

¹³³ R. VAN DÜLMEN, *Historická antropologie*, s. 53-54.

¹³⁴ Bedřich ŠINDELÁŘ, *Hon na čarodějnice. Západní a střední Evropa v 16. – 17. století*, Praha 1986, s. 174.

chtěla čarodějnice v nějakém člověku vzbudit sexuální chtíč, sáhla po barvíčku menším (Vinca minor), šterbáku zahradním (Cichorium endivia) či po růži (Rosa). Na zklidnění se používal mák setý (Papavel Somniferum). K zaklínání sloužila čemeřice černá (Helleborus niger) nebo blín černý (Hyoscyamus niger). Jedovaté účinky měly mimo jiné rulík zlomocný (Atropa beladonna) nebo durman obecný (Datura stramonium). Jako další ingredience mastí se používal vepřový nebo dětský tuk, prach nekřtěňátek či různých částí zvířecích těl. Takovou mast pak mohla čarodějnice použít buď k otravě nic netušící oběti, nebo k dopravě na čarodějnické shromáždění zvané sabat.¹³⁵ Osoba, která se chtěla dostat na sabat, aplikovala mast na citlivá místa na těle, tedy do podpaží, konečníku či do pochvy a pak už stačilo jen čekat s nadsadou od koštěte mezi nohama. Dostavil se stav ochromení provázený halucinacemi. Po probuzení člověk věřil, že se opravdu účastnil sabatu a událo se vše, co slýchal z vyprávění.¹³⁶

Přestože myšlenka čarodějnických procesů pocházela z církevního prostředí, v raném novověku se stíhání čarodějnic stalo výlučně záležitostí světských soudů.¹³⁷ Na našem území se vesměs vázaly s jinými trestnými činy ohrožujícími majetek, zdraví nebo život. Kouzla a čáry mohly člověku sloužit k rozmnožování majetku, zlepšování počtů a kvality dobytka i k získání lásky. Jiná kouzla měla naopak škodit a v některých případech končila smrtí.¹³⁸ Koldínova kodifikace městského práva hovoří o kouzlech v souvislosti s vraždou, kdy „*mordové rozličnými způsoby aneb prostředkem se vykonávají jako trávením, kauzly skrze baby, jenž traňky z jiných plod vyhánějí, jed skupující lidem ho dávají, studnice nakažují, rozličnými kauzly lidi suší, dobytky jich moří.*“¹³⁹ Muž provozující čarodějnictví měl být potrestán upálením, ženy pak měly být trestány buď upálením, nebo zahrabáním za živa.¹⁴⁰ Pokud nebyl praktikováním čarodějnictví ohrožen lidský život, přistupovaly soudy k nižším trestům, neboť považovaly takové pokusy jen za babské pověry.¹⁴¹ V Táboře byly podle smolné knihy z čarodějnictví obviněny v daném období pouze dvě ženy. Markéta Ledvinková byla z čarodějnictví nařčena v roce 1591. Před soudem se přiznala, že svými kouzly zabila

---

¹³⁵ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 110-111.

¹³⁶ Hans BANKL, *Příběhy soudního patologa*, Praha 2003, s. 134-135.

¹³⁷ J. FRANCEK, *Čarodějnické příběhy*, s. 12.

¹³⁸ TÝŽ, *Velké dějiny*, s. 109 Všechny čarodějnické praktiky, které se vyskytovaly ve smolných knihách, shrnula Lýdia PETRÁŇOVÁ, *Doklady praktik lidové magie ve smolných knihách*, in: *Magie a náboženství*, Uherské Hradiště 1997, s. 50-51.

¹³⁹ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. N. XXXXVI. s. 326.

¹⁴⁰ Tamtéž, čl. O. II., s. 335.

¹⁴¹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 109.

několik lidí. Za trest byla zahrabána zaživa a její srdce probito kulem.¹⁴² Druhou obviněnou byla Dorota, která svá kouzla používala k léčení lidí a nikdy se zlým úmyslem. Přesto ovšem skončila na popravišti, protože byla obviněna rovněž z cizoložství. Se svým milencem, ženatým mužem, utekla od svých čtyř dětí a za to byla roku 1603 zahrabána za živa.¹⁴³

3. 2. Delikty proti životu a zdraví

3. 2. 1. Vražda

Raně novověké ženy měly nejrůznější důvody k vraždě. Obětí se nejčastěji stalo dítě nebo manžel.¹⁴⁴ K vraždě manžela mohly ženu vést různé důvody jako například domácí násilí, manželský spor, alkoholismus manžela či nevěra. Vraždě mohl napomáhat milenec, matka či dítě vražedkyně.¹⁴⁵ Koldínova práva městská se zaměřují přímo na ženu jako vražedkyni: „*Dopustila-li by se žena trávení, aneb žeby o bezhrdlí muže svého jakýmžkoli auklady činila, lidi kauzly mámila, prachy aneb jakýmžkoli jiným způsobem trávila, lidi sušila a o bezhrdlí strojila: ta bud' za živa zahrabána.*“¹⁴⁶

Koldín o vraždě dále hovoří jako o činu, který „*vykonává se mocí a skutkem, aneb trávením, a rozličnými kauzly.*“ Pokud někdo zabil svého příbuzného, nazývala se taková vražda parricidium. Pokud zavražděný nebyl z přízně, označovala se vražda homicidium.¹⁴⁷ Dále se také podle Koldína rozlišovalo mezi vražedníkem a mordéřem. Mordéřem byl nazýván ten, který své oběti okradl nebo je zabil v nestřežené chvíli například ve spánku či při koupeli. Jednalo se tedy o úkladnou vraždu.¹⁴⁸ Do této kategorie Koldín počítal také navádění k činu či nájemnou vraždu.¹⁴⁹ Mordéř měl být za trest přivázan ke koni, smýkán po ulici a poté vpleten do kola.¹⁵⁰ Vražedníkem byl nazýván ten, kdo vraždil během potyčky, ze vzteku či z pomsty. Rovněž tak mohl být nazýván člověk, který měl vraždu v úmyslu nebo se o ni pokusil. Úmysl a pokus o vraždu byly během soudu posuzovány stejně jako samotná vražda.¹⁵¹ Vražedník měl

---

¹⁴² TÝŽ, *Čarodějnické příběhy*, s. 70-72.

¹⁴³ J. STRAKA, c. d., s. 335-336.

¹⁴⁴ O vraždách dětí, neboli infanticidiu, bude pojednáno samostatně v další části této práce.

¹⁴⁵ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 599.

¹⁴⁶ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. P. XXIV. s. 351.

¹⁴⁷ Tamtéž, čl. N. XXVI., s. 322.

¹⁴⁸ Tamtéž, čl. N. XXVIII. s. 323.

¹⁴⁹ Tamtéž, čl. N. XXXII. s. 325.

¹⁵⁰ Tamtéž, čl. N. XXX. s. 324.

¹⁵¹ Tamtéž, čl. XXVIII. s. 327.

přijít o hlavu.¹⁵² Spolupachatel měl být potrestán stejně jako vrah.¹⁵³ V případě, že se vražda stala beze svědků a vrah tvrdil, že šlo o zabití v sebeobraně, měli soudci pečlivě posoudit všechna hlediska případu a pokud se ukázalo, že se vražda stala tak, jak obviněný tvrdil, měl dotyčný vykonat přísahu, a tím se zcela očistit.¹⁵⁴

Jestliže byl vrah dopaden při činu, měl být uvězněn. Jednalo-li se o člověka, který byl nalezen na místě, ale nejprve nebyl z vraždy podezřelý, měl dobrou pověst a byl usedlý, nemusel být vězněn, ale mohl být pod zárukou cti a víry propuštěn. Jestliže vrah z místa činu utekl, měl být dopaden a souzen podle práva. Mohlo se stát, že soud věděl, kdo byl vrah, ale nemohl jej dopadnout. Pokud byl vrah na útěku déle než rok, byl mu zkonfiskován majetek, který se po zaplacení všech dluhů rozdělil na tři díly. První dva díly měly připadnout dětem a rodině vraha a zbylý, třetí díl, rodině a dědicům oběti. Přestože tím bylo rodině oběti vyplaceno jakési odškodné, mohla po dopadení vraha požadovat jeho předvedení před soud.¹⁵⁵ Finanční stránku řešil zákoník také v souvislosti s vraždou selského člověka měšťanem. Došlo-li k takové vraždě „*nevinně a bez slušné a hodné příčiny*“, tedy nešťastnou náhodou, měl měšťan vrchnosti své oběti zaplatit 300 kop grošů českých, přičemž tato částka byla opět rozdělena na tři díly. Jeden díl připadl vrchnosti a dva díly pozůstalým oběti. Pokud byl v takové vraždě prokázán záměr, měl být měšťan souzen podle práva a popraven.¹⁵⁶ Peněžitou pokutou či vypovězením z města nebo vesnice měla být trestána vražda, která se udála nešťastnou náhodou.¹⁵⁷

Ve smolné knize města Tábora není žádná žena obviněná z vraždy,¹⁵⁸ ale jsou zde zaznamenány dvě ženy, Káča Pastušina a jakási Daňková, které byly souzeny za spoluúčast na vraždě. Nejnižší trest dostala Káča Pastušina. I přesto, že tato žena kradla, spáchala infanticidium, incest a byla spolupachatelkou několika vražd, za což by podle práva měl přijít trest smrti, byla odsouzena pouze k pardusu a vypálení cejchu.¹⁵⁹ V případě Daňkové zazněl rozsudek smrti, který však není v knize blíže upřesněn.¹⁶⁰ Před soudem stanula také Důra Šimková. Ta sice nebyla spolupachatelkou vraždy, ale

---

¹⁵² Tamtéž, čl. N. XXXI., s. 325.

¹⁵³ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. NL. I. s. 332.

¹⁵⁴ Tamtéž, čl. N. XXXVII. s. 326.

¹⁵⁵ Tamtéž, *Práva městská*, čl. N. XLI. s. 329.

¹⁵⁶ Tamtéž, čl. N. XLII., s. 329.

¹⁵⁷ Tamtéž, čl. k N. XLV. s. 330.

¹⁵⁸ Do tohoto výčtu nebyly zahrnuty ženy, které spáchaly infanticidium, o kterých je v této práci pojednáno samostatně.

¹⁵⁹ J. STRAKA, *Z tábořské knihy*, s. 153-154.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 138.

přihlížela vraždě svého manžela a poté utekla s jeho vrahem. Za své činy byla potrestána pardusem, cejchem a byly jí uřezány uši.¹⁶¹

3. 2. 2. Infanticidium

Infanticidium je výraz pro záměrné přerušení těhotenství či zabití novorozeněte jeho vlastní matkou.¹⁶² Vraždění novorozenců se objevovalo již v archaických společnostech, kde docházelo k vraždám dívek či nejmenších dětí ve velkých rodinách. Ve středověku tomu nebylo jinak. Debata o infanticidiu jako trestném činu proběhla v Čechách poprvé ve 14. století.¹⁶³ Trest zahrabání zaživa a probodnutí srdce kulem byl obsažen již v Koldínově zákoníku.¹⁶⁴ Koldín také definuje ženu vražednici jako ženu, „*kteráž plod z sebe vyháni a jiným způsobem v sobě udušuje a mrtví.*“¹⁶⁵ Infanticidium bylo v raném novověku nejen trestným činem, ale také smrtelným hříchem, protože novorozeně zabitě ihned po porodu nemohlo být pokřtěno. Jeho duše tedy nemohla dosáhnout spásy a byla odsouzena k věčnému bloudění.¹⁶⁶

S infanticidiem úzce souviselo smilstvo, cizoložství nebo znásilnění. Dítě, které se z takového skutku narodilo, bylo označováno jako neřádně nabyté.¹⁶⁷ Proto se její matka snažila zbavit ještě v době těhotenství, nebo těsně po porodu.¹⁶⁸ Navíc si byla vědoma, že její dítě bude vyrůstat jako nemanželské a oba budou sociálně degradováni. Ve středověku byly nemanželské děti běžné a tolerované. V raném novověku došlo k zpřísnění sociální kontroly a mravní disciplinace, čímž se nemanželské děti a jejich matky dostaly na okraj společnosti. Tato skutečnost pak vedla ženy k potratu či vraždě dítěte, aby si tak zachovaly svou čest a určitou společenskou prestiž.¹⁶⁹ Matky nemanželských dětí měly malou naději, že budou schopné své dítě uživit, protože se jim jen zřídka podařilo najít zaměstnání. Některé ženy byly dokonce ze své služby propuštěny právě kvůli těhotenství. Také naděje na dobrý sňatek byla s takovým těhotenstvím ohrožena, protože ženu, která přišla do hanby, nikdo nechtěl.¹⁷⁰

---

¹⁶¹ Tamtéž, s. 66.

¹⁶² M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 571.

¹⁶³ Daniela TINKOVÁ, *Hřích*, s. 313.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 315.

¹⁶⁵ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská* čl. N. XXXV, s. 326.

¹⁶⁶ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 571.

¹⁶⁷ Jindřich FRANČEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 2007, s. 163.

¹⁶⁸ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 572-573.

¹⁶⁹ D. TINKOVÁ, *Hřích*, s. 316.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 320. Problémem vnímání cti v raném novověku se zabýval Richard van DÜLMEN, *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*, Praha 2003.

Klasickou známkou těhotenství je ztráta periody, ale ne každá žena si tuto absenci vysvětlovala jako těhotenství. Některé ženy dospěly k závěru, že jsou těhotné až při prvních pohybech dítěte, jiné když to na nich rozpoznalo ženské okolí. Záleželo na zkušenostech a znalostech dané ženy.¹⁷¹ Při výslechu obviněné často tvrdily, že o těhotenství vůbec nevěděly, neboť nedošlo ke ztrátě periody nebo naopak periodu ztratily dlouho předtím, než byly těhotné.¹⁷² Některé ženy se po zjištění těhotenství pokusily, buď ze své vlastní hlavy, nebo z popudu partnera, o potrat (tzv. abortus). Byly známy různé praktiky, jak vypudit plod z těla matky. Oblíbené bylo pití různých bylinných lektvarů nebo zvedání těžkých věcí. Pokud tyto metody neúčinkovaly, přistoupilo se k tlačení na břicho nebo zavádění ostrých předmětů do těla matky. K potratu mohla dopomoci také porodní bába. Každý takový pokus byl pro ženu ohrožením života, a to nejen z hlediska zdravotního, ale i právního, protože potrat byl trestán smrtí stejně jako vražda dítěte.¹⁷³

K abortu a infanticidii se nejčastěji uchýlovaly svobodné matky z nižších vrstev společnosti, někdy vdovy a jen velmi zřídka vdané ženy.¹⁷⁴ Ženy, které měly rodinu nebo pocházely z bohatších vrstev společnosti, měly větší naději, že se informace o jejich těhotenství udrží v tajnosti.¹⁷⁵ Velkou roli hrálo prostředí, ve kterém žena žila. V anonymním městském prostředí bylo snazší nepozorovaně porodit a následně se zbavit plodu. Na venkově už to tak snadné nebylo.¹⁷⁶ Lidé na vesnici se navzájem znali a nebylo snadné utajit před vševidoucím zrakem sousedů a sousedek známky těhotenství. Především sousedky si při společném praní prádla dobře všímaly, zda měla dívka či žena v jejich okolí jednou za měsíc své prádlo potřísněné krví. Některé ženy tuto sociální kontrolu obešly tím, že si vypůjčily prádlo přítelkyně, která zrovna měla „své dny“, a šly jej prát společně se svým. Používaly i další lsti k utajení svého těhotenství jako například přehrnování šatů přes břicho či předstírání menstruace.¹⁷⁷

Vrchnost se snažila předcházet potratům a vraždám dětí důslednější kontrolou žen a evidencí těhotných. Například na rožmburském panství měly být podle rychtářských artikulů z roku 1560 všechny vdovy a svobodné ženy, u kterých hrozilo nemanželské těhotenství, každý čtvrtrok kontrolovány, zda nebyly těhotné. Kontrolu

---

¹⁷¹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 166.

¹⁷² D. TINKOVÁ, *Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvicenské společnosti*, ČČH 101, 2007, s. 27-76.

¹⁷³ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 574.

¹⁷⁴ D. TINKOVÁ, *Hřích*, s. 318.

¹⁷⁵ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 578.

¹⁷⁶ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 166.

¹⁷⁷ D. TINKOVÁ, *Hřích*, s. 318-319.

měly provádět „rozumné ženy“, což byly všechny ženy, které už prodělaly porod, a měly tak s těhotenstvím a porodem své zkušenosti.¹⁷⁸

Matka vražednice mohla být odhalena několika způsoby. Tím prvním bylo nalezení mrtvého dětského tělíčka. Zoufalá matka jej mohla hodit do řeky nebo studně, zakopat v lese, na zahradě nebo hodit prasatům.¹⁷⁹ Tělo novorozence mohlo také posloužit k čarování. Další možností byli všímaví sousedé a především sousedky.¹⁸⁰ Ti mohli udat podezřelou ženu vrchnosti. Pokud by jejich obvinění bylo falešné, museli sami počítat s trestem.¹⁸¹ Někdy se žena objevila zesláblá a bledá, se zkrvaveným šatstvem, či za sebou nechávala krvavé stopy. Ženské části populace bylo v té chvíli jasné, že porodila, a po krátkém pátrání bylo nalezeno i tělíčko jejího dítěte. Na základě těchto zjištění mohl být zahájen soud.

Hlavním aktérem soudního líčení byla matka, která mohla vnést nejvíce světla do předešlých událostí, a to jak svou ústní výpovědí, tak výpovědí jejího těla, které prohlédly porodní báby. Na základě tělesných znaků jako bylo mléko v prsních žlázách, vzhled břicha a vnitřních orgánů posoudily, zda byla žena krátce po porodu či nikoli. Porodní báby prohlédly také mrtvolku dítěte. Měly určit, zda se dítě narodilo mrtvé nebo jej matka zahubila až po narození a zda by bylo schopné života. Předčasně narozené děti se jako životaschopné braly od sedmého měsíce.¹⁸² Matky vražednice často tvrdily, že se dítě narodilo již mrtvé, nebo netušily, že jsou těhotné, a tak nevěděly, jak se v době těhotenství a porodu chovat, a jak se o dítě postarat.¹⁸³ Snažily se také svést úmrtí dítěte na nehodu, například že je porod zaskočil a dítě zemřelo při pádu. Nejčastější prokázanou příčinou smrti bylo uškrcení a utopení.¹⁸⁴

Pokud se žena sama nedoznala a nebyl dostatek důkazů, aby mohla být obviněna, přistoupilo se k výslechu v mučírně. Když se obviněná ani zde nepřiznala, byla potrestána pouze za mravnostní delikt, ale život jí zůstal zachován.¹⁸⁵

Před městským soudem v Táboře stanulo celkem šest žen obviněných z infanticidia a jedna žena obviněná z abortu. Kromě výše zmiňované Káči Pastušiny,

---

¹⁷⁸ Jaroslav DIBELKA, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství. Panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, České Budějovice 2012, s. 70.

¹⁷⁹ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 166-167.

¹⁸⁰ D. TINKOVÁ, *Hřích*, s. 317.

¹⁸¹ Richard VAN DÜLMEN, *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. Praha 2001, s. 12-13.

¹⁸² D. TINKOVÁ, *Hřích*, s. 317-319.

¹⁸³ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 572-573.

¹⁸⁴ D. TINKOVÁ, *Hřích*, s. 320.

¹⁸⁵ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 166.

kteřá dostala velmi nízký trest, byly všechny ženy odsouzené za infanticidium pohřbeny za živa.¹⁸⁶ Pouze u jednoho případu bylo uvedeno, že srdce ženy bylo probodnuto kůlem, jak to přikazovalo právo. Je však také možné, že se tak stalo, ale píšář považoval probodnutí srdce kůlem za samozřejmou součást takovéto popravy, a proto je do knihy nezaznamenal.

V samotné vraždě nemusela figurovat pouze matka. Někdy byl spolupachatelem také partner, rodiče oné ženy, porodní bába, a dokonce i její starší děti. Jejich podíl viny byl různý od pouhého navádění až po samotné zabití. Podle toho byli později souzeni. Trest spolupachatelů byl většinou podstatně nižší než trest matky, protože jejich vina se nedala dokázat, pokud se obžalovaný nepřiznal.¹⁸⁷ V tábořské smolné knize se objevuje případ porodní báby Lídy, která se starala o těhotnou Kateřinu Holou. Kateřina dítě nechtěla, a tak při porodu tlačila nohy k sobě, aby jej zabila. Dítě se tedy podle Lídinych slov narodilo mrtvé a Lída měla těličko někam uklidit. Přestože nebyla přímo pachatelkou vraždy a Kateřina jí to dosvědčila, byla Lída odsouzena k trestu smrti zahrabáním za živa. V tomto případě se tedy trest spolupachatelky od trestu matky nijak nelišil.¹⁸⁸

3. 3. Delikty proti majetku

3. 3. 1. Krádeže

Koldínův zákoník se na krádež díval jako na „*lstné dotýkání cizí věci mhovité, kteréž působí a děje se bez povolení pána té věci, k nabití jakéhožkoli zisku z požívání jeho.*“¹⁸⁹ Dále rozlišoval mezi krádeží zjevnou, tedy takovou, kdy je zloděj přistižen přímo při činu, nebo se u něj ukradená věc našla, a krádeží tajnou, kdy byl zloděj usvědčen na základě předložených důkazů a výpovědí svědků.¹⁹⁰ Zloděj měl za svůj čin zaplatit smrtí na šibenici. Pokud se ale jednalo pouze o drobné krádeže, mohli mu soudcové trest snížit. Jak měl být drobný zloděj potrestán, to už Koldín nedefinoval.¹⁹¹ Tábořští konšelé odsoudili za krádeže celkem pět žen, přičemž nejnižší trest byl udělen Káče Pastušině, jejíž případ už byl několikrát zmiňován výše.¹⁹² Další dvě zlodějky

---

¹⁸⁶ Tabulka č. 1. Ženská trestná činnost v Táboře

¹⁸⁷ D. TINKOVÁ, *Hřích*, s. 316.

¹⁸⁸ J. STRAKA (ed.), *Z tábořské knihy*, s. 277-279.

¹⁸⁹ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. P. I., s. 345.

¹⁹⁰ Tamtéž, čl. P. III., s. 346.

¹⁹¹ Tamtéž, čl. P. IV., s. 346.

¹⁹² J. STRAKA (ed.), *Z tábořské knihy*, s. 153-154.

Anna Šmejdiřka¹⁹³ a Anna byly oběšeny.¹⁹⁴ Káča Svatuřčina byla zahrabána za živa.¹⁹⁵ Poslední souzená, Íva Kramářka, nekradla, ale prodávala věci, o kterých věděla, že byly kradené, což bylo podle práva trestáno stejně jako krádež, a tak byla Íva rovněž zahrabána za živa.¹⁹⁶ Pokud byl zloděj přistižen při činu a na místě zabit, jeho vrah měl na mrtvé tělo položit dva halěře a dále neměl být nijak trestán.¹⁹⁷

Ženy mohly být za krádež hrdelně trestány až od patnácti let věku, muži až od osmnácti let, protože podle Koldína do této doby člověk „*rozumu ještě zdravého nepožívá a mezi zlým a dobrým rozeznání nemá.*“¹⁹⁸ V případě krádeže mezi příbuznými nemohlo být zahájeno inkviziční řízení. Pokud tedy například manželka něco odcizila svému manželovi nebo dcera otci, nemohla být souzena za krádež, ale pouze za neoprávněné disponování s majetkem.¹⁹⁹

Nejčastěji se mezi kradenými věcmi objevovaly peníze, různé části šatstva, nářadí, jídlo a cenné předměty. Toto zboží pak mohla zlodějka sama používat, prodat nic netušícímu člověku, nebo naopak prodat překupníkovi nebo překupnici, kteří dobře věděli, že zboží, které nabízejí, nebylo získané legální cestou. Pokud se překupnice dostala před soud, byla odsouzena k trestu smrti.²⁰⁰ Jestliže byla zlodějka dopadena a vypověděla, komu co ukradla, byly tyto věci vráceny zpět původnímu majiteli.²⁰¹

Zlodějky si také často ukládaly lup u svých známých, kteří jim někdy poskytovali i nocleh a stravu nebo je dokonce sami naváděli k dalším krádežím. Mezi nejčastější útočiště zlodějů patřily hospody a mlýny.²⁰² Pokud vrchnost zjistila, že nějaký člověk napomáhal při krádeži, nebo u sebe schovává zloděje, byl potrestán stejně jako zloděj.²⁰³ Podobný osud pak čekal toho, kdo zloději vědomě půjčil předměty, které měly sloužit ke krádeži.²⁰⁴

Zloději kradli, kde se dalo, ale takovým malým svátkem pro ně byly městské a výroční trhy a církevní slavnosti. Výroční trhy trvaly několik dní a sjížděli se na ně kupci, kramáři a řemeslníci z blízkého okolí i ze vzdálenějších měst. Zloděje měl

---

¹⁹³ Tamtéž, s. 236-240.

¹⁹⁴ J. STRAKA (ed.), *Z táborské knihy*, s. 253-254.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 260-262.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 271-272.

¹⁹⁷ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Koldín*, čl. P. XX., s. 350.

¹⁹⁸ Tamtéž, čl. P. XIV., s. 349.

¹⁹⁹ Tamtéž, čl. P. XIII., s. 349.

²⁰⁰ J. FRANCEK, *Zločin a trest*, s. 198-199.

²⁰¹ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. P. X, s. 348.

²⁰² J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 179.

²⁰³ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská* čl. P. V., s. 346.

²⁰⁴ Tamtéž, článek P. VI., s. 347.

odradit nejen symbol spravedlnosti, který byl vyvěšen při zahájení trhu, ale také rychtář a biřici, kteří na trhu hlídali. Zloději a zlodějky se jim často obratně vyhnuli.²⁰⁵ Tak velké množství lidí na malém prostoru bylo pro zloděje ideálním prostředím. Ti odvážnější si troufali vloupat se i do domu nebo hospodářských stavení.²⁰⁶

Každý zloděj doufal, že jej při krádeži nechytí. Někteří šli štěstí naproti a používali různá kouzla a modlitby. K takovým kouzlům mohl posloužit například plod dítěte. Většinou však nebyla účinná, a tak zloději skončili před soudem.²⁰⁷ Podle Koldína měli soudci důkladně prohlédnout tělo zloděje, který před nimi stanul, aby zjistili, jestli má na sobě nějaká znamení svědčící o jeho předchozí trestné činnosti, jako byly cejchy nebo uřezané uši. Také zkoumali, jestli zloděj nevlastní nějaké nástroje, které mu mohly sloužit ke krádeži, například nůžky k odstříhávání měšců.²⁰⁸ Mohlo se také stát, že se před soud dostal člověk, který byl obviněn z krádeže, ale ve svém okolí měl dobrou pověst a neměl žádné předchozí záznamy o kriminální činnosti. K soudu se dostal na základě udání, ale nebyl dostatek důkazů, které by ho z krádeže usvědčily. Takovému člověku dávalo právo podle Koldína možnost přísahat na svou čest, a tak se vyhnout žalobě.²⁰⁹

Nekradli pouze zloději, ale také loupežníci. Loupežníci na rozdíl od zlodějů číhali v úkrytu na konkrétní osobu, kterou přepadli a obrali o její majetek. Loupežníci se sdružovali do loupežnických tlup, v jejichž čele stál hejtman, tedy takový loupežník, který nad ostatními vynikal svými dovednostmi a vzbuzoval respekt. Jeho banda byla většinou složená z venkovských lidí, městské chudiny či tuláků a žila podle pravidel, která si sama vytvořila a také sama hlídala jejich dodržování. V takové bandě žily samozřejmě i ženy, které se však zpravidla nepodílely na loupežích, ale staraly se o společné zázemí.²¹⁰ To byl případ již výše zmíněné Káči Pastušiné, která se svými kumpány, mimo jiné s Tvarohem a Bochníčkem, „brávala“ na silnicích okolo Třeboně, Brandýsa a Soběslavi. To, co muži naloupili, „jí dávali, aby za nimi nosila.“²¹¹ Káča Svatuščina nechodila po silnicích s loupežníky, ale měla jednoho za muže. To, co nakradl, mu pomáhala schovat.²¹²

---

²⁰⁵ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 177.

²⁰⁶ TÝŽ, *Dějiny loupežnictva*, s. 37.

²⁰⁷ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 179.

²⁰⁸ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. P. VIII, s. 348-349.

²⁰⁹ Tamtéž, čl. P. IX, 348.

²¹⁰ J. FRANCEK, *Dějiny loupežnictva*, s. 47-56.

²¹¹ J. STRAKA (ed.), *Z tábořské*, s. 153-154.

²¹² Tamtéž, s. 260-262.

3. 3. 2. Žhářství

Žhář byl pro město nebo vesnici raného novověku extrémně nebezpečný. Jen část domů byla postavena z kamene. Většina byla postavena ze dřeva a jako střešní krytina se u dřevěných i kamenných domů používaly došky, které snadno hořely.²¹³ Na půdách domů, na dvorech a ulicích se nacházelo velké množství sena, slámy, třísek a dalšího hořlavého materiálu, který urychlil šíření ohně. V nejhorších případech se požár mohl rozšířit po celém městě.²¹⁴ Každé město obklopovaly hradby, které měly chránit jeho obyvatele před vnějšími útoky. Dovnitř a ven vedlo jen několik bran. V případě požáru se díky nedostatku únikových cest z ochranných hradeb stala smrtící past. Tak tomu bylo i v roce 1515, kdy vypukl ohromný požár města Mostu. Most, který vedl přes příkop před městskou branou, neunesl náhlý nápor velkého množství lidí, kteří se snažili z hořícího města utéct, a zřítli se i s prchajícími do příkopu. Při požáru v Čáslavi v roce 1522 se někteří obyvatelé snažili zachránit tak, že skočili z hradeb.²¹⁵ V Táboře propukly velké požáry v letech 1532 a 1559. V druhém případě šlo o pomstu pasíře Brože, který se tak chtěl pomstít táborským radním, protože jej odsoudili za mravnostní delikty. Brožovi se tato msta příliš nevyplatila. Dvě třetiny městských domů sice lehly popelem, ale Brože čekal stejný osud, neboť byl dopaden a odsouzen k trestu smrti upálením.²¹⁶ Každý větší požár znamenal pro město nebo vesnici jak materiální ztráty, které někdy dospěly až ke zničení celého města či vesnice, tak ztráty na životech. Právní normy proto věnovaly žhářům značnou pozornost.

Koldínův zákoník považoval za žháře toho, kdo „*aumysla, ze zlozti, hněvu, nenávisti, z nepřátelství, z návodu lidského, z auplatku aneb z jakýchžkoli jiných příčin buď ve svém vlastním statku aneb v lidském cizím oheň klade, aby tím lidem škodil.*“²¹⁷ Za žháře měl být považován i člověk, který někomu vyhrožoval požárem, a také ten, u kterého by se našly předměty sloužící k založení požáru, nebo „*znamení k ohni kladení*“. I přesto, že takový člověk zamýšlený čin nevykonal, měl být trestán stejně, jako kdyby k požáru došlo.²¹⁸ Podle starého českého přísloví „*s čím kdo zachází, s tím také schází*“, předepisoval Koldínův zákoník žháři trest upálením.²¹⁹ Podle smolné

---

²¹³ Tamtéž, s. 96.

²¹⁴ Z. WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku. Díl druhý*, Praha 1892, s. 224. Winter zde na stranách 218-224 shrnul všechny velké požáry, které vypukly v Českém království v 16. a 17. století.

²¹⁵ HLADÍK, *Kriminalita*, s. 156.

²¹⁶ J. FRANČEK, *Dějiny loupežnictva*, s. 304.

²¹⁷ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. O. XV., s. 340.

²¹⁸ Tamtéž, čl. O. XVI., s. 340-341.

²¹⁹ Tamtéž, čl. O. XIV., s. 339.

knihy města Tábora byly ze žhářství obviněny čtyři ženy. První z nich, jménem Anna, se společně s manželem přiznala k zakládání požárů na objednávku a později ze msty. Za to byla zahrabána za živa. Její muž přišel o hlavu.²²⁰ Další obviněnou byla Důra Císařka, která se rovněž přiznala, že zakládala požáry. Za svůj čin skončila na hranici.²²¹ Poslední dvě obžalované, Anna Kopřivka a Anýžka, byly obviněny ze založení požáru, ale táborští radní nejspíš neměli dostatek důkazů, aby je mohli odsoudit podle práva. Ženy tedy byly propuštěny z vězení, ale nesměly se na vzdálenost čtyř mil přiblížit k městu.²²² Lidé nejčastěji zapalovali domy ze msty nebo za úplatu. Někdy se objevily organizované žhářské bandy.²²³

V případě vypuknutí požáru měli podle Koldína všichni obyvatelé, kteří toho byli schopni, pomoci s hašením. Pokud by tak někdo neučinil, měl být potrestán. Šibenice hrozila tomu, kdo by v hořících staveních kradl.²²⁴ Mečem měl být potrestán ten, kdo by v době požáru napadl jiného člověka, čímž by odpoutal pozornost těch, kteří měli hasit, a navíc by sám porušoval svou povinnost přidat se k hašení. Tento článek se netýkal úředníků, kteří měli v době požáru právo napadnout kyjem a následně uvěznit ty, kteří by se na požár jen dívali, ale odmítali pomoci s jeho hašením.²²⁵

3. 4. Delikty proti mravům

3. 4. 1. Cizoložství

Jak vnímala raně novověká společnost sňatek a manželství? Měli manželé, kteří nebyli ve společném životě spokojeni, možnost rozvodu a navázání nového vztahu? Proč se ženy nejčastěji ocitaly před městským soudem kvůli obvinění z cizoložství?

V raném novověku se lišilo uzavírání sňatků před a po roce 1563, kdy proběhlo 24. zasedání tridentského koncilu. Před tímto zasedáním nebyla k uzavření sňatku nutná přítomnost kněze a celý obřad se konal v rodinném kruhu. Zásnuby byly pojaty jako setkání rodičů a budoucích manželů. Rodiče nevěsty si se svými budoucími příbuznými nejprve potřásli pravou rukou na znamení důvěry a poté symbolicky vložili ruku své dcery do ruky muže, který se tak stal jejím snoubencem. Ve svatební den se konala hostina, během které byl uzavřen sňatek. Následovala svatební noc. Celý obřad včetně

---

²²⁰ J. STRAKA (ed.), *Z tábořské*, s. 125-126.

²²¹ Tamtéž, s. 149.

²²² Tamtéž, s. 287-288.

²²³ J. FRANCEK, *Velké dějiny*, s. 207.

²²⁴ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. O. XXI., s. 342.

²²⁵ Tamtéž, čl. O. XXII., s. 342.

svatební noci se odehrával v domě nevěstinyých rodičů bez přítomnosti kněze. Následujícího dne novomanželé mohli, ale nemuseli, stvrdit svůj sňatek v kostele. Svatba byla považována za projev náklonnosti snoubenců, nikoliv za trvalý závazek stvrzený před Bohem. Náklonnost však nemusela být podmíněna pouze láskou. Stávalo se, že se mladá dívka provdala za mnohem staršího, bohatého muže. Po jeho smrti si jako zámožná vdova vzala dalšího manžela dle své libosti.

Tridentský koncil vyhlásil 11. listopadu 1563 dekret *Tametsi*, který rozšiřoval a potvrzoval hlavní zásady kanonického práva. Mimo jiné stanovil nové podmínky sňatku. Každému obřadu musel být přítomen farář z příslušné diecéze a svědci. Snoubenci nesměli být oddáni bez souhlasu rodičů, tím se mělo zabránit tajným sňatkům. Manželství bylo nerozlučitelné. Manželé se mohli odloučit od stolu a lože, ale museli svému protějšku nadále zachovávat věrnost.

Roku 1605 se konala pražská synoda, jejíž ustanovení vycházelo právě z dekretu *Tametsi*. Církev se snažila pomocí povinné přítomnosti faráře u každé svatby změnit nejen lidové zvyky, ale také vnímání sňatku. Od nynějška mělo manželství začínat právě po požehnání farářem a jeho hlavním účelem bylo plození dětí. Farář měl ještě před obřadem zjistit, jestli oba manželé vstupovali do svazku dobrovolně, nebyli vázáni jiným slibem manželství a také jestli muž vstupem do manželského svazku neporušil slib duchovní čistoty. Uzavření sňatku mohla zkomplikovat ztráta předešlého partnera, která se nedala zcela prokázat. Pokud se nenašel důvěryhodný svědek, který dosvědčil, že předchozí partner zemřel, Pražské arcibiskupství mohlo po určité době prohlásit dotyčnou osobu za zemřelou.²²⁶ Podle církevního práva se tedy manželé nemohli rozejít, dokud jeden z nich stále žil. Mohli se odloučit, ale museli si být nadále věrni, ať byli v manželství spokojeni nebo ne.

Světské právo pohlíželo na tento problém stejně jako církevní, neboť v této době bylo s církevním právem úzce provázané. Pokud došlo k manželským sporům, řešily je jak městské, tak církevní, tedy konzistorní soudy. Konzistorní soud měl za úkol zjistit, zda manželství a sliby, které se k němu pojily, bylo platné, případně rušit nebo nařizovat sňatky a urovnávat spory manželů. Platnost manželského slibu ovlivňovalo to, zda se vztahoval k přítomnosti (*de praesenti*) a byl tedy řádně platný nebo k budoucnosti (*de futuro*), kdy se jednalo pouze o zasnoubení. Pokud se snoubenci dopustili smilstva nebo cizoložství, nesměla konzistoř viníky potrestat, ale musela je předat městskému soudu.

---

²²⁶ Josef GRÜLICH, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008, s. 230-237.

Právě zde pak vznikaly třecí plochy, kdy si ani světské ani církevní soudy nechtěly nechat zasahovat do svých kompetencí, a poctivě si je hlídaly.²²⁷

Koldínův zákoník hovořil o manželské nevěře jako o cizoložství, tedy o „*porušení lože cizího*“. Takové počínání mělo být trestáno ztrátou hrdla.²²⁸ Pokud cizoložníky přistihl manžel nebo otec dané ženy, mohl oba dva na místě zabít, aniž by byl potrestán.²²⁹ Jako cizoložství hodnotil Koldín také bigamii. Ženatý muž, jenž se znovu oženil s jinou ženou, měl být sťat. Vdaná žena, která by si vzala dalšího muže, mohla být sťata nebo zahrabána za živa.²³⁰

Před táborským soudem byly souzeny dvě ženy obžalované z cizoložství, ani jedna z nich však neskončila na popravišti. První, Markyta, byla souzena v roce 1549. Měla být zmrskána, ale soudci jí vzhledem k jejímu těhotenství snížili trest na vyhnání z města.²³¹ O třicet tři let později, roku 1582, byla souzena Magdalena. V jejím případě sice zazněl rozsudek smrti, ale stejně jako u Markyty jí byl trest snížen na vyhnání z města s tím, že se k němu nesměla přiblížit na čtyři míle. Pokud by tak učinila, čekal by ji původní trest.²³² Z tak malého počtu obžalovaných žen by se dalo usuzovat, že zde byly ženy svým mužům věrné. V Táboře však bylo nepochybně mnohem více cizoložnic, které se před soud nedostaly nebo se o jejich procesu nezachovaly záznamy. Proviněné páry se samozřejmě snažily vše utajit. Ne vždy se jim to povedlo. Někteří cizoložníci byli prozrazeni poté, co byli přistiženi přímo při činu nebo díky následkům tohoto činu, kdy žena, stejně jako ve výše uvedených případech, otěhotněla. Některé vztahy byly prozrazeny poté, co si jeden z provinilců neprozřetelně „pustil pusu na špacír“ a pochlubil se svým přátelům při dobrém pití. O některých cizoložných párech se zpravidla vědělo poměrně dlouho, ale nikdo proti nim nezasáhl.²³³

3. 4. 2. Smilstvo

V České republice je dnes běžný sexuální vztah mezi nesezdanými lidmi. Některé páry spolu žijí několik let, jiným jejich vztah vydrží pár měsíců a některým jen jednu noc. Z tohoto spojení se někdy narodí jedno i více dětí. Nikdo se nad tím nepozastavuje. Společenské i právní normy takové chování tolerují a nepovažují je za

---

²²⁷ J. FRANCEK, *Zločin*, s. 61-62.

²²⁸ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. M. XXIX, s. 308.

²²⁹ Tamtéž, čl. M. XXXIX, s. 327.

²³⁰ Koldín, článek M. XL, s. 311.

²³¹ J. STRAKA, *Z táborské knihy*, s. 131.

²³² Tamtéž, s. 286-287.

²³³ HLADÍK, *Kriminalita*, s. 108.

nic neobvyklého. V době před tridentským koncilem společnost smilstvo neakceptovala, ale vrchnost jej netrestala tak důsledně jako po koncilu, kdy se soudobé normy zpřísnily.²³⁴ V Koldínově zákoníku bylo smilstvo uvedeno jako trestný čin trestaný vymrskáním metlami z města. Koldín však uvedl, že k smilstvu docházelo ve chvíli, „*když pana aneb vdova k tomu svolila*.“ Pokud by se akt uskutečnil proti ženině vůli, jednalo se o znásilnění. Případný násilník měl být za svůj zločin s'at.²³⁵ Poškozená žena se měla bránit křikem, který měl přivolat pomoc. Pokud by nekřičela, dávala by najevo souhlas se skutkem a mohla být souzena jako smilnice. V případě, že by na ženino volání nikdo nereagoval, měla ihned, jak to bylo možné, ukázat lidem místo a důkazy násilného činu. Za důkaz bylo považováno roztrhané šatstvo nebo krev.²³⁶ Některé ženy obviněné ze smilstva nebo cizoložství se hájily tím, že obvinily muže ze znásilnění. Jiné ženy se bránily tím, že jim muž slíbil sňatek, a proto k činu svolily. V takovém případě se konšelé snažili přimět daný pár ke vstupu do manželství, čímž zasahovali do kompetencí konzistorních soudů a manželství mohlo být rozvedeno.²³⁷

V tábořské smolné knize nejsou uvedeny případy, kdy by byla žena souzena pouze za smilstvo. Smilnice se zde dostaly před soud až poté, co se z nich staly matky vražednice.²³⁸

3. 5. Tulačky a žebračky

V raném novověku žili v Českém království kromě usedlých obyvatel také lidé na cestách. Potulka sama o sobě nebyla trestným činem, ale vázala se s trestnými činy proti majetku a také proti mravům, protože tuláci a tulačky se živili nejen tím, co vyžebrali, ale také tím, co nakradli a často žili nevázaným sexuálním životem. Společnost je proto považovala za nebezpečný „živel“ a počestní občané se od nich drželi dál.²³⁹ Po cestách se toulalo více tuláků než tulaček, protože pro ženy bylo těžké vystoupit z usedlé společnosti, se kterou byly více svázané než muži.²⁴⁰ Na druhou stranu byly tulačky svobodnější a samostatnější než usedlé ženy, které byly závislé na

²³⁴ DIBELKA, *Obranné strategie*, s. 68.

²³⁵ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, čl. M. XXX., s. 308.

²³⁶ Tamtéž, čl. M. XXXII. s. 309.

²³⁷ J. FRANCEK, *Já jsem se dopustila*, s. 43.

²³⁸ STRAKA, *Z tábořské knihy*, konkrétní případy jsou uvedeny v části pojednávající o infanticidii. Smilstvo zde bylo v jednom případě souzeno civilním, nikoliv inkvizitním soudem. Srov. SOkA Tábor, AM Tábor, inv. č. 291, fol. 33-34.

²³⁹ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 559 – 560.

²⁴⁰ J. DIBELKA, *Příběh Johany Peřkové. Každodenní život tulačky a zlodějky v první polovině 18. století*, in: Václav BŮŽEK – Jaroslav DIBELKA (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, Opera Historica 12, 2007, s. 315-332, s. 319.

manželovi nebo jiném mužském živiteli, jako byl otec či bratr. Život na cestách byl plný dobrodružství, ale také nejistoty a strachu o vlastní existenci. Pro zajištění bezpečí se potulné ženy spojovaly s muži či jinými ženami.²⁴¹

Tulačka se od žebračky lišila svou mobilitou. Toulala se z místa na místo, zatímco žebračka zůstávala v jedné lokalitě a žebrala dům od domu, aby získala alespoň něco málo k obživě. Mezi tulačky a žebračky se dostávaly ženy, které opustil jejich manžel, chudé vdovy, prostitutky a ženy propuštěné z vězení. Často byly nějakým způsobem zmrzačené, chromé či slepé.²⁴² Jejich odchod z domovské obce mohl být způsoben také neúnosnými dluhy, snahou vyhnout se trestu za nějaký zločin, nebo utéct z nešťastného manželství. Některé ženy se tulačkami nestaly až v průběhu života, ale rovnou se tak narodily. Pokud byla jejich matka rovněž tulačka a nezbavila se dítěte abortem či infanticidiem, brávala jej sebou na svých toulkách krajem.²⁴³ Takové dítě pak nemělo příliš nadějí na normální usedlý život. Většinou bylo už od malička zaučováno v různých nekalých praktikách k získání obživy, jako byla žebrota a krádeže.

Pokud byly tulačky opakovaně konfrontovány s úřady, snažily se většinou zatajit své pravé jméno, a tím úředníky zmást a dosáhnout co nejnižšího trestu.²⁴⁴ Vymýšlely si také různé příběhy upravující realitu tak, aby zamaskovaly svojí trestnou činnost.²⁴⁵

V tábořské smolné knize se objevují tři ženy, které svůj život trávily na cestách, a to Anna Šmejdírka, která byla roku 1570 souzena za krádeže a následně oběšena,²⁴⁶ a Káča Svatuščina, která byla o tři roky později rovněž za krádeže zahrabána za živa.²⁴⁷ Václav Trefil mluvil ve své výpovědi o nějaké Koské, neboli Voršile Kostce, která měla chromou ruku a rovněž se toulala krajem, přičemž se živila krádežemi na jarmarcích.²⁴⁸ Kostka se spřáhla s rybníkáři, potulnými nádeníky. Na panství Petra Voka z Rožmberka spáchala společně s Vaňkem Bezpalcím a Vaňkem z Řemničova vraždu, za kterou byla roku 1569 popravena. Protože rybníkáři měli mezi sebou velmi úzké vazby, vyhlásili Petru Vokovi válku a přísahali, že jej zabijí. Vybrali si však příliš silného nepřítele,

---

²⁴¹ Martin RHEINHEIMER, *Chudáci, žebráci a vaganti. Lidé na okraji společnosti 1450 – 1850*, Praha 2003, s. 55.

²⁴² M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR (edd.), *Žena*, s. 559-560.

²⁴³ M. RHEINHEIMER, *Chudáci*, s. 104.

²⁴⁴ J. DIBELKA, *Příběh*, s. 316.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 320.

²⁴⁶ J. STRAKA (ed.), *Z tábořské knihy*, s. 236-240.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 260-262.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 191-194.

protože Petr Vok zmobilizoval nejen všechny své síly, ale také síly okolních šlechticů a tak byli všichni revoltující rybníkáři postupně pochytáni.²⁴⁹

Tabulka č. 1. Ženská trestná činnost v Táboře

Jméno	Datum	Čin	Trest
Kata	1537	Potrat	Pardus
Důra Šimková	1537	Přihlížela vraždě manžela, utekla s jeho vrahem	Pardus, cejch, uřezané uši
Anna	1547	Žhářství	Zahrabána za živa
Markyta	1549	Cizoložství	Měla být zmrskána, ale kvůli těhotenství milost. Vyhnána z města
Anna	1549	Zabila své dítě (není specifikum jak staré)	Zahrabána za živa
Daňková	1555	Spoluúčast na vraždě	Trest smrti, není upřesněn
Markýtko Choholátá	-	Infanticidium	Zahrabání za živa
Důra Císařka	-	Žhářství	Upálena
Káča Pastušina	-	Infanticidium, krádeže, spoluúčast na vraždách, incest	Pardus, cejch
Anna Šmejdiřka	1570	Tulačka a zlodějka	Oběšena
Anna	1571	Zlodějka	Oběšena
Káča Svatuščina	1573	Zlodějka a tulačka	Zahrabána za živa
Íva Kramářka	1578	Překupnice	Zahrabána za živa
Lída, porodní bába	1579	Schovala mrtvé dítě své paní	Zahrabána za živa
Kateřina Luňáková	1579	Infanticidium	Zahrabána za živa
Magdalena	1582	Cizoložství	Měla být popravena, ale kvůli těhotenství jí byla udělena milost a byla vypovězena z Tábora na čtyři míle. Pokud by se vrátila, byla by popravena
Anna Kopřivka	1583	Podezření ze žhářství	Vězení, po odpykání testu zákaz přiblížení k Táboru na čtyři míle
Anýžka	1583	Podezření ze	Vězení, po

²⁴⁹ Anežka SVOBODOVÁ, *Petr Vok z Rožmberka*, Praha 1986, s. 30-31.

		žhářství	odpykání testu zákaz přiblížení k Táboru na čtyři míle
Mandalena Urbánková		Přechovávání kradených věcí	Měla být popravena, ale omilostněna
Íva Šmejdířka	1585	Zlodějka	Držet se na deset mil od Tábora
Markéta Ledvinková	1591	Čarodějnictví	-
Anna Vykoukalčina	1594	Žhářství	Zahrabána za živa
Barbora Pešková		Infanticidium	Zahrabána za živa
Dorota	1603	Čarodějnictví, léčitelství, cizoložství	Zahrabána za živa
Anna	1609	Infanticidium	Zahrabána za živa, probita kůlem

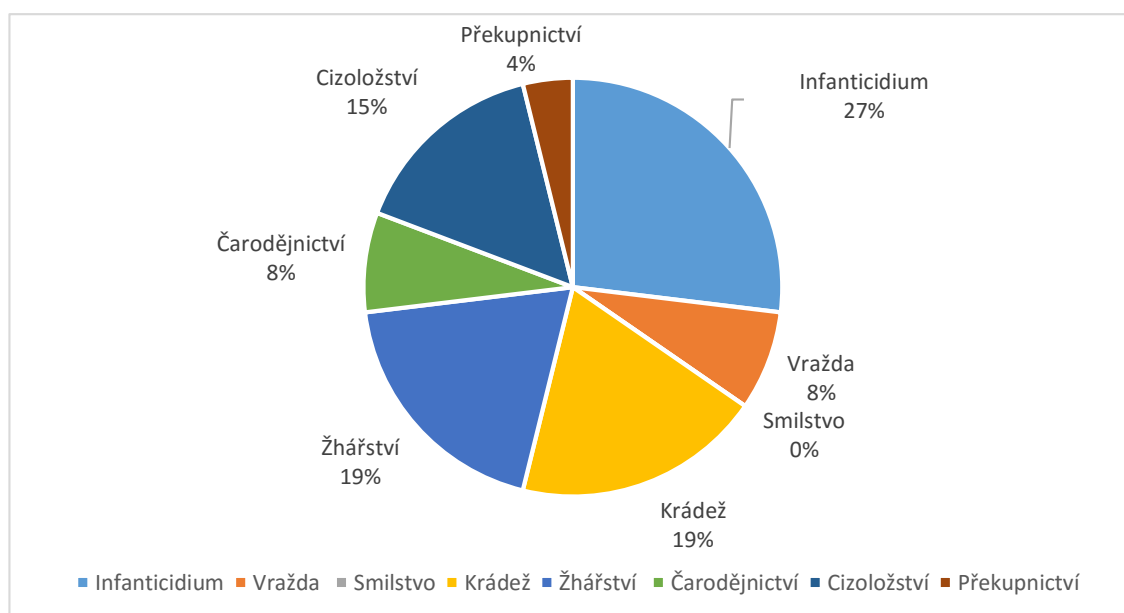
4. Analýza trestné činnosti zapsané ve smolných knihách s důrazem na smolnou knihu města Tábora

V následující kapitole nejprve provedu analýzu trestné činnosti zaznamenané ve smolné knize města Tábora. Následně porovnám počty procesů vedených se ženami s počty procesů vedených s muži a pokusím se tak zjistit celkový podíl žen na tábořské kriminalitě. Počty ženských procesů budu porovnávat s jinými vydanými smolnými knihami ze stejného období s cílem zjistit celkové počty žen souzených městskými soudy a poměr ženských trestných činů na kriminalitě v daném období.

4. 1. Táborská smolná kniha

V tábořské smolné knize bylo zapsáno celkem 27 záznamů o trestné činnosti žen. Jak lze vidět v tabulce číslo 1, těmto záznamům dominovala vražda dítěte, která tvořila 27 % případů, a dopustilo se jí celkem sedm žen. Nejméně žen bylo souzeno za překupnictví, které se zde vyskytovalo v jednom případě, a za smilstvo, které zde podle smolných záznamů nebylo vůbec souzeno.²⁵⁰

Graf č. 1. Podíl jednotlivých ženských trestných činů v Táboře mezi léty 1523-1609

²⁵⁰ Smilstvo zde bylo v jednom případě souzeno civilním, nikoliv inkvizičním soudem. Srov. SOkA Tábor, AM Tábor, inv. č. 291, fol. 33-34.

Tabulka č. 2. Trestné činnosti žen zapsané v tábořské smolné knize mezi léty 1523-1609

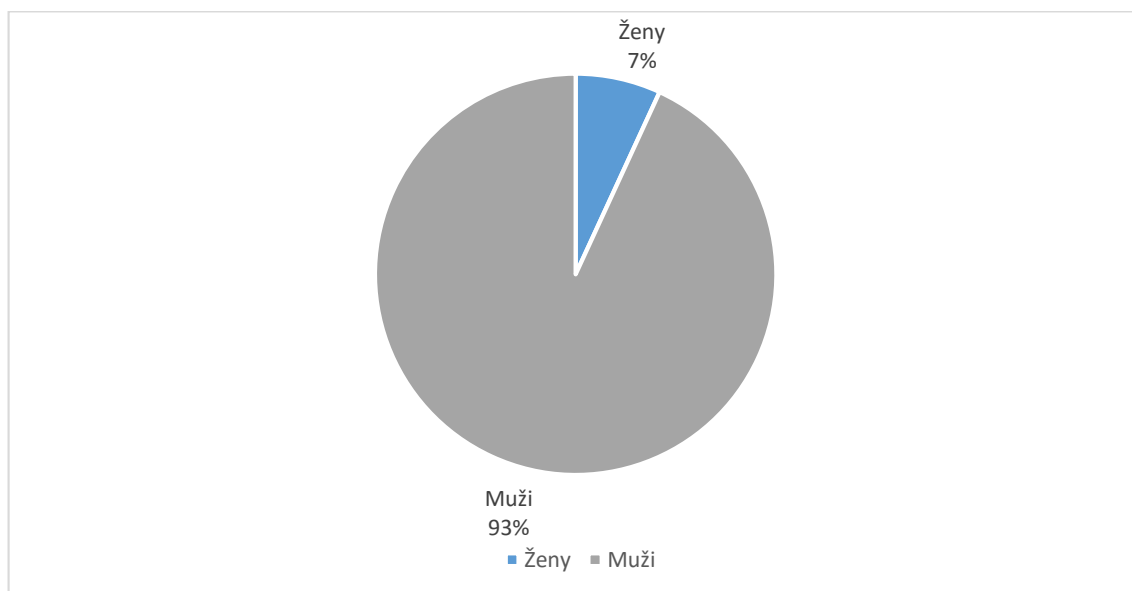
Trestný čin	Počet případů
Infanticidium	7
Vražda	2
Čarodějnictví	2
Žhářství	5
Krádež	5
Cizoložství	4
Smilstvo	0
Incest	1

V poměru k mužské trestné činnosti v Táboře tvořily ženské delikty 7 %, zatímco mužské, zapsané celkem v 366 případech, tvořily 93 %. Ženská kriminalita byla tedy v poměru k mužské výrazně nižší.

Tabulka č. 3. Počty ženských a mužských činů v tábořské smolné knize 1523-1609

Pohlaví	Počet trestných činů
Ženy	27
Muži	366

Graf č. 2. Poměr mužské a ženské kriminality v tábořské smolné knize 1523-1609

Nejčastějším mužským trestným činem byla krádež, která se vyskytovala v 28 % případů, a spáchalo ji 101 mužů. U žen byla krádež druhým nejčastějším trestným činem. Dopustilo se jí celkem 5 žen tedy 19 % z celkového počtu. Stejně procento tvořily u žen také případy zhářství. U mužů však zhářství tvoří se 16 případy pouze 4 % trestné činnosti. Z hlediska celkové mužské i ženské kriminality v Táboře tvořila krádež se 106 případy 31 % zločinů a zaujala tak pomyslnou první příčku mezi všemi trestnými činy. Zhářství obsadilo čtvrtou příčku. Dopustilo se ho celkem 21 osob a tvoří tedy 6 % všech zločinů zapsaných v tábořské smolné knize. Druhým nejčastějším mužským trestným činem byly podle smolné knihy Loupeže, které byly v Táboře souzeny v 86 případech a tvoří tak 24 % mužské kriminality. V poměru k celkové kriminality podle tábořské smolné knihy tvoří loupež 25 % případů.

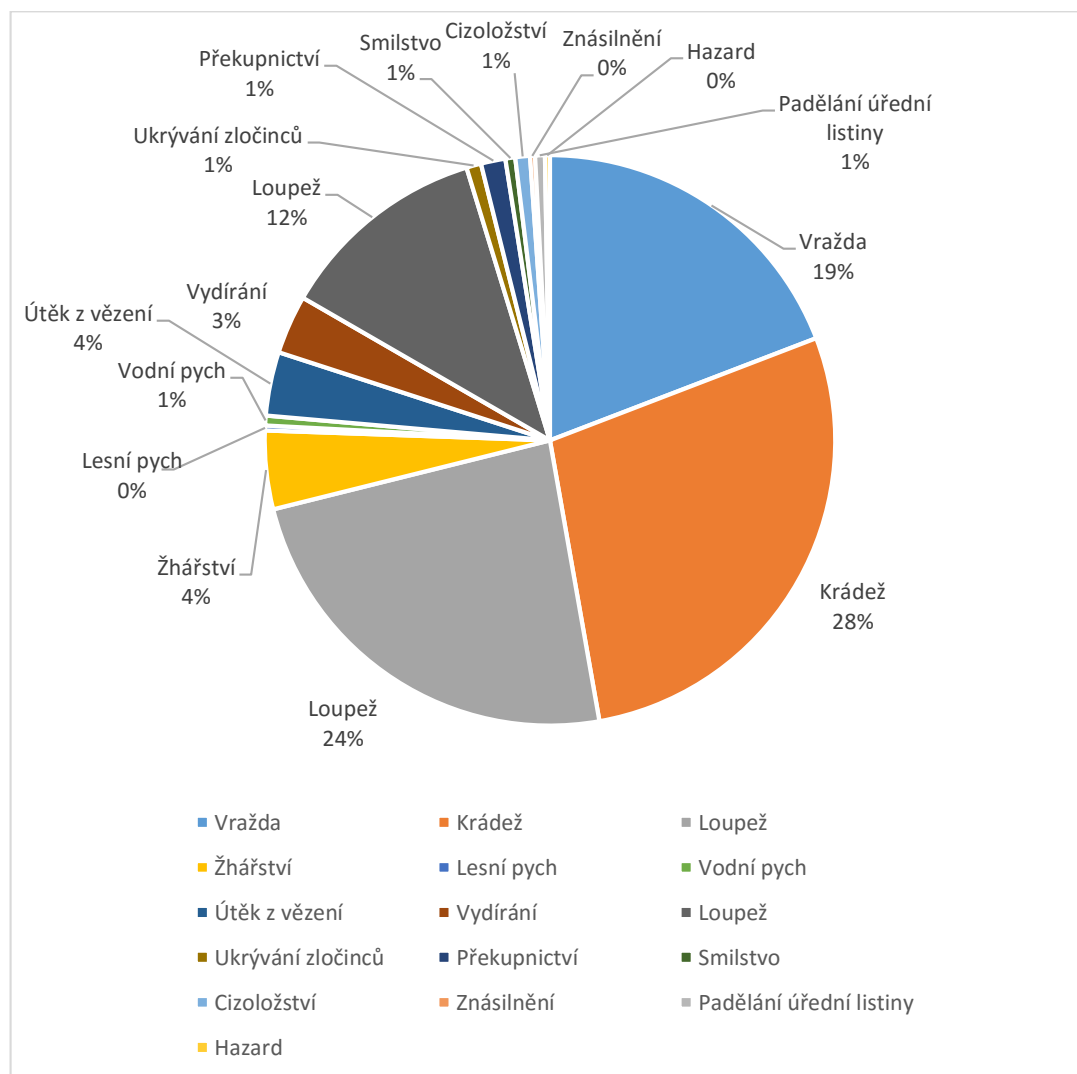
Tabulka č. 4. Mužské trestné činy zapsané v tábořské smolné knize 1523-1609

Trestný čin	Počet případů
Vražda	69
Krádež	101
Loupež	86
Zhářství	16
Podvod	2
Vodní pych	13
Útěk z vězení	12
Vydírání	3
Penězokazectví	1
Vyhrožování	2
Loupež	43
Ukrývání zločinců	3
Překupnictví	5
Lesní pych	1
Smilstvo	2
Cizoložství	3
Znásilnění	1
Padělání úřední listiny	2
Hazard	1

Škála zločinů spáchaných ženami je menší než mužská. Liší se nejen o typicky ženské zločiny jako je infanticidium, které tvoří 2 % z trestné činnosti mužů a žen, ale také o mužské jakým byla loupež, která byla s 86 případy a 25 % poměrem druhým nejčastějším trestným činem v celkové tábořské kriminalitě nebo znásilnění, za které byl souzen jeden muž. Muži také v Táboře provozovaly lesní a vodní pynch. Za lesní pynch byl souzen pouze 1 muž, ale za vodní pynch bylo souzeno 13 mužů a tvoří tak 4 % z celkové kriminality. Z vězení pak uteklo 12 mužů. Tento čin tvořil 3 % ze všech trestných činů zapsaných v tábořské smolné knize.

Graf č. 3. Poměr spáchaných mužských trestných činů v tábořské smolné knize 1523-1609

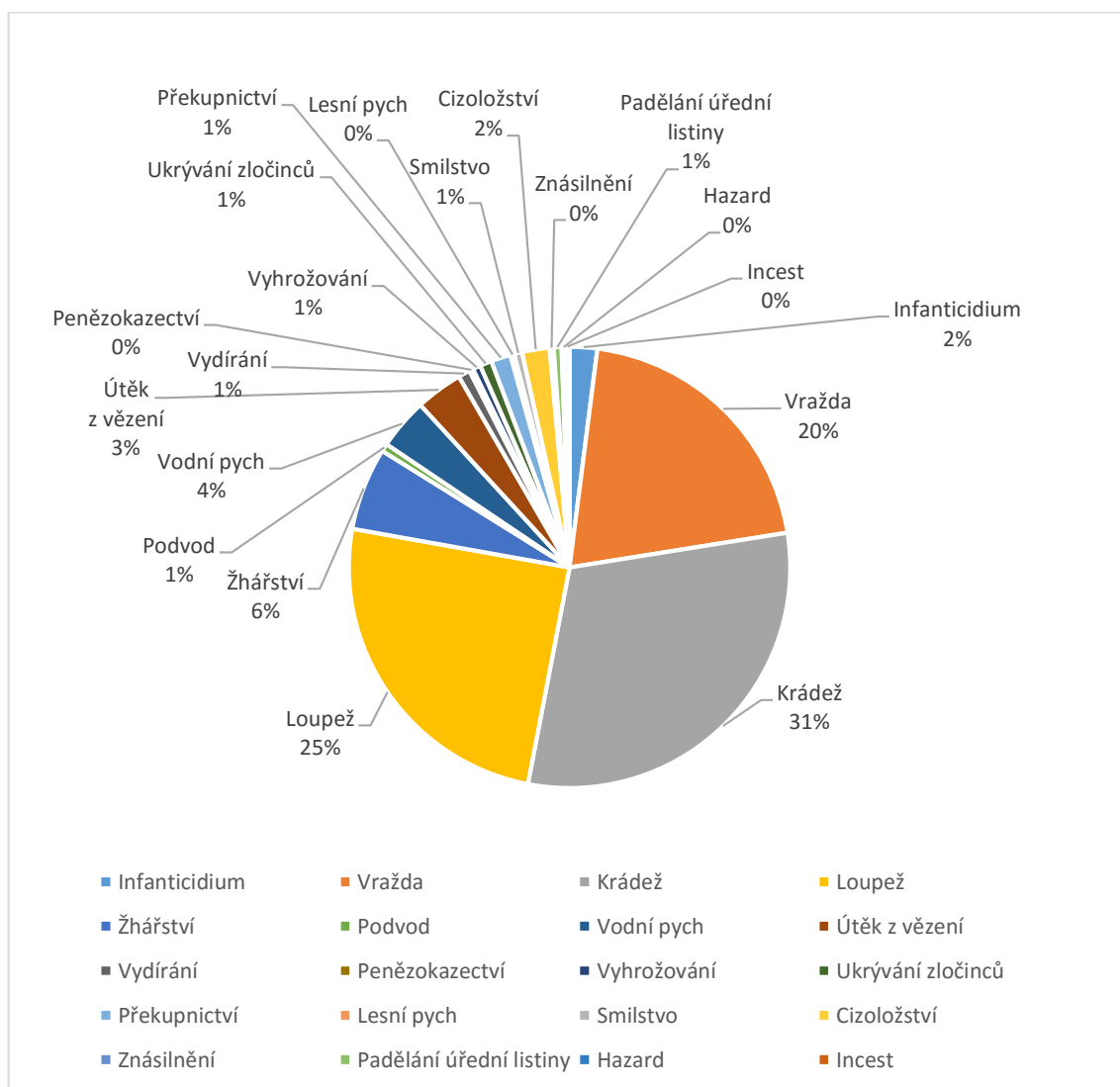

Tabulka č. 5. Celková kriminalita v Táborské smolné knize 1523-1609

Trestný čin	Počet případů
Infanticidium	7
Vražda	71
Krádež	106
Loupež	86
Žhářství	21
Podvod	2
Vodní pych	13
Útěk z vězení	12
Vydírání	3
Penězokazectví	1
Vyhrožování	2
Ukrývání zločinců	3
Překupnictví	5
Lesní pych	1
Smilstvo	2
Cizoložství	7
Znásilnění	1
Padělání úřední listiny	2
Hazard	1
Incest	1

Pokud nebudeme rozlišovat ženskou a mužskou kriminalitu, byla nejčastějším zločinem v Táboře krádež, která tvořila 31 % případů, a dopustilo se jí celkem 106 osob. Druhým nejběžnějším zločinem byla loupež, kterou spáchalo 86 osob a tvořila tak 25 % případů. Vražda, která byla pátým nejčastějším ženským zločinem a tvořila tak pouze 8 % ženské kriminality, byla z celkového pohledu druhým nejčastějším trestným činem páchaným muži i ženami byla vražda, která tvořila 20 % táborské kriminality. Před táborským městským soudem stanulo, podle smolné knihy, 71 vrahů a vražedkyň.

Graf č. 4. Poměr všech trestných činů v táborské smolné knize 1523-1609.

4. 2. Další smolné knihy

Ve vydaných smolných knihách, vhodných ke komparaci,²⁵¹ bylo zapsáno celkem 209 případů ženské kriminality.²⁵² Nejvíce žen bylo souzeno za čarodějnictví a krádeže, oba delikty byly dohromady zastoupené ve 47 případech, měly tedy podíl 23% na celkové ženské kriminalitě. Infanticidium, jež bylo v čele tabulky trestných činů v Táboře, bylo ve všech smolných knihách zastoupeno celkem ve 38 případech a se svým 19 % podílem bylo z celkového hlediska na druhém místě. Zatímco v Táborské smolné knize se smilstvo vůbec nevyskytovalo, v celkovém měřítku to byl třetí nejčastější trestný čin, zastoupený ve 24 případech a tvořil tedy 11% z celkové ženské trestné činnosti.

Tabulka č. 6. Celkové počty ženské trestné činnosti napříč smolnými knihami 1525-1609

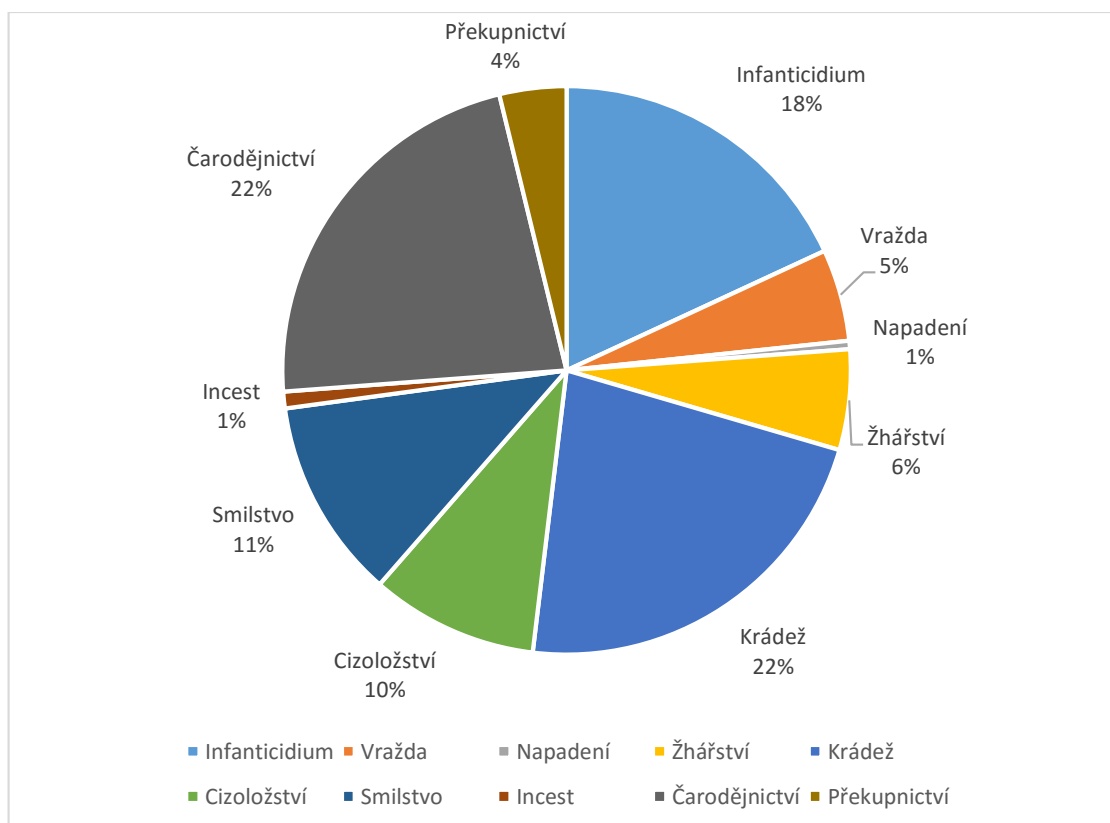
Čin	Počet případů
Infanticidium	38
Vražda	11
Žhářství	12
Krádež	47
Cizoložství	20

²⁵¹ Jako vhodné se ukázaly tyto edice smolných knih: Zdeněk BIČÍK (ed.), *Knihy smolné*, Hradec Králové 1969; Marie a Zdeněk BISINGEROVI (edd.), *Kutnohorský manuál práva útrpného 1521 – 1571 (smolná kniha)*, Práce z Okresního archivu v Kutné Hoře, 1987; Petros CIRONIS (ed.), *Knihy Černá neb smolná královského svobodného města Rokycan z let 1573 – 1630 s přílohou pozdějších čarodějnických procesů*, Rokycany 1994; Emil Pavel LÁNY (ed.), *Knihy smolné založené léta 1588 (Dobruška)*, Liberec 1947; TÝŽ, *Smolná, jinak černá kniha města Solnice 1569 – 1721*, Liberec 1948; Josef KYTKA, *Smolná kniha města Milevska*, Milevsko 1939; Miroslav MARADA (ed.), *Smolná kniha města Lipníka*, Sborník Státního okresního archivu v Přerově 2, 1994; E. PROCHÁZKOVÁ, *Hrdelní soudnictví*, SVPP 26, 1985, s. 249-270; Bohumír ROEDL (ed.), *Smolné knihy města Loun*, Sborník Okresního archivu v Lounech 6, 1993; s. 138-149; Jan POHL (ed.), *Knihy černá nebo smolná královského svobodného města Rokycan z let 1573-1630*, Rokycany 1911; Jan RENNERT (ed.), *Knihy černé královského města Rakovník*, Rakovník 1927; Ivan ŠTARHA – Jan SKUTIL (edd.), *Letovická kniha naučení*, Vlastivědná ročenka Okresního archivu v Blansku 1973, s. 81-120; Antonín VERBÍK – Ivan ŠTARHA (edd.), *Smolná kniha velkobítešská 1536 – 1636*, Brno 1973. Věra VAŇKOVÁ (ed.), *Smolná kniha města Dvora Králové nad Labem*, Krkonoše – Podkrkonoší 1972. V tomto výčtu nejsou zahrnuty hrdelní soudy měst Votice, Sedlec-Prčice, Vlašim Benešov a Chlumec nad Cidlinou, jejichž smolné knihy se sice shodují se zkoumaným obdobím, ale nebyl zde zapsán žádný případ souzení ženy ve stanovených letech. J. FRANCEK, *Chlumecké hrdelní příběhy*, Praha 1993. J. PÁNEK, *Hrdelní soudnictví na Vlašimsku v 16. – 18. století (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách)*, SVPP 23, 1982, s. 163-197; E. PROCHÁZKOVÁ, *Hrdelní soudnictví města Benešova v 16. – 18. století*, SVPP 21, 1980, s. 211-254; Táž, *Hrdelní soudnictví města Votic v 16. – 18. století (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách)*, SVPP 22, 1981, s. 203-244; Táž, *Hrdelní soudnictví městečka Prčice a Sedlce v 16. – 18. století*, SVPP 24, 1983, s. 239-258.

²⁵² Pokud byl nějaký trestný čin spáchán jednou osobou vícekrát, například pokud se dopustila tří vražd, je v tabulkách zapsán jako jeden.

Smilstvo	24
Čarodějnictví	47
Překupnictví	8
Incest	2
Napadení	1
Celkem	209

Graf č. 5. Poměr trestných činů napříč smolnými knihami 1525-1609

V porovnání mezi jednotlivými městy byla podle vybraných smolných knih v daném období nejvyšší ženská kriminalita v Kutné Hoře, kde bylo souzeno celkem 46 případů, které tvořily 23 % z celkové ženské kriminality. Ve Velké Bíteši zapsal písař celkem 28 případů, které tvořily 13 % z celkové trestné činnosti. Tábor měl podle smolných knih s 27 případy třetí největší ženskou kriminalitu, která v celkovém poměru tvořila 13 %. Dobruška obsadila pomyslné čtvrté místo s 12 % podílem na celkové ženské kriminalitě. Ve smolné knize města Dobrušky bylo zapsáno celkem 26 případů trestné činnosti. V Rokycanech soudily podle smolné knihy 16 případů ženské kriminality, které z pohledu celkové ženské zločinnosti tvoří 8% případů. Milevská smolná kniha uvádí 12 případů, které z celkového hlediska tvoří 6 % ženské kriminality.

Nejméně zápisů pak obsahovaly smolné knihy měst Lipník a Miličín. V Lipníku byla podle smolné knihy souzena pouze jedna žena jménem Manda, která byla roku 1588 souzena za krádež.²⁵³ V Miličíně pak byly souzeny dvě ženy. Jméno první z nich není v knize uvedeno. Nachází se zde pouze rok konání procesu, tedy 1568 a trestný čin, který spáchala, tedy infanticidium. Porodila dítě a schovala jej do hrnce v komoře. Druhá žena se jmenovala Anna a byla obžalována ze „zranění knechtů.“ Jaký jí byl udělen trest, se zde neuvádí.²⁵⁴

Tabulka č. 7. Počty případů v jednotlivých městech 1523-1609

Město	Celkový počet případů
Tábor	27
Milevsko	12
Velká Bíteš	29
Rokycany	16
Pardubice	10
Dobruška	26
Lipník	1
Solnice	7
Louny	9
Kutná Hora	49
Rakovník	2
Dvůr Králové	9
Letovice	6
Nymburk	11
Miličín	2

Střední kriminalita byla v Rokycanech a Dobrušce. V Rokycanské smolné knize bylo zapsáno 16 případů ženské kriminality, která v celkové ženské kriminalitě tvořila 8 %. Nejvíce žen zde bylo obžalováno z čarodějnictví, které bylo v rokycanské smolné knize souzeno v 7 případech. Většina z nich skončila na popravišti, ale dvě ženy,

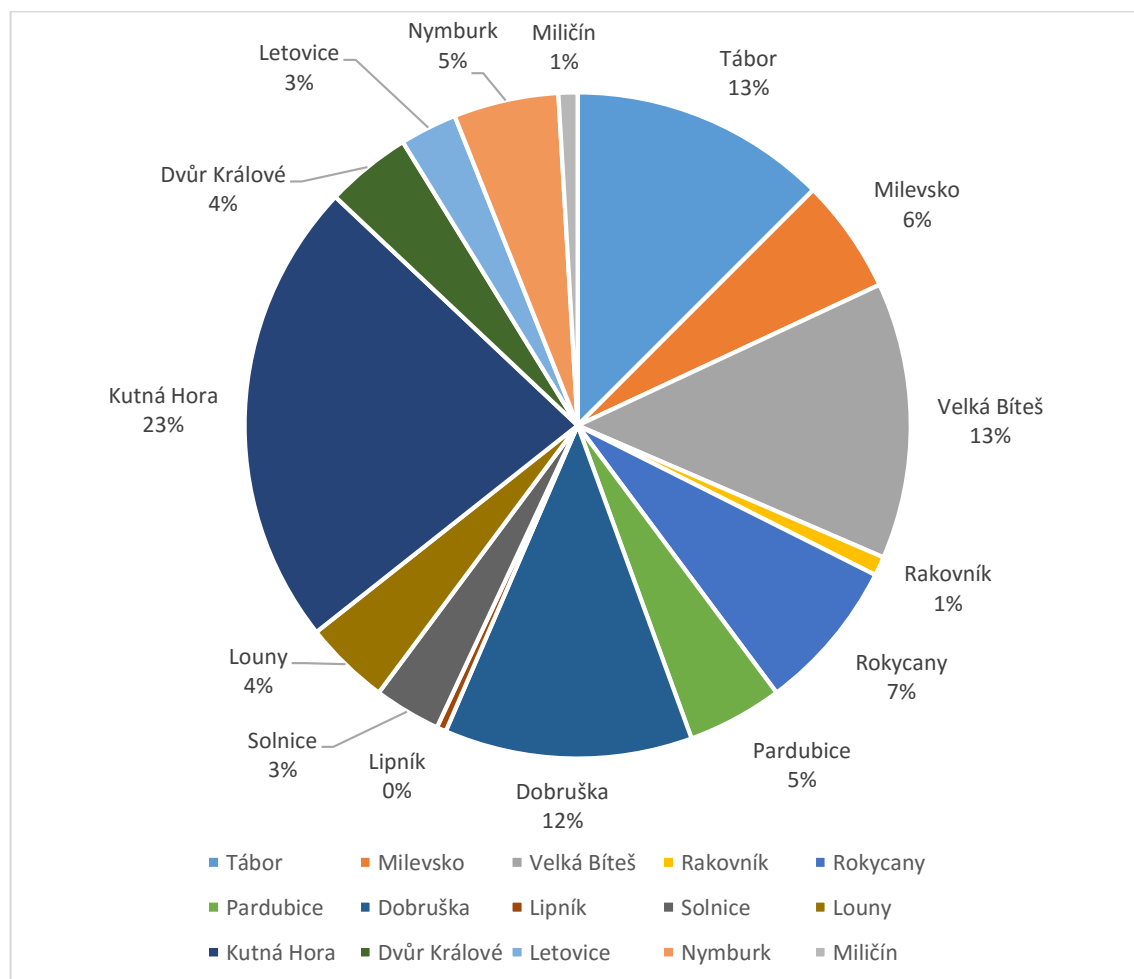
²⁵³ M. MARADA (ed.), *Smolná kniha města Lipníka*, s. 20

²⁵⁴ E. PROCHÁZKOVÁ, *Hrdelní soudnictví města Miličina*, s. 267-268.

Kozová a Markyta Plechatá byly „na přímluvu měšťanek“ propuštěny z vězení. Svobody si však příliš neužily, protože obě dvě zemřely pár dní po propuštění.²⁵⁵

V Dobrušce spáchaly ženy podle smolné knihy 26 trestných činů, přičemž 21 z nich byly delikty proti mravům. Smilstva se zde dopustilo 11 žen, cizoložství 5 a 5 žen spáchalo infanticidium. Káča Votroubkova pomohla Káče Rozumčině potratit dítě vzešlé z cizoložství. Sama pak byla souzena za cizoložství se čtyřmi muži. Jeden z těchto Káčiných milenců byl zabit v její posteli zbývajícimi třemi milenci. Káča Votrubkova byla ze své činy popravena mečem.²⁵⁶

Graf č. 6. Poměr trestné činnosti v jednotlivých městech v letech 1523-1609 na základě smolných knih

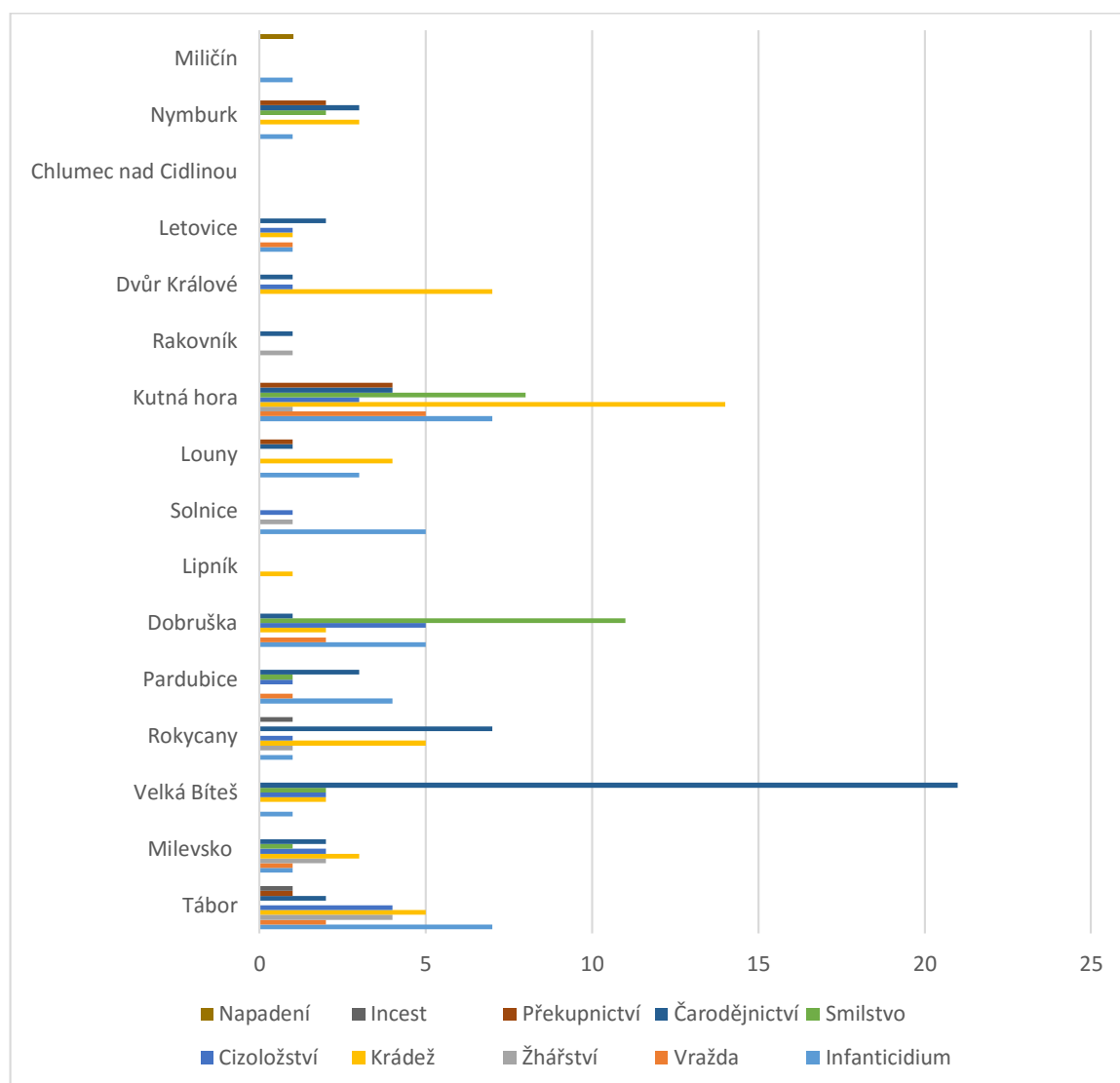
Poměr ženských trestných činů k celkové kriminalitě nebyl ve všech městech stejný. Zatímco v Táboře bylo nejčastějším trestným činem infanticidium, v Kutné Hoře, Dvoře Králové a v Lounech to byla krádež, a ve Velké Bíteši čarodějnictví.

²⁵⁵ P. CIRONIS (ed.). *Knihy černá nebo smolná královského svobodného města Rokycan*, s. 44-46.

²⁵⁶ E. LÁNY, *Knihy smolné*, s. 26-29.

Je však třeba vzít v úvahu časové rozhraní zkoumaných knih. V některých z nich byly první zápisy mnohem mladšího data než v Táboře a jejich časový záběr se týká především pozdějších období, takže se s táborskou smolnou knihou shodovaly pouze částečně. Nejvíce se shodovaly smolné knihy měst Milevsko,²⁵⁷ Velká Bíteš²⁵⁸, Pardubice²⁵⁹ a Kutná Hora.²⁶⁰ Jsou tedy vhodné pro podrobnější komparaci týkající se nejen počtů odsouzených žen, ale také trestů udělených za jejich zločiny.

Graf č. 7. Trestné činy v jednotlivých městech na základě smolných knih

²⁵⁷ První ženský záznam je zde datován rokem 1562. J. KYTKA (ed.), *Smolná kniha města Milevska*, s. 19.

²⁵⁸ První ženský záznam je zde datován rokem 1557. I. ŠTARHA – A. VERBÍK (ed.), *Smolná kniha Velkobítešská*, s. 61.

²⁵⁹ První ženský záznam je zde datován kolem roku 1540. Z. BIČÍK (ed.), *Knihy smolné*, s. 16.

²⁶⁰ První ženský záznam je zde datován kolem roku 1550. M. a Z. BISINGEROVI (ed.), *Kutnohorský manuál* s. 107.

4. 2. 1. Komparace smolných knih měst Tábora, Milevska, Velké Bíteše, Pardubic a Kutné Hory

Poměr jednotlivých trestných činů se lišil od města k městu. Jak to bylo s tresty? Udělovaly městské hrdelní soudy ženám, které spáchaly zločin, všude stejné tresty podle ustanovení práva, nebo se tresty lišily? To prozradí čtyři vybrané smolné knihy, jejichž záznamy postihují nejdlejší časový úsek shodný s táborskou smolnou knihou, a to smolné knihy měst Milevsko,²⁶¹ Velká Bíteš,²⁶² Pardubice²⁶³ a Kutná Hora.²⁶⁴

Jihočeské Milevsko se nachází pouhých pár kilometrů od Tábora. Je tedy možné, že se rozsudky milevského městského soudu budou shodovat s táborskými rozsudky více než u jiných měst, neboť obě města byla pravděpodobně v užším kontaktu.

V Milevsku bylo souzeno sedm žen, které spáchaly celkem 12 trestných činů. Nejčastějším trestným činem zde byla krádež, která je zde zapsána celkem ve třech případech a tvořila 25 % milevské ženské kriminality. Všechny tři ženy, které se tohoto činu dopustily, byly zahrabány za živa. Infanticidium, které bylo nejčastější v Táboře, bylo v Milevsku podle smolné knihy souzeno pouze v jednom případě. Vražda dítěte se zde však objevuje ještě jednou, a to v případě Anny Pastýřky, která zabila své nevlastní dítě. Když byly v Kamýku, hodila je do vody. Kromě tohoto činu byla obžalována také z travičství a čarodějnictví. Jako jediná z odsouzených žen v milevské smolné knize byla upálena. Rovněž tvrdila, že měla začarované koště, které jí denně sneslo dvě vejce, a uměla mu poručit, aby vajec bylo víc. Tato kouzla se učila od nějaké pastýřky, se kterou rovněž trávily dobytek a pomocí bylin odebíraly krávám mléko. Těm svým pak pomáhaly k větší doživosti.²⁶⁵

Nejčastějším trestem, který byl v Milevsku udělen, bylo zahrabání za živa. V hrobě našly smrt čtyři ženy. Nejméně bolestivý trest, tedy stětí, byl udělen Keruši a Lidmile, které se obě dopustily deliktů proti mravům. Keruše se dopustila cizoložství, zatímco Lidmila smilstva a následného infanticidia. Z Lidmilina prohřešku se postupně

---

²⁶¹ J. KYTKA (ed.), *Smolná kniha města Milevska*.

²⁶² I. ŠTARHA – A. VERBÍK (ed.), *Smolná kniha velkobítešská*.

²⁶³ Z. BIČÍK (ed.), *Knihy smolné*.

²⁶⁴ M. a Z. BISINGEROVI (ed.), *Kutnohorský manuál*. Podobný výzkum provedla Alica Virdzeková, která porovnávala smolné knihy měst Kutná Hora, Velká Bíteš, Rokycany a Lipník. Tento výzkum byl ovšem zaměřen na celkovou kriminalitu, nikoliv pouze na ženy. Alica VIRDZEKOVÁ, *Trestné činy proti životu a zdraví ve světle písemných prameňov mestského práva*, in: Jaromír TAUCHEN – Karel SCHELLE (edd.), *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*, Ostrava 2015, s. 47-59.

²⁶⁵ J. KYTKA, *Smolná kniha města Milevska*, s. 28

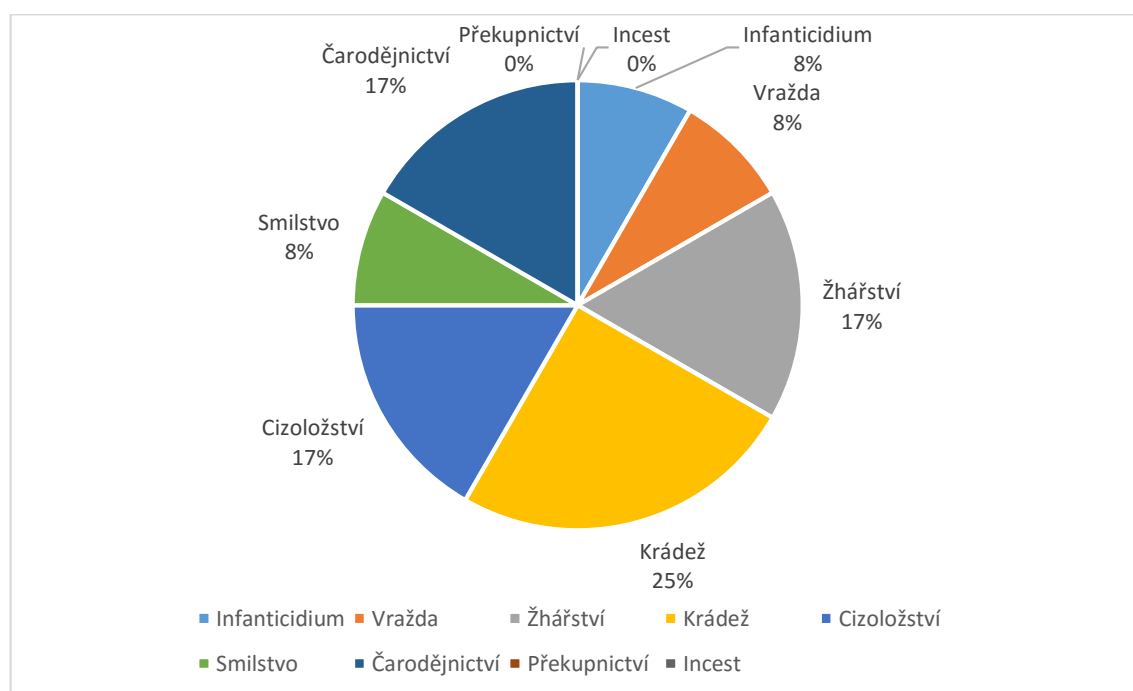
narodily dvě děti, které zabila. První se pokusila ukrýt v sadu svého partnera tak, že jej zahrabala do sněhu. Druhé pak zahrabala „u sadu podél hradby.“²⁶⁶

Oproti Táboru byly milevské rozsudky za zločiny proti mravům přísnější. V Táboře byla z pěti žen popravena pouze jedna žena, zatímco v Milevsku byly popraveny všechny tři ženy obviněné ze smilstva a cizoložství.

Tabulka č. 8. Trestná činnost žen v Milevsku mezi léty 1562-1590 zapsaná ve smolné knize

Jméno	Datum	Čin	Trest
Dorota Maudrogič	1562	Krádež, žhářství	Zahrabána za živa
Anna Runěcká	1562	Krádež, žhářství	Zahrabána za živa
Barbora z Litic	1575	Krádež	Zahrabána za živa
Dorota Votápková	1580	Čarodějnictví, cizoložství	Zahrabána za živa
Anna Pastýřka	1582	Zabila své nevlastní dítě, Čarodějnictví, Travičství	Upálena
Keruše	1590	Cizoložství	Stětí
Lidmila	1590	Smilstvo, infanticidium	Stětí

Graf č. 8. Poměr trestných činů spáchaných ženami v Milevsku mezi léty 1562-1590 zapsaných ve smolné knize

²⁶⁶ Tamtéž s. 29.

Ve Velké Bíteši bylo podle smolné knihy mezi léty 1557-1592 souzeno celkem 27 žen, které spáchaly 29 trestných činů, z toho 21 žen bylo mezi léty 1571-1576 obviněno z čarodějnictví, které tak tvoří 72 % trestné činnosti zapsané ve smolné knize Velké Bíteše. Z těchto obviněných žen skončilo 20 na popravišti. Kromě Doroty Bimkové, která byla upálena,²⁶⁷ se ve smolné knize neuvádí, jaký jim byl konkrétně udělen trest. Na konci výsledků těchto žen je zapsáno pouze „na tom jest umřela.“ U jedné z obviněných pak chybí jakýkoliv záznam o odsouzení a trestu.²⁶⁸ Tři z obžalovaných žen, Markyta Zavadilka,²⁶⁹ Lída z Vocmanic²⁷⁰ a Anna Rohovská,²⁷¹ otrávily svého manžela. Markyta Zavadilka byla navíc svému muži nevěrná.²⁷² Všechny tyto ženy obžalované z čarodějnictví se navzájem znaly. Nejvíce zaznívalo ve výslechových protokolech jméno Doroty Vitouškové, popravené v roce 1571,²⁷³ a Markyty Ťuhykalky popravené o pět let později.²⁷⁴ Dorota Vitoušková vyráběla prach ze slepých psů a koček a také jedovatých zubů či žab. Hlavní přísadou tohoto prachu byla rtuť. Tímto lektvarem pak podle své výpovědi zabila společně se svými společníci Mandou Požárskou, Kašparkou, Alexevou, Annou Rouskou a Kuchařkou Salominou 14 osob a další otrávila.²⁷⁵ Markyta Ťuhytalka páčila slepá kořata, slepé vrabce a nepokřtěné děti. Tímto prachem pak společně s Koutnou, Dobšovou a Doležalkou mořila dobytek a způsobila smrt otravou dvěma lidem.

Kromě čarodějnictví byly ve Velké Bíteši obviněny dvě ženy z krádeže, dvě ženy ze smilstva, dvě z cizoložství a pouze jedna žena z infanticidia a jedna ze žhárství. Ve všech těchto případech zazněl rozsudek smrti, ale pouze u třech z nich byl ve smolné knize specifikován na utopení. Je zajímavé, že kromě nespecifikovaných způsobů popravy se ve smolné knize Velké Bíteše objevují pouze dva tresty, a to trest upálením a utopením, zatímco ve smolné knize města Tábora byla škála trestů mnohem širší. Velká Bíteš se od Tábora liší také velkým množstvím čarodějnických procesů, které ve Velké Bíteši tvořily 72 % procesů, zatímco na tábořské kriminalitě mělo čarodějnictví pouze 8 % podíl. Infanticidium, které bylo nejčastější trestnou činností žen v Táboře a

---

²⁶⁷ A. VERBÍK – I. ŠTARHA (edd.), *Smolná kniha velkobítešská 1536 – 1636*, s. 123-124.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 105-106.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 110-112.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 117-118.

²⁷¹ Tamtéž, s. 118-119.

²⁷² Tamtéž, s. 110-112.

²⁷³ Tamtéž, s. 101-105.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 115-117.

²⁷⁵ Tamtéž s. 101-105.

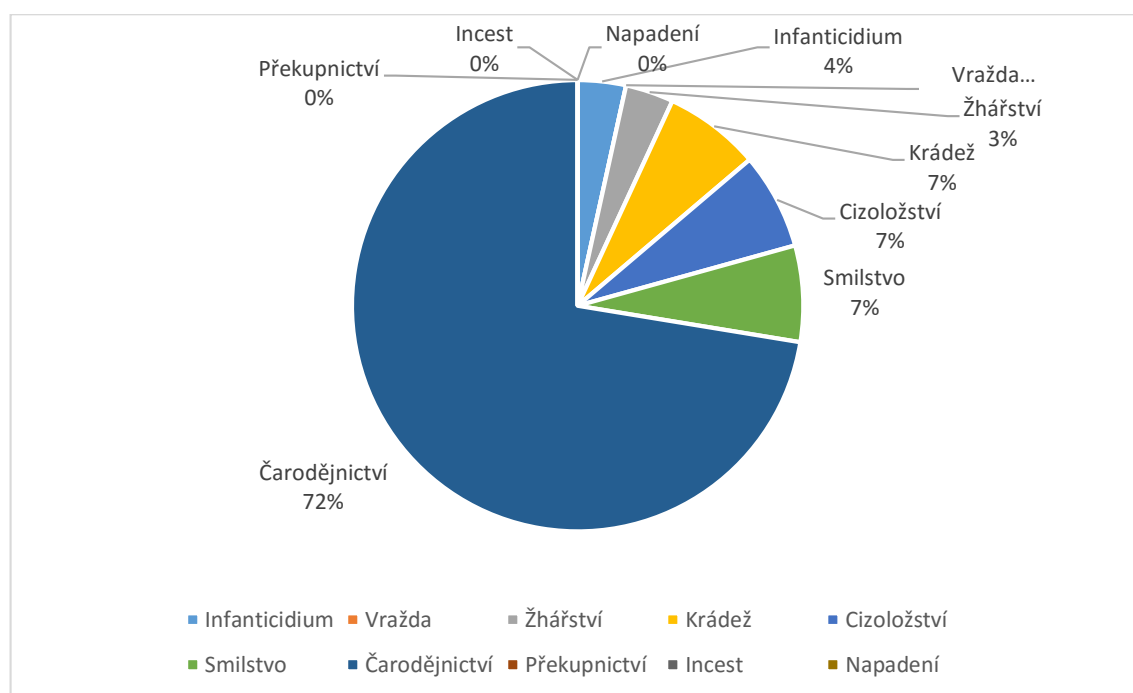
mělo zde 27 % podíl na ženské kriminalitě, mělo ve velkobítešské smolné knize pouze 4% podíl na ženské kriminalitě.

Tabulka č. 9. Trestná činnost žen zapsaná ve smolné knize velkobítešské mezi léty 1557-1592

Jméno	Datum	Čin	Trest
Anna Češka	1557	Krádež	Smrt (neupřesněno)
Anna Prchalka	1571	Žhárství	Upálena za živa
Anna Maštálková	1571	Napomáhání při travičství a čarodějnictví	Smrt (neupřesněno)
Lidmila Klimentka	1571	Čarodějnictví, travičství	Smrt (neupřesněno)
Dorota Vitoušková	1571	Čarodějnictví, travičství	Smrt (neupřesněno)
Anna Rouska	1571	Čarodějnictví, travičství	-
Dorota z Litomyšle	1571	Napomáhání při čarodějnictví a travičství	Smrt (neupřesněno)
Dorota Valova	1575	Čarodějnictví, travičství	Smrt (neupřesněno)
Markyta Zavadilka	1575	Cizoložství, Travičství (otrávila svého manžela)	Smrt (neupřesněno)
Marta Doležalka	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)
Markyta Koutná	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)
Dorota z Jesenice	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)
Markyta Ťuhykalka	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)
Lída z Vocmanic	1576	Čarodějnictví, travičství (otrávila svého manžela)	Smrt (neupřesněno)
Anna Rohovská	1576	Čarodějnictví, travičství (otrávila svého manžela)	Smrt (neupřesněno)
Markyta Škeroubková	1576	Čarodějnictví, travičství	Smrt (neupřesněno)
Salka z Naloučan	1576	Čarodějnictví, travičství	Smrt (neupřesněno)
Anna Straková	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)
Dorota Doležalka	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)

Lída Křička	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)
Lída Koudelková	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)
Dorota Bimková	1576	Čarodějnictví, Travičství	Upálena
Apolena Sedlářka	1576	Čarodějnictví, Travičství	Smrt (neupřesněno)
Anna	1577	Infanticidium	Smrt (neupřesněno)
Anna ze Lhotic	1604	Smilstvo a cizoložství	Utopena
Anna z Naloučan	1591	Krádeže	Utopena
Lída z Pyšela	1592	Smilstvo	Utopena

Graf č. 9. Poměr trestné činnosti zapsané ve smolné knize velkobítešské mezi léty 1557-1592

V Pardubicích stanulo před městským soudem 9 žen, které byly obžalovány z 10 trestných činů. Stejně jako v táborské smolné knize bylo také v pardubické smolné knize nejvíce případů infanticidia. Dopustily se jej 4 ženy a tvořilo tak 40 % pardubické kriminality. Jedna žena byla za infanticidium potrestána utopením a druhá byla zahrabána za živa. U zbylých dvou matek vražednic není zapsán rozsudek. Druhým nejčastějším trestným činem bylo čarodějnictví, které se 3 případy tvořilo 30 % ženské trestné činnosti. Pomyslnou třetí příčku obsadily vražda, smilstvo a cizoložství. Každé z nich spáchala jedna žena a tvořily 10 % ženské trestné činnosti v Pardubicích.

Tabulka č. 10. Ženská kriminalita zapsaná v Pardubické smolné knize 1545-1601

Jméno	Datum	Čin	Trest
Důra	-	Infanticidium	-
Salomena	-	Infanticidium	-
Dorota Pastušina	1545	Čarodějnictví, travičství	Zahrabána za živa, probita kulem
Kateřina Košíčková	1546	Čarodějnictví z návodu	Šatlava, dostala milost
Eliška	1555	Potrat (pila nápoje, které jí dal její mileneček)	utopena
Markyta	1555	infanticidium	utopena
Dorota	1564	Infanticidium, smilstvo s otčímem	Zahrabána za živa, probita kulem
Anna Kobylka	1568	Čarodějnictví – míchání lektvaru z popudu a návodu své paní	-
Anyžka	1601	Nechala zabít manžela, předtím, než si ho vzala, otěhotněla s jiným, cizoložství	Zahrabána za živa, probita kulem

Obyvatelé Tábora a okolních obcí se objevují také v jiných smolných knihách. Například v Pardubické smolné knize je zapsán výsledek Elišky z Pohánice u Tábora z roku 1555. Eliška otěhotněla o masopustu s Řehořem Táborským. Řehoř jí pak vařil byliny, které jí měly dopomoci k potratu. Eliška opravdu potratila a dítě zakopala v komoře v Řehořově domě. Potrat se však nepodařilo utajit a Eliška byla odsouzena k smrti utopením. Další dívkou, která se pokoušela utajit potrat, byla Markyta. Markyta podle svých slov souložila pouze jedinkrát a ihned otěhotněla. Potrat vyvolala těžká fyzická práce. Markyta v sobotu skládala obilí a následující pondělí potratila. Dítě pak schovala v komoře pod truhlou. V tomto případě zafungovala sociální kontrola v Markytině okolí, protože ji její sousedky odvedly na zámek s podezřením na utajený porod. Markyta pak byla stejně jako Eliška utopena.²⁷⁶

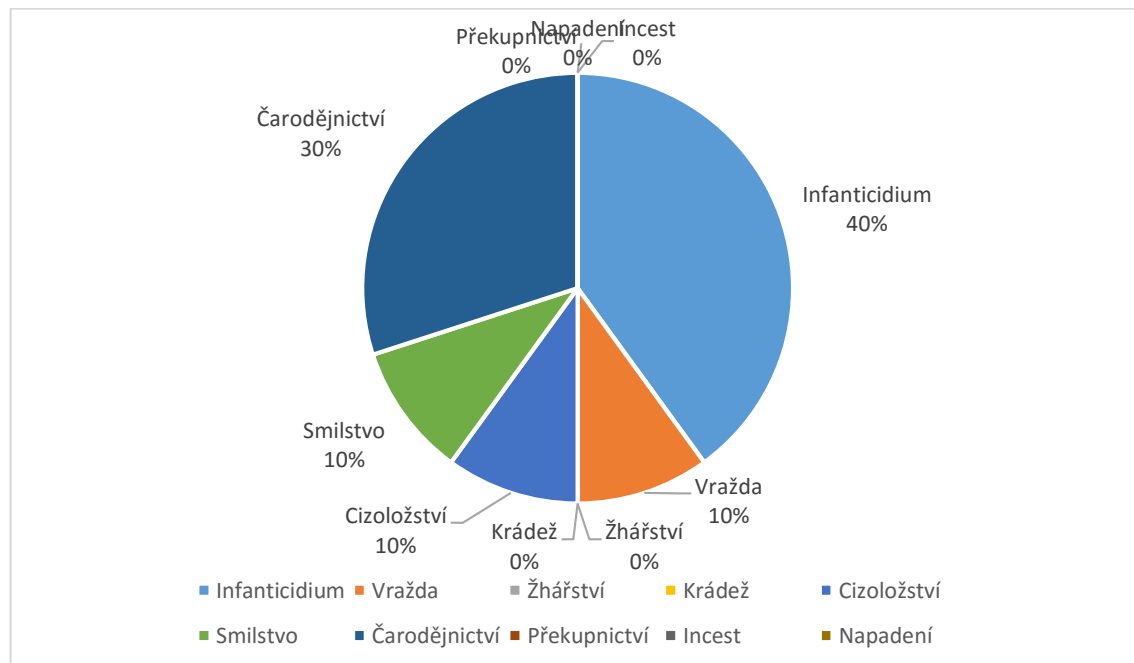
Dorota z Litěnic také porodila nemanželské dítě. Neměla jej však s nějakým mládencem, ale se svým otčímem. Otčím se snažil vyvolat Dorotě potrat, a tak jí tlačil na břicho, ale nepovedlo se. Když se dítě narodilo, Dorota jej zanechala svému osudu na

²⁷⁶ Z. BIČÍK (ed.), *Knihy smolné*, s. 63-65.

slámě a šla pryč. Stejně jako v případě Markyty, rozpoznalo Dorotino okolí, že je krátce po porodu a byla odvedena na zámek.²⁷⁷

Anyžka z Vopatovic byla v roce 1601 souzena za navádění k vraždě. Její milenec Václav měl zabít jejího manžela Václava Kubešku a pak si vzít Anyžku za ženu. Václav Anyžčinu muže zabil, ale Anyžku si vzít nemohl, protože oba skončili před pardubickým soudem. Anyžka u soudu vypověděla, že již více než rok nesdílela s manželem lože, protože jej přistihla s klisnou. Svěřila se svému otci, který ji přesvědčil, aby o tom nikomu jinému neříkala. Anyžka jej však neuposlechla a svěřila se jednomu z konšelů, který jí poradil, aby „ho prázdná byla a s ním nelíhala.“ Ještě předtím, než se vdala, otěhotněla Anyžka s Jírou, se kterým měla dceru Kateřinu. Přestože těhotenství bylo nemanželské, neuchýlila se Anyžka k infanticidiu a nakonec se jí podařilo i vdát. Její dcera Kateřina s ní pak byla v šatlavě. Anyžka byla za své skutky odsouzena k smrti zahrabáním zaživa a probitím kolem. Jaký byl další osud malé Kateřiny, bohužel není ve smolné knize uvedeno.²⁷⁸

Graf č. 10. poměr ženských trestních činů zapsaných v pardubické smolné knize 1545-1601

²⁷⁷ Tamtéž, s. 71-73.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 117-120.

Kutnohorský manuál práva útrpného obsahuje 49 případů ženské trestné činnosti. Nejčastějším ženským zločinem zde byla krádež, které se dopustilo 14 žen, a tvořila tak 30 % kutnohorské ženské trestné činnosti. V Kutné Hoře bylo také nejvíce krádeží ze všech zkoumaných měst. Tresty udělené za krádež byly v Kutné Hoře ve většině případů mírnější než v Táboře. Zatímco v Táboře bylo souzeno pět žen, z nichž čtyři dostaly kapitální tresty, v Kutné Hoře bylo souzeno 14 žen a pouze 5 z nich bylo odsouzeno na smrt. Druhým nejčastějším zločinem bylo smilstvo, které spáchalo 8 žen a tvořilo tak 17 % ženské trestné činnosti zatímco v tábořské smolné knize není zapsán žádný případ smilstva. Infanticidium, které bylo v Táboře nejčastějším trestným činem žen a tvořilo 27 % podíl na ženské kriminalitě, bylo v Kutné Hoře až třetím nejčastějším trestným činem, přestože se zde infanticidia dopustilo 7 žen, což je stejný počet jako v tábořské smolné knize, avšak v Kutné Hoře tvořilo infanticidium 15 % podíl na celkové ženské kriminalitě. Tresty udělené za infanticidium v Táboře a v Kutné Hoře se neliší. V obou městech byly matky vražednice odsouzeny k smrti zahrabáním zaživa.

Tabulka č. 11. Ženská kriminalita zapsaná v kutnohorském manuálu práva útrpného 1555-1571

Jméno	Datum	Čin	Trest
Anka z Knězevsi	-	Napomáhání při krádeži	-
Kunka z Moravy	-	Věštění a léčení	-
Mandalena	-	Infanticidium	-
Anna kuchařka	1555	Infanticidium	Zahrabána za živa
Anna Trnková	1552	Překupnictví	Oběšena
Anna	1554	Křivé svědectví	„Majíce týlem jazyk vytažený“, zahrabána
Anna z Radimi	1554	Infanticidium	Zahrabána za živa
Káča z Pardubic	1555	Infanticidium, potraty	Zahrabána za živa, probita kůlem
Anastázy	1555	Vražda	Zahrabána za živa, probita kůlem
Lída Hadačka	1555	Krádeže	Vypovězena z města
Kateřina Dryáčnice	1556	Krádeže	Oběšena
Marta	1556	Cizoložství	Pardus, vypovězení z města
Zuzana Důrka	-	Neřády	Vypovězena z města
Holubka	-	Neřády	Vypovězena z města

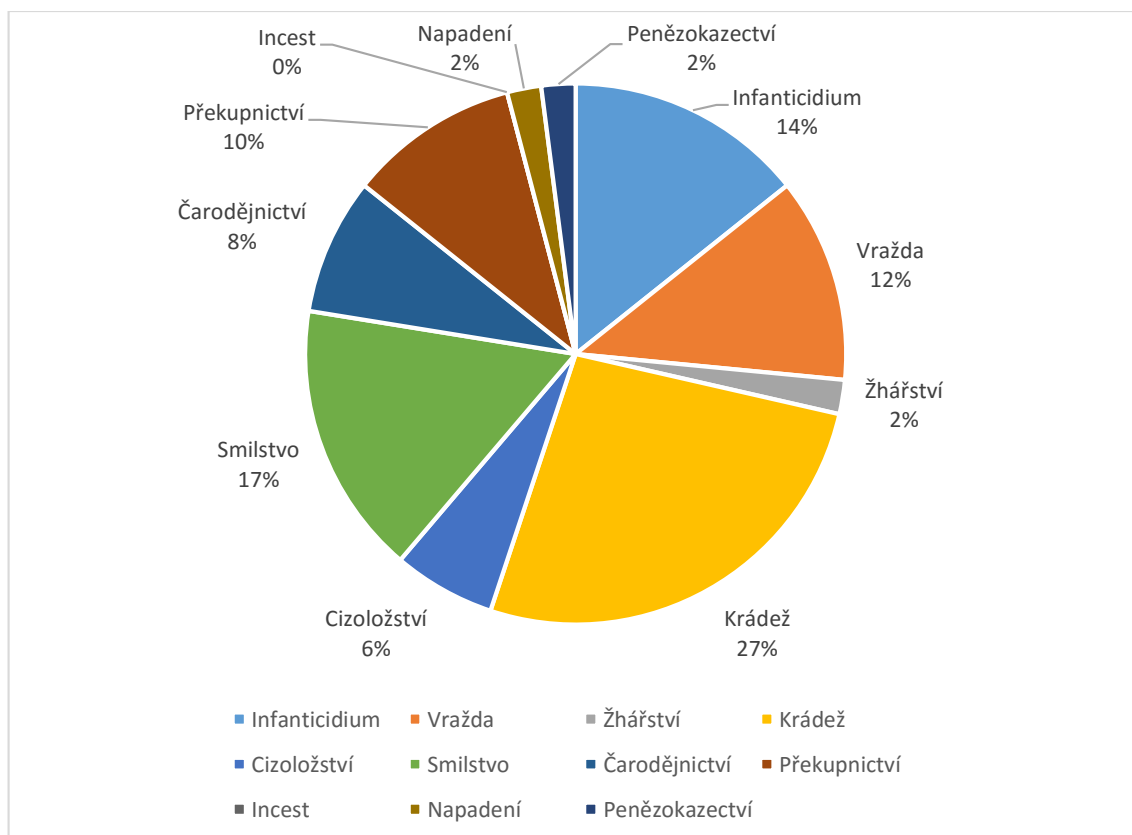
Lída	-	Neřády	Vypovězena z města
Manda	-	Neřády	Vypovězena z města
Lidmila Lorencová	1557	Neřády	Vypovězena z města a prominutí pardusu
Dorota Vrbíková	1557	Neřády	Vypovězena z města a prominutí pardusu
Anna	1557	Neřády	Vypovězena z města a prominutí pardusu
Drota Šenkýřka	1558	Neřády	Vypovězena z města, pokud by se vrátila, měla dostat pardus
Manda	1559	Krádeže	Oběšena
Anna z Pertoltic	1559	Infanticidium	Zahrabána za živa
Káča	1560	Smilstvo, 3 nemanželské děti	Vypovězena z města
Salomyňa z Vranova	1560	Infanticidium	Zahrabána za živa, probita kůlem
Kateřina	1560	Neřády	Vypovězena z města
Johana	1561	Krádeže	Vypovězena z města
Lída Šenkýřka	1561	Neřádné chování	Vypovězena z města
Marta	1561	Smilstvo, nemanželské dítě	Vypovězena z města do slunce západu
Bětká	1561	Smilstvo, nemanželské dítě	Vypovězena z města
Mandelína z Binětic	1563	Infanticidium	Zahrabána za živa, probita kůlem
Anna	1563	Smilstvo, 2 nemanželské děti	Pardus u pranýře, vypovězena z města
Kateřina	1563	Smilstvo, Nemanželské dítě	Pardus u pranýře, vypovězena z města
Kateřina Haltýřská	1563	Spoluúčast na třech vraždách, krádeže, prodej kradených věcí	Zahrabána za živa, probita kůlem
Anna Chocholátá	1563	Znehodnocování mincí	Vypovězena z města, po návratu upálena
Markyta	1564	Čarodějnictví	Upálena
Anna	1564	Čarodějnictví,	Trahána ohnivými

		spoluúčast na šesti vraždách, krádeže	kleštěmi, upálena
Markýta	1565	Přijímání kradených věcí	Vypovězení z města na dvě míle
Rejna Špačková	1565	Krádeže	Vypovězení z města
Kateřina Peterková	1566	Smilstvo, nemanželské dítě, spoluúčast na dvou vraždách, přijímání kradených věcí, čarodějnictví	Zahrabán a za živa, probita kůlem
Anna	1566	Krádeže	Vypovězena z města
Anna	1566	Krádeže	Oběšena
Bíta Moudrá	1567	Cizoložství	Vypovězena z města na čtyři míle
Manda	1568	Žhárství, smilstvo	Vypovězena z města na čtyři míle
Anna	1568	Neřády, těhotenství	Vypovězena z města
N., dcera Jirouskýho	1568	Cizoložství	Pardus, vypovězení z města
Kateřina	1568	Krádeže	Šatlava
Jana z Kaňku	1569	Porod mrtvého nemanželského dítěte	Vypovězení
Kateřina Časlavská	1570	Překupnictví	Oběšena
Anna	1570	Krádeže	Oběšena
Anna	1570	Krádeže	Pardus u pranýře, vypovězena
Anna	1571	Přepadení, vražda	Vypovězena z města
Manda ze Lhoty	1571	Infanticidium	Za živa zahrabána, probita kůlem
Maruše Vosyčková	1571	Spoluúčast na čtyřech vraždách, vražda manžela	Za živa zahrabána, probita kůlem

Káča z Pardubic byla v Kutné Hoře roku 1555 souzena za vraždu dvou novorozenat, kterým praštila hlavou o truhlici a špalek, a za dva potraty. K potratům jí pomáhala krčmářka Krejska, která jí dávala aboritivní nápoje. Za tuto službu dostala od Káči 12 grošů a sýr, který Káča ukradla. Káča byla odsouzena k trestu zahrabání za živa

a probití kůlem.²⁷⁹ Další matkou vražednicí byla Anna Kuchařka, která někdy dělala také chůvu. Svému vlastnímu dítěti však po narození klekla na krk, a tak jej zabila. Tělíčko dítěte shovala v peřinách. Za trest byla zahrabána zaživa.²⁸⁰

Graf č. 11. Poměr ženské kriminality v Kutné Hoře v letech 1555-1571 zapsané v manuálu práva útrpného

²⁷⁹ František JÍLEK-OBERPFALCER, *Jazyk*, s. 155-156.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 162-163.

5. Příběhy tábořských žen

Ženskou kriminalitu v Táboře není nutné zkoumat jen z hlediska počtu zločinů a procentuálního poměru trestů. V centru zájmu mohou stanout i konkrétní ženy a jejich osudy. Na následujících řádkách se pokusím nastínit jejich životy v rámci možností práce s trestněprávními prameny. Jak už bylo zmíněno v úvodu, práce s výslechovými protokoly skýtá jistá úskalí v pravdivosti daného pramene, neboť vyslýchané ženy mohly buď podle svého vlastního uvážení, nebo z donucení vypovídat rozporuplně se skutečností.

Většina příběhů pochází ze smolné knihy města Tábora.²⁸¹ Pouze některé jsou také z jiných knih městského soudnictví uložených ve státním okresním archivu v Táboře. Je zde uloženo celkem 9 knih, které odpovídají časovému rozsahu této práce.²⁸² Záznamy o ženské kriminalitě jsou však obsaženy pouze ve třech z nich a to velmi poskrovnu.²⁸³

5. 1. Zmrhané ženy

V roce 1545 stanuli před tábořským městským soudem Martin Hubáček s dcerou Dorotou a Mikuláš Strusa. Martin Hubáček obvinil Strusu z toho, že přivedl Dorotu do jiného stavu, čímž pošpinil její dobré jméno. Otec se snažil napravit čest „zmrhané“ dcery předvedením viníka před soud a snad doufal i v sňatek, který by jeho dceru očistil. Hubáček uvedl, že k nim Mikuláš Strusa často chodil právě za Dorotou. Strusa byl pravděpodobně vážený měšťan, neboť jej konšelé nechtěli předvést před soud s argumentem, že byl „osoba zachovalá“ a takové nařčení bylo jistě falešné. Navíc pokárali Hubáčka za to, že na svou dceru nedával větší pozor. Mikuláš Strusa byl zproštěn žaloby a soud se naopak zaměřil na Dorotu. Dorota byla obžalována ze smilstva a křivého nařčení. Za trest byla vypovězena z města, ke kterému se nesměla přiblížit na dvě míle.²⁸⁴

Pokus o nápravu cti uzavřením manželství se v tomto případě nezdařil. Analogický případ lze najít také v Knize nálezů, která obsahuje opisy různých nálezů soudů Nového města pražského, Vodňan, Písku a Tábora včetně rozhodnutí apelačního tribunálu. Rozina, dcery Anny Čížkové označila v roce 1578 před vodňanským soudem

---

²⁸¹ J. STRAKA (ed.). *Smolná kniha*.

²⁸² SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 293, 294, 295, 296, 300, 301

²⁸³ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 291, 292 a 297.

²⁸⁴ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 291, fol. 33-34.

Václava Křikavu za otce svého dítěte a žádala, aby dostal slibu manželství, který jí dal. Rozina však neměla žádné svědky, kteří by jí mohli dosvědčit, že Václav byl opravdu otcem dítěte. Soud jej očistil a Rozina se dočkala stejného osudu jako Dorota. Místo uzavření manželství a napravení cti byla obžalována ze smilstva a nářku cti falešným obviněním.²⁸⁵ Právě takové příklady marných pokusů o napravení počestnosti před soudem a další společenské vlivy jako byla ztráta společenské prestiže, mohly zastrašit jiné ženy, které čekaly nemanželské dítě.²⁸⁶ Některé se pak rozhodly vyřešit svou situaci potratem nebo vraždou dítěte. To byl případ Markyty Chocholaté, která si pitím lektvarů vyvolala potrat. Dítě, jež se podle jejích slov narodilo mrtvé, zakopala v maštali. Za svůj čin byla zahrabána za živa.²⁸⁷

Barbora Pešková, která stanula před táborským městským soudem v roce 1596, otěhotněla s Jiříkem, synem statkáře, u kterého sloužila. „*A sloužila jsem u nich na sedm let. A první sem s ním taky líhala na dvě léta, když sem u nich sloužila; a tento jsem celý rok s ním líhala, nedal mi žádného pokoje. A když sem jinde sloužila, vždycky za mnou chodil, až mne vyloudil, abych u nich byla, že jest mi sliboval, že se se mnou voddá.*“ Ke slibovanému sňatku nedošlo, ani když Barbora otěhotněla. Když se nachýlil čas porodu, schovala se do sena ve chlévě, kde chtěla porodit a pak dítě usmrtit. Odsud byla vyhnána a následovně vypovězena ze statku, přestože statkář a jeho žena podle Barbořiných slov věděli, že dítě, které čekala, bylo jejich syna. Barbora neměla kam jít, a tak se uchýlila do lesa, kde ji potkal jeden ze sousedů zvaný Kroupa. Doma o tomto setkání pověděl ženě, která pak v lese našla Barboru s čerstvě narozeným mrtvým dítětem. Barbora byla později zatčena a odsouzena k smrti pohřbením za živa. Před popravou naříkala na svůj nešťastný osud a zrádného milence, „*že jest voný věci příčina.*“²⁸⁸ Z těchto případů lze vysledovat nejen obranné strategie žen, které otěhotněly mimo manželství, ale také jejich partnerů a okolí. Někdy může mít výklad případu dvojí rovinu. Anna, souzená v Táboře v roce 1609, vypověděla, že jí její milenec pohrozil smrtí, pokud by své dítě nezabila. Vyvolala si tedy pomocí lektvarů porod a následně své dítě zardousila.²⁸⁹ Pokud bychom předpokládali, že se události seběhly tak, jak Anna vypověděla, jednalo by se o obrannou strategii muže, který se snažil zbavit následku svých činů. Na druhou stranu byla pravdivost této výpovědi

²⁸⁵ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 292, fol. 27-28.

²⁸⁶ Jednalo se o ženy, jejichž partner se k dítěti nehlásil a odmítal si danou ženu vzít.

²⁸⁷ J. STRAKA (ed.), *Z táborské knihy*, s. 148.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 322-323.

²⁸⁹ Pravděpodobně dobře znala různé metody, jak si vyvolat potrat, neboť její matka Alžběta byla porodní bába. Tamtéž, s. 355-356.

ovlivněna mučením, které probíhalo během výslechu. Je tedy možné, že si Anna pohrůžku smrti pouze vymyslela jako vlastní obrannou strategii.

Zajímavý byl rovněž příběh jakési Doroty, pravděpodobně vdovy,²⁹⁰ která své čtyři děti sice nezabila, ale utekla od nich se svým milencem Janem, který měl dvě děti a manželku. Chtěli odejít někam do ciziny a najít si tam službu, ale ještě předtím se Jan rozhodl jít s nějakým „*tovaryšem*“ pro věci, které měla Dorota schované u svého bratra. Když se vloupali do jeho stavení, byli chyceni a biřici následně zatkli také Dorotu, která na ně čekala ve mlýně. Během mučení se pak Dorota přiznala nejen k cizoložství, ale také k léčitelství a čarování. Za své činy byla pohřbena za živa.²⁹¹

Důra Šimková a Jakub Chmele měli milostný poměr, ale Důra byla vdaná. Jednoho dne se potkala s Jakubem na louce, kde je přepadl Důřin manžel Šimek. Během rvačky Jakub Šimka zabil, ale to Důře patrně příliš nevadilo, protože místo oplakávání manžela odešla s jeho vrahem. Oba byli později dopadeni a postaveni před soud. Důřin milenec Jakub přišel o hlavu a Důra byla potrestána výpraskem u pranýře a cejchem, navíc jí byly uřezány uši.²⁹²

5. 2. „Item oheň jsem položila“

Pastýř Jan Říha byl roku 1547 společně se svou ženou Annou zatčen za žhářství. První požár založili na objednávku Jíry Kalivody. Společně s ním a Říhou Pravečků zapálili stodolu panu Voldřichovi Smrčkovi. Zajímavý byl způsob, jakým byl požár založen. Jíra Kalivoda podle Janových slov „*v kosti prach s knoty do stodoly položil.*“ Pravděpodobně vydlabal vnitřek dostatečně velké kosti, kterou naplnil střelným prachem a pomocí knotu zapálil. Jan dále hovořil o chystaném žhářském útoku na Žirovnici, který měl být pomstou Jíry Kalivody za nezaplacený dluh a vězení ve věži. Toho už se však Jan nemohl zúčastnit, protože mu kat setnul hlavu. Jeho ženě Anně byl vyměřen trest zahrabáním za živa.²⁹³ Další Anna, tentokrát Vykoukalčina, byla v roce 1594 obviněna ze založení tří požárů. Během prvního požáru zapálila několik stodol v jedné vsi pana Zikmunda Malovce. Paradoxem bylo, že žena, která požár založila, jej

---

²⁹⁰ O tom svědčí zmínka v zápise jejího výslechu „po nebožtíkovi muži mým“ J. STRAKA (ed.), *Z tábořské knihy*, s. 336.

²⁹¹ U tohoto záznamu byl poprvé mezi ženskými výslechy uveden způsob mučení: „*Jsouce na žebříce stržena i pálena.*“ U všech ostatních výslechů žen je uvedeno pouze „*vyznala na trápení.*“ Tamtéž, s. 335-336.

²⁹² Tamtéž, s. 67.

²⁹³ Tamtéž, s. 125-126.

vzápětí pomáhala hasit. To mohlo být vysvětleno snahou neupozornit na svou vinu. Další stodolu, kterou chtěla zapálit, hlídali ponocní. Anna je zavolala k večeři. Jakmile usedli ke stolu, vytratila se z místnosti a stodolu, kterou předtím ponocní tak bedlivě hlídali, zapálila. Třetí oheň, který zapálila, byl hned odhalen a uhašen. Své počínání Anna vysvětlila nadějí na vyvázání se ze služby. Doufala, že kdyby spálila svým hospodářům všechnen majetek, neměli by kde hospodařit ani kde bydlet, proto by ji nemohli nadále držet ve službě. Služby se nakonec opravdu zbavila, ale pohřeb za živa rozhodně nebyla budoucnost, jakou si představovala.²⁹⁴

5. 3. „A já jsem brávala...“

Jíra Kokta, jinak též zvaný Řezba, byl členem velké zlodějské skupiny, jejíž členové byli zatčeni při přepadení nějaké pošty v roce 1570. Podle smolné knihy byli tři z nich vyslýcháni a odsouzeni v Táboře. Jíra byl vyslýchán jako první. Zápis z jeho výsledku byl nejdelší a z hlediska popisu celé skupiny a jejích činů má největší informační hodnotu. Jíra zde popsal všechny své kumpány, kterých bylo nejméně dvanáct a všechny krádeže, loupeže a vraždy, které s nimi spáchal nejen v okolí Tábora, ale také u Kouřimi, Sedlčan a na dalších místech v království. K těmto činům jej podle jeho slov nutila manželka Káča Svatuščina. „*A já bych nejednou nešel, musel jsem jíti.*“ Káča byla přítomna Jírově výsledku.²⁹⁵ Záznam o jejím výsledku byl ovšem datován až rokem 1573, tedy tři roky po popravě jejího muže, který prohlásil, že o všem věděla a pomáhala mu ukrýt lup. Co vedlo konšely k tříletému odkladu výsledku delikventky, která byla při mučení označena za spolupachatelku? Byla Káča po tyto roky vězněna, nebo žila na svobodě a do vězení se dostala za jiný prohřešek? Odpovědi na tyto otázky bohužel není možné z dochovaných pramenů vysledovat. Sama Káča se během svého výsledku nezmínila o jiném zločinu nebo způsobu jejího dopadení. Mluvila o penězích z lupu a přibližně určila místo, kde byly zčásti schované a jaká byla jejich hodnota. Zároveň označila rodinu Jankových, u kterých měli s manželem schovanou další část peněz. „*It. u těch Jankových v Vračovicích veliký stanoviště lotři mívají a voni je nočně pouštěj a je přechovávají; a voni vo všem ti Jankovic vědí, co ti lotři kde činívají a jim toho všeho dopomáhají a je fedrují.*“ Po této výpovědi byla Káča odsouzena k smrti pohřbením za živa.²⁹⁶

---

²⁹⁴ Tamtéž, s. 320.

²⁹⁵ J. STRAKA (ed.), Z tábořské, s. 226-236.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 260-262.

Společně s Jírou a jeho ženou byla zatčena také zlodějka Anna Šmejdiřka, která kradla od svých šesti let. *„It. k tomu se znám, že jsem krádala po jarmarcích v městech a v městečkách, k čemu sem jen ke a na kterým jarmarce přijít mohla, tak ty jarmareční věci.“* Hájila se tím, že ji ke kradení nutil její manžel Zikmund, přezdívaný Vondra, který byl popraven v Milevsku. Zikmund chodil krást se svými kumpány na jarmarky a nakradené zboží dávali Anně, která se o něj dále starala. Ve své výpovědi popisovala další zlodějky, se kterými se setkala. Jednou se dostala do sporu s Lídou, ženou jakéhosi Skokana. Lída se svým mužem a dalšími dvěma komplici chtěla přepadnout Annu a jejího muže, když šli z Dalskabátů do Limburka na jarmark, ale protože s Annou šli ještě dva muži, neudělali to. Anna se s Lídou a jejím mužem dvakrát setkala v hospodě v Dobřichově *„za Mejtem“*. Lída ji zde častovala slovy *„jebkyně zvyjebaná, víš-li ty, kdo jsem já? Že ty musíš pode mne slouti a tvůj muž pod mýho muže; a já sem nad tebou i nad jinými vandrovními kurvami hejtmankou a můj muž hejtmánem nad jinými vandrovními lotry aneb pacholky.“* Další zmíněná byla *„nějaká Hubatá Manda“*, kradla lidem peníze z váčků a řezala tašky. Bála se, aby se nedostala do rukou kata. V takovém případě by vypovídala o všech zločincích, které znala. Manda se starala o třináctiletou dívku a zaučovala ji v zlodějském řemesle. Dívka byla sirotek, protože její matce setnuli hlavu. Další zmíněná, Anna, žena mlynáře Jana z Letovic na Moravě, byla ve vězení. Díky těžkým okovům jí později onemocněly nohy. Její muž si zřejmě vyložil přísloví *„s poctivostí nejdál dojdeš“* obráceně a byl stejně nepoctivý jako Anna. Kradl na jarmarcích, kde rozřezával nic netušícím lidem tašky a kradl peníze z váčků. Za utržené peníze nakupovali *„šmejď“*, který mlynářka prodávala. Jan Zadvá z Hradce Králové nadělal dluhy, kvůli kterým jeho žena utekla z Hradce. Zadvá dostal od hradeckých pánů pověřovací list, aby svou ženu našel a přivedl do Hradce. Páni nechtěli přijít o poddanou, ale netušili, že tímto listem vlastně přijdou o dva poddané. Zadvá ji sice našel, ale o pověření přivést manželku zpět, se ženě nezmínil a do Hradce se již nevrátili. Živili se krádežemi na jarmarcích a přechovávali kradené zboží dalších *„čtveráků“*. Všechny tyto muže a ženy potkala Anna Šmejdiřka během svého života, který jí ukončil kat na šibenici.²⁹⁷

---

²⁹⁷ Tamtéž, s. 236-240.

5. 4. „Poctivost moji nařkla“

Nejen zlodějky a vražedkyně, ale také drbny mohly být souzeny, pokud své šíření klepů přehnalý a pošpinily tak něčí čest.²⁹⁸ Dotyčný si to nemusel nechat líbit a mohl žádat napravení u soudu. Havel z Hraběšína tak obvinil na místě své dcery Žofky Kateřinu, manželku Michala Zámečnicka, z nářku poctivosti, „že jest Žofka panchart“. Kateřina to popřela. Pan purkmistr a rada si však našli starší nález pře, ve které figurovala tatáž Kateřina ve věci nářku cti Jana Hortvíka. Kateřina se zde zavázala, že už nebude nikoho hanit. Kdyby to nespĺnila, měli na ni konšelé pohlízet rovnou jako na „utrhačku“, což se také stalo. Žofina čest byla očištěna a Kateřina putovala do vězení. To byla Kateřinina poslední šance na nápravu, protože byl zároveň vynesena verdikt, který jí hrozil vyhnáním z města v případě opakování prohřešku.²⁹⁹

Jiná Kateřina, tentokrát manželka Zikmunda Třeбенického, byla rovněž obviněna z nactiutřačství. Jáchym Kršniak před soudem vypověděl: „...mne před mnoha dobrými a poctivými lidmi, jež prosím odpustiti ráčíte, slova tato, že bych šelma býti měl, čemuž jsem odepřel a nyní před milostmi vašimi odpor činím, že to pravda žádná není.“ Nazývala jej tak před jinými lidmi, čímž poškozovala jeho dobrou pověst. Jáchym žádal soud, aby jej tak již nenazývala a také požadoval, aby byla Kateřina předvedena před soud a poté podle práva odsouzena a uvězněna. Tato žaloba je datována v pondělí po svatém Bartoloměji roku 1602. Žaloba číslo 2 je však datovaná stejně, ale rokem 1603. S největší pravděpodobností jde o chybu písaře, neboť další žaloby jsou datované opět rokem 1602. Tentokrát už Kateřina nazvala Jáchyma zlodějem, čímž nařkla jeho poctivost. V žalobě číslo 3 jej podle Jáchymových slov nazvala přijímačem a v poslední, čtvrté žalobě, Jáchym opět viní Kateřinu z nářku cti a tvrdí, že vše co o něm Kateřina řekla, není pravda. Každá z těchto žalob je rozepsaná na jednu celou stranu, přičemž jsou všechny naprosto identické a pouze věta s obviněním z konkrétního nařčení se u jednotlivých žalob liší. Kateřina v odpovědi na žaloby podotkla, že se jí zdá takové rozepisování žalob příliš přehnané a ohradila se vůči všem nařčením. Jáchym si však k soudu povolal několik svědků, kteří měli dosvědčit vše, co Kateřina řekla. Kateřina se znovu ohradila proti všem nařčením. Jáchym tedy požádal několik svých přátel, aby napsali listy, které měli dosvědčit jeho bezúhonnost a poctivost. Jáchym také požádal o svědeckou výpověď, tedy svědomí, Kateřininu dceru Salomenu, která však svědčit odmítla. Kateřina se několikrát nedostavila k soudu a

²⁹⁸ O problému vnímání cti v raném novověku více R. VAN DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 7-20.

²⁹⁹ SOka Tábor, AM Tábor, inv. č. 291, fol. 61.

jednání byla odročena. Nakonec byl v roce 1604, tedy dva roky po začátku procesu, celý spor postoupen radě nad apelacemi, která rozhodla ve prospěch Jáchyma, a Kateřina putovala do vězení. Ještě než byla uvězněna, přiznala, že všechny urážky, které u soudu zazněly, Jáchymovi opravdu řekla.³⁰⁰

---

³⁰⁰ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 277, fol. 159-170.

6. Závěr

Tématem předkládané práce byla ženská kriminalita v Táboře v 16. a začátku 17. století, zkoumaná především ve světle edice smolné knihy a dalších dochovaných pramenů k městskému soudnictví. Edice smolné knihy byla ohraničena léty 1523 – 1609. Jelikož byla tato kniha hlavním pramenem této práce, soustředila jsem se na toto období. V první části práce byly shrnuty právní normy v Českém království s důrazem na městské právo. První kodifikací, která shrnovala městské právní normy, byla Práva městská království Českého a Markrabství moravského mistra Pavla Kristiána z Koldína z roku 1579. Do této doby neexistovala v českých zemích právní kodifikace městských zákonů.

Ve druhé části byly stručně charakterizovány trestné činy, které byly zapsány ve smolné knize města Tábora. Rozsudky pak byly porovnány s Koldínovou právní kodifikací. Většina případů odpovídala právním normám uvedeným v Koldínovi. Pouze v některých případech byly tresty o něco nižší nebo byla ženám udělena milost například kvůli těhotenství. Výjimkou byl případ Káči Pastušiny, která spáchala několik hrdelních zločinů, od vraždy novorozeněte až po incest, přesto byla pouze vypráskána a byl jí vypálen cejch. Všechny tresty, které byly uděleny, nedoprovázely žádné zostřující tresty, například trhání kleštěmi.

Ve smolné knize bylo zapsáno celkem 27 případů žen. Nejvíce žen bylo v Táboře souzeno za infanticidium, které zde tvořilo 27 % z celkové trestné činnosti žen. Na druhém místě byly krádeže a žhářství, zde zapsané po pěti případech, které tvořily 19 % ženské kriminality. Celkově tvořila ženská kriminalita v Táboře 7 % ze spáchaných činů. Ženská kriminalita zde tedy v poměru 27 ku 366 případům byla podstatně nižší než mužská.

Kriminalitu tábořských žen jsem pomocí vydaných smolných knih porovnávala s ženskou kriminalitou v jiných městech království. Celkem jsem pracovala s patnácti smolnými knihami, které obsahovaly 209 případů ženské trestné činnosti. Takové množství je dostačujícím vzorkem pro obecnější závěry výzkumu. Tyto závěry se však vztahují pouze na smolné knihy. Nelze v rámci těchto závěrů prohlásit, že kriminalita v daném městě byla ve zkoumaném období taková, jakou představuje smolná kniha. Městské soudy totiž využívaly k zápisům případů ještě další knihy, které smolnou knihu někdy zcela nahradily. Nejvíce žen páchalo trestnou činnost v Kutné Hoře. Zde bylo zapsáno celkem 46 případů, které tvořily 23% z celkové ženské kriminality. Na druhém

místě se umístil Tábor, který měl se svými 27 případy 13% podíl na celkové trestné činnosti žen. Zatímco v Táboře bylo nejčastějším ženským zločinem infanticidium, v souhrnu všech zkoumaných smolných knih tvořily největší podíl krádež a čarodějnictví, každý z těchto deliktů byl zastoupen ve 46 případech, tedy 23 % z celkového součtu ženské trestné činnosti. Poměr spáchaných trestných činů se lišil od města k městu. V Táboře bylo nejčastějším zločinem infanticidium, v Kutné Hoře to byla krádež, v Dobrušce smilstvo a ve Velké Bíteši čarodějnictví.

V závěrečné části práce byly přiblíženy některé příběhy žen, které byly souzeny před tábořským soudem, případně o nich někdo během svého výslechu hovořil. Kromě hrdelních případů zde byly zastoupeny také spory o čest a případy některých zmrhaných dívek, které se žalobou podanou na otce dítěte snažily dosáhnout nápravy své cti. To se jim však nepovedlo, protože muži byli očištěni a dívky samy byly stíhány za smilstvo.

7. Použitá literatura a prameny

7. 1. Literatura

- ADAMOVIČ, K. a kol., *Dějiny českého soudnictví do roku 1938*, Praha 2005.
- BANKL, H.: *Příběhy soudního patologa*, Praha 2003
- BURDOVIČ, P.: *Desky zemské království českého*, Praha 1990.
- DIBELKA, J.: *Obranné strategie „zmrhaných“ žen na jindřichohradeckém panství v 17. a na počátku 18. století*, *Historická demografie* 31, 2007, s. 5-20.
- DIBELKA, J.: *Příběh Johany Peřkové. Každodenní život tulačky a zlodějky v první polovině 18. století*, in: Bůžek, V. – Dibelka, J. (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007, s. 315-332.
- DIBELKA, J.: *Tajemství rodiny Hlučných. Obranné strategie žen obviněných z infanticidia*, *Dějiny a současnost* 29, 2007, č. 9, s. 37-39.
- DIBELKA, J.: *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství. Panství Třeboň na přelomu 17. – 18. století*, České Budějovice 2012.
- FRANCEK, J.: *24. 10. 1517. Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006.
- FRANCEK, J.: *Dějiny loupežnictva*, Praha 2002.
- FRANCEK, J. – ŠIMEK, T. (edd.): *Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury*, Zámorsk – Pardubice 1995.
- FRANCEK, J.: (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16. – 18. století*. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích 21. – 22. 9. 1995, Pardubice 1996.
- FRANCEK, J.: *Já jsem se dopustila... Sexuální delikty ve východních Čechách 16. - 18. Století*, Ústí nad Orlicí 2008
- FRANCEK, J.: *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*, Praha 2000.
- FRANCEK, J.: *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 2007.
- FRANCEK, J.: *Velké dějiny zemí Koruny české, tematická řada zločinnost a bezpráví*, Praha-Litomyšl 2011.
- GINZBURG, C.: *Sýr a červi. Svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*, Praha 2000.
- GINZBURG, C.: *Benandanti. Čarodějnické a venkovské kultury v 16. a 17. století*, Praha 2002.
- GINZBURG, C.: *Noční příběh. Sabat Čarodějnic*, Praha 2003.

- GRÜLICH, J.: *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. - 18. století*. České Budějovice 2008.
- HAVLŮJOVÁ, M.: *Ženská kriminalita v Čechách ve světle smolných knih (16. - 18. století)*, in: Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice, série C. Ústav jazyků a humanitních studií 5, 1999, s. 189-211.
- HIML, P.: *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2007.
- HLADÍK, O.: *Kriminalita v rudolfínské Praze*, Praha 2011.
- HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – Dobeš, J.: *Dějiny správy v Českých zemích*, Praha 2007
- HORNA, R.: *Pranýř. O některých zachovaných pranýřích v našich a okolních zemích*, Praha 1941.
- HORNA, R.: *Monstrproces s čarodějnicemi v Šamoríně koncem XVII. století*, Bratislava 1934; TÝŽ, *Marie Terezie a procesy s čarodějnicemi*, Bratislava 1936.
- HORNA, R.: *Pranýře na Slovensku*, Praha 1937.
- HORNA, R.: *Pranýř. O některých zachovaných pranýřích v našich a okolních zemích*, Praha 1941.
- HORSKÁ, P.: *Umělé přerušování těhotenství pohledem historické demografie*, Historická demografie 27, 2003, s. 225-242.
- JÍLEK-OBERPFCER, F.: *Jazyk knih černých jinak smolných*, Praha 1935.
- KLABOUC, J.: *Staré české soudnictví (Jak se dříve soudívalo)*, Praha 1967.
- KOČÍ, J.: *Čarodějnické procesy. Z dějin inkvizice a čarodějnických procesů v českých zemích v 16. -18. století*, Praha 1973
- KUNZ, L.: *Soupis prací Zibrtova Českého lidu*, Praha 1960.
- LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. – MAUR, E. (edd.): *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009.
- MALÝ, K.: *České právo v minulosti*, Praha 1995.
- MALÝ, K.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2005.
- MALÝ, K. - SIVÁK, F.: *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1918*, Praha 1988.
- MALÝ, K.: *K českému trestnímu právu 15. – 16. století*, Praha 1962.
- NODL, M. – TINKOVÁ, D. (edd.): *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.

- NEUDERTOVÁ, M. – KUTHANOVÁ, L.: *Ke komunikaci apelačního soudu a městských hrdelních soudů v době předbělohorské*, in: *Hrdelní soudnictví v Českých zemích 16. – 18. století* (Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích 21. - 22. 9. 1995), Pardubice 1996, s. 119-132.
- PÁNEK, J.: *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách (Výsledky, problémy a perspektivy studia)*, *Československý časopis historický* 32, 1984, s. 693-728.
- PÁNEK, J. – PROCHÁZKOVÁ, E.: *Hrdelní soudnictví města Sedlčan v 15. – 18. století (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice soudní praxe na lobkovickém dominiu)*, *Vlastivědný sborník Podbrdská* 16, 1979, s. 23-87.
- PETRÁŇOVÁ, L.: *Doklady praktik lidové magie ve smolných knihách*, in: *Magie a náboženství*, Uherské Hradiště 1997, s. 50 – 51.
- PROCHÁZKOVÁ, E.: *Hrdelní soudnictví města Benešova v 16. – 18. století*, *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka* 21, 1980, s. 211-254.
- RHEINHEIMER, M.: *Chudáci, žebráci, vaganti*, Praha 2003.
- STARÝ, M.: *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*, Praha 2007.
- SVÁTEK, J.: *Dějiny poprav a katů v Čechách*, Praha 2004.
- SVÁTEK, J.: *Paměti kata Mydláře*, Praha 2004.
- ŠINDELÁŘ, B.: *Hon na čarodějnice. Západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha 1986.
- ŠINDELÁŘ, V.: *Hrdelní příběhy Tábořské. Pitaval z města nad Jordánem*, Praha 2004.
- ŠUBRTOVÁ, A.: *Kontracepce, aborty a infanticidia v pramenech k předstatistickému období*, *Historická demografie* 15, 1991, s. 9-46.
- TINKOVÁ, D.: *Hřích zločin šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004.
- TINKOVÁ, D.: *Ilegitimita a „nová ekonomie života“ v osvěcenské Habsburské monarchii. Problém svobodných matek a nemanželských dětí mezi sociální kontrolou a sociální péčí na prahu občanské společnosti*, *Historická demografie* 27, 2003, s. 133-172.
- TINKOVÁ, D.: *Kde začíná a končí okraj? K otázce dekriminalizace v osvěcenské době*, in: Bůžek, V. – Král, P. (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006, s. 569-572.
- TINKOVÁ, D.: *Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvěcenské společnosti*, *Český časopis historický* 101, 2003, s. 27-76.

VAN DÜLMEN, R.: *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*, Praha 2001.

VAN DÜLMEN, R.: *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích*, Praha 2003.

VAN DÜLMEN, R.: *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.

VANĚČEK, V.: *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*, Praha 1976.

WINTR, Z.: *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku I – II*, Praha 1890-1892.

VIRDZEKOVÁ, A.: *Trestné činy proti životu a zdraví vo svetle písomných prameňov mestského práva*, in: Jaromír TAUCHEN – Karel SCHELLE (edd.), *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*, Ostrava 2015 s. 47-59.

ZEMON DAVIS, N.: *Ženy na okraji. Tři životy 17. století*. Praha 2013.

7. 2. Archivní prameny

Státní okresní archiv Tábor, Archiv města Tábor, Knihy městského soudnictví inv. č. 291-292, inv. č. 297.

7. 3. Vydané prameny

BRANDL, V. (ed.): *Knihy Rožmberská*, Praha 1872.

BRANDL, V. (ed.): *Knihy Tovačovská*, Brno 1868.

ČÁDA, F. (ed.): *Knihy Tovačovská*, StR 6, 1967, s. 1-52.

ČÁDA, F. (ed.): *Nejvyššího sudího království českého Ondřeje z Dubé Práva zemská česká*, Praha 1930.

EHRENBERGER, J. (ed.): *Výpisky ze Smolné knihy města Solnice*, Časopis Českého muzea 21, 1847, s. 606-622.

FRODL, M. (ed.): *Jan z Gelhausenu, Příručka práva městského (Manipulus vel direktorium iuris civilis)*, Brno 2009.

JJÍLEK-OBERFALCER, F. (ed.): *Vyznání na mučidlech. Texty ze starých knih černých jinak smolných*, Praha 1937.

JIREČEK, J. – JIREČEK, H. (edd.): *Zřízení zemská království českého XVI. věku*, Praha 1882.

JIREČEK, H. (ed.): *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého 1627*, Praha 1888.

JIREČEK, J. – JIREČEK, H. (edd.): *Brikcí Liscka, Práva městská*, Praha 1880.

JIREČEK, J. (ed.): *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jejich summou od M. Pavla Krystyána z Koldína*, Praha 1876.

- KREUZ, P. – MARTINOVSKÝ, I. (edd.): *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*, Praha – Dolní Břežany 2007.
- LÁNY, E. P. (ed.): *Knihy černé, jinak smolné při hrdelním soudu v městě Bystrém od r. 1625*, Liberec 1946.
- LÁNY, E. P. (ed.): *Knihy smolné založené léta 1588 (Dobruška)*, Liberec 1947.
- LÁNY, E. P. (ed.): *Smolná, jinak černá kniha města Solnice 1569 – 1721*, Liberec 1948.
- LÁNY, E. P. (ed.): *Knihy černé, jinak smolné města Smidar 1631 – 1729*, Liberec 1948.
- MALÝ, K. a kol. (ed.): *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*, Praha 2013.
- MALÝ, K. a kol. (ed.): *Knihy smolné založené léta 1588 (Dobruška)*, Liberec 1947.
- PALACKÝ, F. (ed.): *Ordo iudicij terrae. Řád práva zemského*, AČ II, oddíl D IV, Praha 1842, s. 76-135.
- STRAKA, J. (ed.): *Z tábořské knihy černé*, Tábor 1937.
- SVOBODOVÁ, A. (ed.), *Petr Vok z Rožmberka*, Praha 1986.

8. Přílohy

Obr. č. 1: Kniha soudní, Liber Sentenciarum IX. [převzato ze SOKA Tábor, Archiv Města Tábor, Knihy městského soudnictví, inv. č. 277.]

Obr. č. 2: Žaloba Jáchyma Kršniaka na Kateřinu, manželku Zikmunda Třebenického

Obr. č. 3: Tresty smrti [převzato z <http://www.hrdelnipravo.cz/poprawy.html>, odkaz aktivní k 1. květnu 2016.]

Obr. č. 4: Popravčí meč [převzato z <http://www.hrdelnipravo.cz/fotogalerie/popravci-mece.html>, odkaz aktivní k 1. květnu 2016.]

Kniha soudní, Liber Sententiarum XI.

Žaloba Jáchyma Kršniaka na Kateřinu, manželku Zikmunda Třebenického

Tresty smrti

Popravčí meč